

Претпристапна Економска Програма 2011 – 2013

Макроекономска политика,
јавни финансии
и структурни реформи

Министерство за финансии на Република Македонија

Содржина:

Листа на табели	5
Листа на графици.....	5
Листа на кратенки	6
Предговор	9
Дел I Општа рамка и цели на макроекономската политика.....	12
1.1. Општа рамка и цели на макроекономската политика	13
Дел II Макроекономски движења	15
2.1 Економски преглед.....	16
2.1.1. Последни макроекономски движења.....	16
2.1.2. Последни движења во финансискиот систем.....	31
2.2. Среднорочно макроекономско сценарио	38
Дел III Јавни финансии.....	47
3.1. Салдо на општ владин буџет и состојба на јавен долг.....	49
3.1.1. Фактички состојби и среднорочни очекувања	49
3.1.2. Фискална стратегија.....	54
3.1.3. Структурен дефицит.....	61
3.1.4. Управување со јавниот долг	62
3.2. Сензитивна анализа	67
3.2.1. Сензитивна анализа на буџетски дефицит	67
3.2.2. Анализа на сензитивноста на јавниот долг	70
3.3. Квалитет на јавните финансии.....	72
3.4. Институционални карактеристики на јавните финансии.....	73
Дел IV Структурни Реформи	76
4.1. Сектор на претпријатија.....	77
4.2. Финансиски систем.....	85
4.3. Пазар на труд.....	91
4.3.1. Реформи во образованието	91
4.3.2. Реформи на пазарот на труд	97
4.4. Земјоделство и земјоделска политика.....	103
4.4.1. Земјоделство и рурален развој	103
4.4.2. Шумарство	106
4.4.3. Фитосанитарна политика, политика на безбедност на храна и ветеринарна политика.....	106
4.5. Административни реформи.....	112
4.5.1. Реформа на јавната администрација	112
4.5.2. Подобрување на транспарентноста и одговорноста на администрацијата	113
4.5.3. Јакнење на институционален капацитет.....	114
4.6. Дополнителни реформски области	116
4.6.1. Трговска отвореност	116
4.6.2. Странски директни инвестиции	117
4.6.3. Влез и излез на пазарот.....	119
4.6.4. Владеење на правото и извршување на договорите	121

4.6.5. Пречки за трговија со добра и услуги и прекугранични инвестиции.....	124
4.6.6. Царински систем.....	125
4.6.7. Фискална децентрализација	126
4.6.8. Деловно окружување.....	129
4.6.9. Транспорт и електронски комуникации.....	133
Дел V ПРИЛОЗИ.....	137
ПРИЛОГ 1.....	138
Институции и други организации од кои е побарано мислење за Претпристапната Економска Програма 2011 – 2013:.....	138
ПРИЛОГ 2.....	140
Податоци во прилог на Претпристапната економска Програма 2011 - 2013	140

Листа на табели

Табела 2.1.	Меѓународно економско окружување – селектирани макроекономски показатели
Табела 2.2.	Стапки на раст на БДП (производствен и расходен метод)
Табела 2.3.	Пазар на труд
Табела 2.4.	Тековна сметка на билансот на плаќања
Табела 2.5.	Бруто премија и структура
Табела 3.1.	Буџет на Република Македонија
Табела 3.2.	Консолидиран општ владин буџет
Табела 3.3.	Дефицит и извори на финансирање
Табела 3.4.	Агрегатни фискални индикатори и циклус
Табела 3.5.	Таргети поставени во Стратегијата за управување со јавниот долг на Република Македонија 2010-2012 година и нивно остварување
Табела 3.6.	Состојба на јавен долг
Табела 3.7.	Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит
Табела 3.8.	Индекс на каматни трошоци по основ на надворешен јавен долг во Буџетот на Република Македонија при промени на каматните стапки или девизните курсеви
Табела 4.1.	Податоци за друштвата кои се делумно или целосно во државна сопственост
Табела 4.2.	Влез на пазар

Листа на графици

График 2.1.	Индекс на индустриско производство
График 2.2.	Индекс на преработувачка индустрија и степен на искористеност на капацитетот
График 2.3.	Инфлација и цени на храна и енергија
График 2.4.	Интервенции на Народна банка на девизниот пазар
График 2.5.	Годишни стапки на раст на вкупните депозити и кредити кај приватниот сектор
График 2.6.	Приватни трансфери и составни компоненти
График 2.7.	Капитална и финансиска сметка и нејзини составни компоненти
График 2.8.	Бруто надворешен долг, по сектори
График 2.9.	Структура на портфолио на задолжителните пензиски фондови
График 2.10.	Вкупен промет и МБИ 10
График 2.11.	Реален раст на БДП и стапка на инфлација
График 2.12.	БДП по расходен метод
График 2.13.	Еластичност на вработеноста
График 2.14.	ВФП и Подуктивност на трудот (стапки на раст)
График 2.15.	БДП јаз
График 2.16.	Влезни претпоставки во проекцијата на билансот на плаќања
График 2.17.	Тековна сметка, % од БДП
График 2.18.	Трговски дефицит - енергетски и не-енергетски трговски биланс (% од БДП)
График 3.1.	Буџетски дефицит во земјите од ЕУ и Република Македонија

- График 3.2. Јавен долг во земјите од ЕУ и Република Македонија
График 3.3. Структура на тековни расходи
График 3.4. Структурно буџетско салдо
График 3.5. Движење на вкупниот јавен долг
График 3.6. Гарантиран јавен долг
График 3.7. Сопственичка структура на недостасани државни хартии од вредност
График 3.8. Еврообврзницата издадена од РМ во 2009 годин
График 3.9. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит
График 3.10. Капитални расходи на буџетот на Република Македонија
График 4.1. Степен на трговска отвореност
График 4.2. Сопствени и вкупни приходи во период 2005-2009 година

Листа на кратенки

BERIS	Business Environment Reform and Institution Strengthening Project
CARDS (КАРДС)	Community Assistance to Reconstruction, Development and Stabilisation
CCN/CSI1	Common System Interface
CEFTA (ЦЕФТА)	Central European Free Trade Association
CIP	Competitiveness and innovation framework programme
CREST	Scientific and Technical Research Committee
EC	European Community
ECVET	European Credit System for Vocational Education and Training
EFTA (ЕФТА)	European Free Trade Association
EQARF	European Quality Assurance Reference Framework
ESFRI	European Strategy Forum on Research Infrastructures
EU "Traces"	European Union Trade Control and Expert System
EURES (ЕУРЕС)	European Employment Services
EXIM	Едношалтерскиот систем за дозволи за увоз, извоз и транзит на стоки и тарифни квоти
FAO (ФАО)	Food and Agriculture Organization
GFS	Government Finance Statistics
GRECO	Group of States against Corruption
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Point
IOSCO	International Organization of Securities Commissions
ISKO	International Society for Knowledge Organization
LPIC	Linux Professional Institute Certification
LRIC	Long-Run Average Incremental Cost
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency
NGA	Next Generation Access Network
NPAA	National Programme for Adoption of the Acquis
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
RIA (РИА)	Regulatory Impact Assessment
ROAA (РОАА)	Return on Average Assets
ROAE (РОАЕ)	Return On Average Equity
SA 8000	Global social accountability standard for decent working conditions
SEETO (СЕЕТО)	South East European Transport Observatory

SGHRM	Steering Group on Human Resources and Mobility
TAIB	Transition Assistance and Institution Building
TARIC	Tariff and Regulation of the Community
TARIM	Customs Tariff Database
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNDP	United Nations Development Programme
USAID	United States Agency for International Development
VoIP	Voice over Internet Protocol
ABPM	Агенција за вработување на Република Македонија
АД	Акционерско друштво
БДП	Бруто домашен производ
ВФП	Вкупна факторска продуктивност
ДДВ	Данок на додадена вредност
ДИТ	Државен инспекторат за труд
ЕБРД	Европска банка за обнова и развој
ЕЗ	Европска заедница
ЕИБ	Европска инвестициона банка
ЕК	Европска комисија
ЕЛЕМ	Електрани на Македонија
ЕЛС	Единици на локална самоуправа
ЕНЕР	Единствениот електронски регистар на прописи
ЕСС	Економско социјален совет
ЕУ	Европска унија
ЗЗРР	Законот за земјоделство и рурален развој
ИАИС	Меѓународна асоцијација за осигурителни супервизори
ИКТ	Информатичко – комуникациска технологија
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИТ	Информатичка технологија
ЈИЕ	Југоисточна Европа
КХВРМ	Комисија за хартии од вредност на Република Македонија
МАПАС	Агенција засупервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
МБИ	Македонски берзански индекс
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
МСП	Мали и средни претпријатија
НСПК	Национален Совет за Претприемништво и Конкурентност
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка на Европа
ОХИС	Органско Хемиска Индустрија Скопје
п.п.	процентен поен
ПЕП	Претпристапна економска програма
РЕДК	Реален ефективен девизен курс
САД	Соединети Американски Држави
СДИ	Странски директни инвестиции
СОЦД	Систем за обработка на царински декларации
ССА	Спогодба за стабилизација и асоцијација
СТО	Светска трговска организација
ТЕЦ	Термоелектрични центри
ТИРЗ	Технолошко индустриски развојни зони

ха	хектари
ХЕЦ	Хидроелектрични центри
ЦИЕ	Централноисточна Европа
ЦУ	Царинска управа

Предговор

Почитувани,

Република Македонија редовно е под мултилатерален фискален надзор на Европската комисија, преку доставување на фискални нотификации и Претпристапна економска програма. Имено, со стекнувањето на статус на земја - кандидат во 2005 година, Република Македонија доби обврска на редовна годишна основа да подготвува и доставува до Европската комисија среднорочна Претпристапна економска програма, што претставува подготовка на земјите - кандидати за понатамошната координација на економските политики како идни земји - членки на ЕУ. Претпристапната економска програма претставува претходник на Програмите за конвергенција кои земјите членки ги подготвуваат во рамки на Пактот за стабилност и раст. Преку изработка на Програмата, Република Македонија се подготвува за постепена интеграција во мултилатералниот фискален надзор во контекст на економската и монетарна унија и Стратегијата - Европа 2020.

Република Македонија ја подготви петтата Претпристапна економска програма 2011 – 2013, која ја прикажува среднорочната макроекономска и фискална рамка, како и агендата на структурните реформи за периодот кој го опфаќа. Овој документ е заеднички резултат на работата на повеќе институции, при што целокупната подготовка е координирана од страна на Министерството за финансии на Република Македонија. Подготовката на Претпристапната економска програма, како кохерентен стратешки документ, претставува потврда за капацитетот на администрацијата од аспект на координацијата и ефикасноста во работата.

Програмата има за цел да ги прикаже активностите на Владата на Република Македонија за остварување на приоритетите од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ, забрзување на економскиот раст на земјата, со цел намалување на невработеноста и подобрување на животниот стандард на граѓаните. Во Програмата се прикажуваат последните остварени макроекономски движења, како и среднорочните очекувања во реалниот, финансискиот, надворешниот и монетарниот сектор, јавните финансии, како и управувањето со јавниот долг, активностите за усогласување на македонското со европското законодавство, односно мерките преземени од страна на Владата на Република Македонија во насока на подготовка на економијата, соодветно да одговори на конкурентските сили по стекнувањето на статус на земја - членка на ЕУ. Значајно е да се истакне и дека Претпристапната економска програма ги рефлектира препораките од последниот извештај за напредокот на Европската комисија за понатамошно усогласување на законодавството на Република Македонија со законодавството на Европската унија.

Во согласност со Пристапното партнерство, стратешки цели на Владата на Република Македонија за периодот 2011 – 2013 продолжуваат да бидат: зголемување

на атрактивноста на земјата за странските и домашните инвеститори и зголемување на нивото на инвестиции, подобрување на квалитетот на образованието, владеење на правото, подобрување на квалитетот на јавните услуги за граѓаните, зголемување на капацитетот на администрацијата за спроведување на реформите, како и прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Притоа, како главни приоритети на Владата се: одржување на макроекономската стабилност и креирање на предвидлив макроекономски амбиент, намалувањето на невработеноста, динамично спроведување на структурните реформи и целосно исполнување на Копенхашките критериуми во процесот на пристапување на Република Македонија во ЕУ.

Исто така, клучен приоритет на Партнерството за пристапување претставува и спроведувањето на обврските преземени со Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА), што Република Македонија во целост ги спроведува. Имено, Република Македонија продолжува да ги исполнува сите обврски предвидени во првата фаза на спроведувањето на глава V (Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал) од ССА. Врз основа на тоа, во октомври 2009 година, Европската комисија даде предлог за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од ССА. Целосна имплементација на ССА значи целосно усогласување на националното со европското законодавство, како и целосна функционалност на институциите.

Последниот Извештај за напредокот потврдува дека Република Македонија продолжува задоволително да ги исполнува политичките критериуми, а во однос на исполнувањето на економските критериуми констатира дека Република Македонија и натаму добро напредува.

Така, иако светската криза, најголема во последните 80 години, наметна нови предизвици, Владата на Република Македонија успеа да ја задржи макроекономската и социјална стабилност и во голема мера да ги ублажи последиците од кризата врз граѓаните и приватниот сектор. Како потврда на здравата макроекономска политика на земјата, во 2009 година македонската економија оствари трет најдобар резултат во Европа.

Добивањето на препораката за членство од страна на Европската комисија втора година по ред, како и остварените макроекономски резултати во услови на глобална економска и финансиска криза, се плод на посветената работа на Владата на Република Македонија, но и на способноста на истата да носи мудри одлуки во моменти кога треба бргу да се делува. Сепак, секогаш може подобро и повеќе. Свесни сме за идните предизвици и продолжуваме понатаму.

Во периодот 2011 - 2013, продолжуваме со посветена работа, со цел создавање функционална, конкурентна пазарна економија, способна да се носи со предизвиците на патот кон ЕУ, со минимизирање на негативните ефекти од процесот на реална конвергенција кон европската економија. Владата на Република Македонија ќе биде целосно посветена на безусловно одржување на

макроекономска и фискална стабилност на земјата, понатамошно зголемување на економскиот раст и намалување на невработеноста, како и понатамошен развој на општество базирано на знаење.

Со почит,

м-р Зоран Ставрески,
Заменик Претседател на Влада
и Министер за финансии

Дел I

Општа рамка и цели на макроекономската политика

1.1. Општа рамка и цели на макроекономската политика

Претпристапната економска Програма (ПЕП во понатамошниот текст) 2011 – 2013 е во согласност со повеќе стратешки документи, усвоени од Владата на Република Македонија како што се: Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, Фискалната стратегија 2011 - 2013, Стратегијата за управување со јавен долг 2010 – 2012, поедини Стратегии на вклучените институции и слично. Програмата се фокусира на карактеристиките на економската политика, ги претставува предвидувањата за наредниот тригодишен период и ги образложува клучните структурни реформи, кои ќе се имплементираат со цел обезбедување на функционална пазарна економија способна да се носи со конкурентските сили по влезот во ЕУ.

Претходната Програма беше подготвувана во услови на неповолно надворешно окружување кое предизвика негативни ефекти и врз домашната економија. Владата одговори со носење на три анти-кризни пакети и два ребаланси на Буџетот, со што успеа да ја зачува макроекономската стабилност и да ги ублажи надолните тенденции кај Бруто домашниот производ. За разлика од минатата година, оваа Програма е подготвена врз основа на макроекономски индикатори кои покажуваат стабилизирање и благо закрепнување на економијата од почетокот на 2010 година и подобрување на макроекономското окружување. Врз основа на тоа, оваа Програма ги елаборира политиките на Владата, кои ќе бидат во функција на поддршка на растот и побрзо извлекување на земјата од рецесијата. При ова, се очекува во 2013 година економскиот раст да ги достигне нивоата од пред-кризниот период.

Со цел да се намалат последиците од светската економска криза врз македонската економија, Владата имплементираше контрациклична фискална политика, како и четири пакети на антикризни мерки. Ваквиот пристап придонесе за зачувување на макроекономската стабилност и пад од само 0,9% на БДП%. Влијанието на економската криза во Република Македонија во 2009 година беше со помал интензитет споредено со најголемиот дел од земјите во регионот и ЕУ, каде падот на БДП беше значителен.

Како резултат на здравите макроекономски фундаменти и очекуваните трендови во светската економија, а посебно на економијата на ЕУ како најзначаен трговски партнер на Република Македонија, во 2010 се очекува економски раст до 2%, додека за периодот 2011 – 2013 економската активност во Република Македонија се очекува да се движи во просек од 4,5%, приближно достигнувајќи ги остварените стапки на раст од пред глобалната економска криза.

Целите на фискалната политика во идниот тригодишен период, ќе останат насочени кон зачувување на макроекономската стабилност, поддршка на

македонската економија преку зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред се преку зголемување на капиталните инвестиции за подобрување на инфраструктурата и физичкиот капитал, притоа водејќи сметка за надворешно - трговската позиција и зачувување на стабилниот курс на денарот. Притоа, стапката на буџетски дефицит ќе биде разумна и недисторзивна за економијата, во рамки на Мастришкиот критериум.

Основна цел на монетарната политика за периодот 2011 – 2013 и понатаму ќе биде одржување стабилност на цените. Притоа, за остварување на оваа цел ќе продолжи да се применува стратегијата на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на остварување на најповолен макроекономски амбиент за долгорочно одржлив економски развој.

Тековниот макроекономски амбиент и надворешните ризици, наметнуваат забрзување на процесот на имплементација на критериумите од Копенхаген и приоритетите од Пристапното партнерство, со цел подобрување на конкурентноста на македонската економија. Така, посветеноста на Владата на Република Македонија во спроведувањето на структурните реформи ќе продолжи и во идниот тригодишен период. Очекувањата се дека нивната имплементација ќе придонесе за зајакнување на квалитетот на функционалната пазарна економија, преку подобрување на бизнис – климата, подобрување на ефективноста на услугите за граѓаните, унапредување на имотно-правните односи, реформите во Катастарот за подобрување на евиденцијата на сопственичките права, зајакнување на врската помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на трудот, ефективно владеење на правото и извршувањето на договорите, подобрување на транспортната и енергетска инфраструктура, поддршка на малите и средни претпријатија, зајакнување на фискалниот капацитет на општините, зајакнување на супервизиорските активности на регулаторните тела, зајакнување на продуктивноста во земјоделството и намалување на учеството на државата во приватниот сектор со заокружување на процесот на приватизација.

ПЕП 2011 – 2013 се состои од три главни делови. Првиот дел ги анализира последните макроекономски движења и среднорочното макроекономско сценарио за периодот 2011 – 2013, вториот ги прикажува политиките на управување со јавните финансии на Република Македонија, вклучувајќи ги анализите и среднорочните проекции на Буџетот на Република Македонија и управувањето со јавниот долг. Исто така, во овој дел се опфатени и институционалните карактеристики на јавните финансии. Третиот дел пак, го прикажува процесот на спроведување на реформите, фискалните импликации од истите, како и реформска агенда за идниот тригодишен период.

Дел II

Макроекономски движења

2.1 Економски преглед

2.1.1. Последни макроекономски движења

Меѓународно економско окружување. Глобалното забавување на економската активност и ширењето на глобалната економска и финансиска криза, предизвикаа неповолни движења, како во развиените земји, така и во растечките економии и земјите во развој.

Глобалната економија, наспроти остварениот пораст од 2,8% во 2008 година, во 2009 година забележа контракција на економската активност од -0,7%, како резултат на намалената инвестициска активност и намалената глобална потрошувачка. Намалената инвестициска активност и мерките преземени од земјите во светот за заштита на домашното производство, придонесоа за значително намалување на обемот на трговската размена, која во 2009 година забележа пад од 12,9%.

Глобалните економски услови соодветно се одразија и врз економијата на ЕУ која оствари годишен пад на бруто домашен производ (БДП во понатамошниот текст) во 2009 од 0,7%. Намалената потрошувачка предизвика намалување на стапката на инфлација на ЕУ, па така просечното ниво на истата во 2009 изнесува 1,0%.

Табела 2.1. Меѓународно економско окружување – селектирани макроекономски показатели*

	2008	2009	2010f	2011f	2012f
Раст на БДП					
Свет	2,8	-0,7	4,5	3,9	4,0
ЕУ	0,5	-4,2	1,8	1,7	2,0
САД	0,0	-2,7	2,7	2,1	3,0
Земји во развој и растечки економии	5,7	2,6	6,8	6,1	6,1
Раст на меѓународната трговија	4,8	-12,9	11,8	7,2	6,9
Стапка на невработеност					
ЕУ	7,0	8,9	9,6	9,5	9,1
САД	5,8	9,3	9,6	9,4	9,0
Инфлација %					
ЕУ	3,7	1,0	2,0	2,1	1,8
САД	3,8	-0,4	1,6	1,1	1,5
Раст на цената на нафтата (во долари)	98,5	62,0	79,9	88,9	90,8

Извор: Европска Комисија, European Economic Forecast, ноември 2010 *f- проекции

*Есенскиот извештај на ЕК не опфаќа проекции за 2013 година.

Сепак, од вториот квартал на 2009 година се забележа одредено подобрување на макроекономските индикатори, особено кај меѓународната трговија и глобалното индустриско производство. Подобрувањето, во голема мера се должи на контрацикличната фискална политика, односно на масивните стимулативни пакети, кои беа применети од страна на голем број земји во светот, почнувајќи од крајот на 2008 година.

Европската комисија (ЕК во понатамошниот текст) во својот есенски Извештај за економските проекции од ноември 2010 година, укажува дека глобалната економија во првата половина од 2010 година заздравува со посилено темпо од првично очекуваното. Оттука, ЕК за 2010 прогнозира глобален раст од 4,5%, додека за 2011 година е прогнозиран раст од 3,9% (види Табела 2.1.). Сепак, тоа претставува пониска стапка споредено со остварувањето на светскиот БДП пред светската економска криза, и е резултат на намалениот извоз, падот на цените на сировините, металите и храната, како и на намалувањето на директните инвестиции. Во есенскиот Извештај, ЕК прогнозира заздравување на светската трговија во 2010 година со стапка на пораст од 11,8%, што е значајно подобрување споредено со падот од 12,9% во 2009 година. Сепак, на пазарот на труд последиците од светската економска криза ќе се чувствуваат и во 2010 година, па така ЕК прогнозира раст на невработеноста во ЕУ од 9,6%, што е влошување за 0,7 п.п. споредено со 2009 година. Според ЕК, порастот на цената на нафтата (за 28,8% во 2010 година, во однос на намалувањето на 2009 година), како и основните метали и сировини, ќе придонесе за умерен пораст на инфлацијата и истата за земјите од ЕУ е прогнозирана на ниво од 2,0% во 2010 година, што е пораст за 1 п.п. во однос на 2009 година.

Последни економски движења во Република Македонија. Светската економска криза, која ја предизвика најголемата контракција на светската економија во последните 80 години, неминовно предизвика пад на економската активност и во Република Македонија. Кризата се пренесе врз македонската економија во голема мера преку надворешниот сектор. Имено, контракцијата на светската трговска размена во 2009 година придонесе за намалување на странската побарувачка за македонските извозни производи, особено во гранките со најголемо учество во индексот на индустриското производство. Така, индустријата како сектор кој најмногу е ориентиран кон извоз, почувствува и најголеми последици од глобалната економска криза. Сепак, економските остварувања укажуваат на тоа дека влијанието на економската криза во Република Македонија беше со помал интензитет споредено со најголемиот дел од земјите во регионот и ЕУ.

Како резултат на тоа, во 2009 година беше регистриран пад на БДП од само 0,9%, по одличните остварувања од 6,1% и 5,0% во 2007 и 2008 година, соодветно, што во голема мера се должи на здравите макроекономски фундаменти поставени во годините пред кризата, како и на четирите пакети на антикризни мерки кои беа имплементирани од страна на Владата на Република Македонија.

Сепак, се уште ранливото макроекономско окружување и ниското ниво на инвестициска доверба, како резултат на ефектите од кризата, придонесе во првиот квартал од 2010, да биде забележан пад на БДП од 1,3% на реална основа, додека веќе во вториот и третиот квартал се покажаа знаци на заздравување на економијата, односно БДП забележа реална стапка на раст од 1,1% и 1,3%, соодветно. Со тоа просечниот раст во првите три квартали од 2010 година е позитивен и изнесува 0,4%.

Табела 2.2. Стапки на раст на БДП (производствен и расходен метод)

	2008	2009	2009				2010			
			I	II	III	IV	I	II	III	Просек
БДП	5,0	-0,9	-0,8	-1,9	-2,2	1,2	-1,3	1,1	1,3	0,4
БДП по производствен метод										
Земјоделство	5,9	2,5	1,4	2,8	3,5	2,2	5,1	1,8	2,4	3,0
Индустрија	2,4	-8,5	-11,2	-10,5	-12,9	0,7	-1,3	1,8	0,7	0,4
Градежништво	-5,8	4,2	2,8	8,5	2,4	2,5	7,7	-12,1	18,4	3,4
Услуги	7	1,1	1,9	0,2	1,7	0,7	1,9	2,4	1,8	2,0
БДП по расходен метод										
Финална потрошувачка	8,0	-4,4	-3,4	-2,4	-4,6	-6,7	-0,4	-1,0	3,2	1,5
<i>Лична</i>	7,4	-3,9	-3,3	-2,6	-5,7	-3,9	-0,6	3,4	4,1	2,7
<i>Јавна</i>	10,8	-6,4	-3,8	-1,2	0,3	-18,1	-0,4	-7,7	0,4	-2,9
Бруто инвестиции	5,4	0,9	32,5	-14,2	-9,5	4,5	-47,3	4,7	4,8	-12,6
Извоз на стоки и услуги	-6,3	-10,7	-15,9	-7,2	-7,3	-13,0	8,3	15,6	25,2	16,4
Увоз на стоки и услуги	0,8	-11,1	-4,2	-11,4	-11,9	-16,0	-14,0	12,2	23,8	7,3

Извор: Државен завод за статистика

Анализирано според расходната страна на БДП, во првите три квартали од годината финалната потрошувачка забележа раст од 1,5% на реална основа. Притоа, растот во голема мера беше воден од личната потрошувачка која се зголеми за 2,7%, додека јавната потрошувачка забележа пад од 2,9%. Бруто инвестициите остварија пад од 12,6% што се должи на високиот пад од 47,3% во првиот квартал од 2010 година. Кај извозот на стоки и услуги се забележува позитивна динамика во текот на трите квартали од годината, при што просечниот реален раст изнесува од 16,4%. Увозот на стоки и услуги по падот во првиот квартал, забележува позитивни стапки во следниот два квартали со што просечната стапка на раст изнесува 7,3%.

Анализирано според производната страна на БДП, секторот - Земјоделство бележи раст од 3,0% во првите три квартали од 2010 година, при што најголем пораст се забележува во првиот квартал. Секторот - Индустрија, бележи благ раст од 0,4% во анализираниот период.

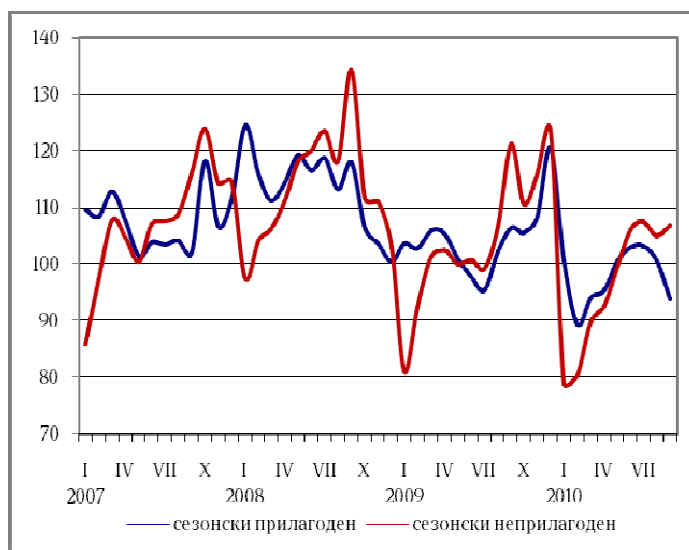
Во секторот – Градежништво, беа забележани позитивните остварувања во третиот квартал, со што просечна стапка на раст во првите три квартали од 2010 година изнесува 3,4%. Сепак, натамошните очекувања во градежништвото се позитивни, имајќи ги предвид податоците за договорени градежни работи, кои за периодот јануари – септември забележаа висок номинален раст од 32,1% споредено со истиот период 2009 година.

Индустријата, заради нејзината значајна ориентираност кон извоз во најголема мера ги почувствува последиците од глобалната економска криза, односно падот на екстерната побарувачка, која најмногу се одрази врз производството на метали и текстилната индустрија. Така, во 2009 година индустријата забележа намалување на производството од 7,7%¹ споредено со 2008 година. Ваквата појава резултираше и со намалување на учеството на индустријата во создавањето на БДП. Позитивен придонес во растот на индустриското производство во 2009 година, спротивно од 2008 година, има единствено секторот - Снабдување со електрична енергија, гас и вода, кој забележа раст од 8,8%,

придонесувајќи за ограничување на падот на индустриското производство. Преработувачката индустрија, која анализирано по сектори, има најголемо учество во вкупниот индекс, забележа пад на производството за 9,3%, додека највисок пад беше забележан во секторот - Вадење на руди и камен од 12,3%.

Во првите девет месеци од 2010 година, на кумулативна основа, индексот на индустриско производство во однос на истиот период од 2009 година забележа намалување од 4,2%. Притоа, преработувачката индустрија која учествува со 83,9% во структурата на индустриското производство забележа пад од 7,8%. Во рамки на преработувачката индустрија, сите гранки со двоцифрено учество забележаа раст: Производство на прехранбени производи (3%), Производство на облека (5,8%), Производство на основни метали (24,6%). Секторот - Вадење руди и камен забележа благ пад од 0,3%, додека секторот - Снабдување со електрична енергија, гас и вода забележа раст од 21,4%. Гранките кои забележаа раст, учествуваат во индексот на индустриското производство со 63%.

График 2.1. Индекс на индустриско производство

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на Министерство за финансии

¹ Државен завод за статистика

График 2.2. Индекс на преработувачка индустрија и
степен на искористеност на капацитетот

Извор: Државен завод за статистика и пресметки

негативните тенденции беа отсликани и во индексот на преработувачката индустрија, а растот на севкупната економска активност значително опадна. Сепак, веќе од почетокот на 2010 година се забележуваат нагорни движења и зголемување на степенот на искористеност на капацитетите, со изгледи за приближување кон предкризното ниво.

Надворешниот сектор не остана имун на глобалните случувања во текот на 2009 година. Во услови на висок степен на трговска интегрираност, при значаен пад на ефективната странска побарувачка и пад на цените на металите на светските берзи, извозот забележа значително намалување, кое беше видливо уште на крајот на 2008 година. Со оглед на помалото надолно прилагодување на увозот, во првите три месеци на 2009 година трговскиот дефицит значително се прошири. Глобалната криза креираше и негативни очекувања кај економските субјекти, особено на почетокот на годината, што доведе до намалени приватни трансфери. Овие тенденции, заедно со пониските капитални приливи, условија значително продлабочување на јазот помеѓу понудата и побарувачката на девизи во првите месеци од годината. Во услови на фиксен девизен курс, Народната банка интервенираше на девизниот пазар со нето продажба на девизи, која до мај кумулативно достигна 4,8% од БДП.

Интервенциите на девизниот пазар, преземените монетарни мерки и кредибилитетот на Народната банка во одржување на стабилноста на девизниот курс, како и подобрите изгледи за глобалната економија, значително ги стабилизираа очекувањата. Ова беше видливо преку растечкиот тренд на приватните трансфери, отпочнат од вториот квартал на годината. Истовремено, од второто тримесечје регистрирано е континуирано стеснување на негативниот јаз во трговската размена, паралелно со надолното прилагодување на домашната побарувачка и увозот и стеснувањето на негативниот енергетски биланс. Овие движења, заедно со порастот на капиталните приливи (во еден дел како резултат на

Трендовите во преработувачката индустрија се релативно добра апроксимација на севкупните трендови во економијата, поради нејзината важност и поврзаност со останатите сектори во економијата. На графикот 2.2. е прикажан степенот на искористеност на капацитетите во преработувачката гранка од 2007 година. Како што може да се види од графикот, кон крајот на 2008 година искористеноста на индустриските капацитети започнува да опаѓа, а

емисијата на Еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал), овозможија континуиран нето - откуп на девизи во втората половина на 2009 година. До крајот на годината, нивото на бруто девизните резерви се зголеми за 32,7%, обезбедувајќи покриеност на просечен увоз на стоки и услуги од следната година од 4,3 месеци. Дефицитот во тековната сметка од 12,8% во 2008 се сведе на 6,7% од БДП во 2009, како резултат на намалувањето на трговскиот дефицит за 3 п.п. од БДП и повисоки нето приватни трансфери за 2,5 п.п. од БДП.

Во периодот јануари - септември 2010 година², дефицитот на тековната сметка на Билансот на плаќања изнесуваше 0,5% од БДП, што претставува стеснување од 4,8 п.п. од БДП³ на годишна основа. Најголем дел од позитивната годишна промена се должи на поволната динамика на нето - приливите од тековни трансфери (позитивен придонес од 2,9 п.п. од БДП) и стеснетото негативно салдо во размената на стоки со странство (придонес од 1,9 п.п. од БДП), а во помал дел и на подобреното салдо во размената на услуги (за 0,3 п.п. од БДП). При оваа анализа, треба да се има во предвид дека споредбената основа од првиот квартал на 2009 година, кога е регистрирано продлабочување на трговскиот дефицит и намалување на приватните трансфери. Во анализираниот период од 2010 година, доходот беше единствената компонента на тековната сметка, којашто влијаеше во насока на проширување на дефицитот, при регистриран нето - одлив од 1,3% БДП. Споредено со истиот период од претходната година, влошувањето на салдото на доходот е за околу 0,2 п.п. од БДП и во најголем дел се должи на зголемените нето - одливи врз основа на платена камата и на намалениот суфицит кај доходот од портфолио инвестиции.

Табела 2.4. Тековна сметка на билансот на плаќања (во милиони евра)

	2005	2006	2007	2008	2009	I - IX 2010
Тековна сметка, нето	-122,5	-23,4	-421,2	-862,2	-449,3	-33,1
Трговско салдо	-858,5	-1001,5	-1181,0	-1762,5	-1551,0	-1007,7
- Извоз фоб	1642,9	1914,0	2472,2	2692,6	1920,9	1782,8
- Увоз фоб	-2501,4	-2915,5	-3653,2	-4455,1	-3472,0	-2790,5
Услуги, нето	-24,7	22,4	25,1	5,8	28,0	39,9
Доход, нето	-92,6	-26,1	-277,7	-90,9	-58,5	-92,2
Тековни трансфери, нето	853,3	981,9	1012,4	985,5	1132,3	1026,8
- Официјални трансфери, нето	53,4	58,8	24,3	49,4	35,5	25,4
- Приватни трансфери, нето	799,9	923,1	988,2	936,1	1096,8	1001,4

Извор: Народна Банка на Република Македонија

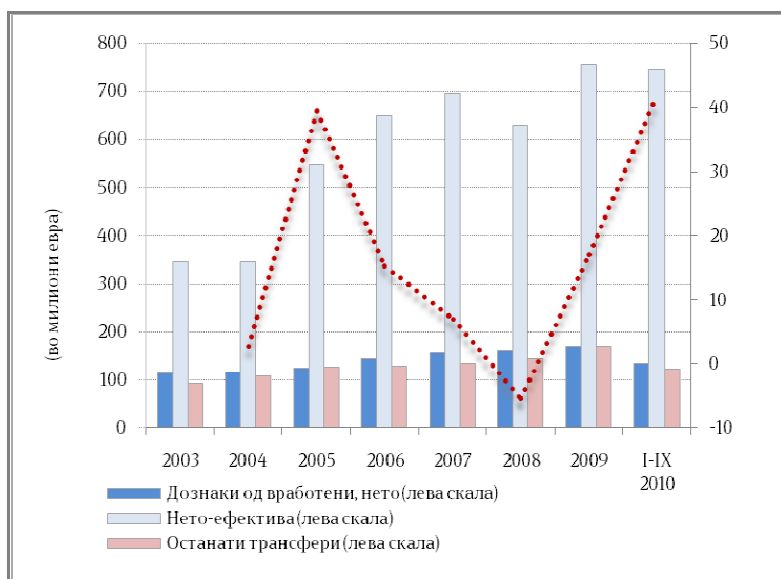
² Последни расположливи податоци од платно - билансната статистика

³ БДП според октомвриска проекција на НБРМ

Во периодот јануари - септември 2010 година, негативното салдо во размената на стоки со странство изнесуваше 16% од БДП, што е пониско од дефицитот во истиот период од 2009 година за 1,8 п.п од БДП. Годишното стеснување на трговскиот дефицит е условено од поинтензивниот раст на извозот на стоки од 25,2%, наспроти растот на увозот на стоки од 11,1%. Зголемениот извоз на стоки е резултат на постепено закрепнување на странската ефективна побарувачка и подобрување на конјunkturата на цените на металите на светските пазари.

Позитивната промена во најголем дел се должи на зголемениот извоз на железно и челик (придонес од 40,5%), потоа извозот на хемиски производи (придонес од 24,1%), извозот на метални руди и енергија (придонес од 15,1% и 11,3%, соодветно). Од аспект на увозот, во рамки на првите девет месеци на 2010 година, може да се посочат два потпериоди и тоа: првото тримесечје од годината кога високата споредбена основа и падот на домашната

График 2.6. Приватни трансфери и составни компоненти (во милиони евра)

Извор: Народна Банка на Република Македонија

побарувачка влијаеа во насока на годишен пад на увозот и периодот април - септември, во кој увозот почна да бележи годишни стапки на пораст, делумно условен од заживувањето на економската активност. Од аспект на увезените стоки, најголем увоз остварија нафтата и нафтените деривати (придонес од 26,4%), потоа возилата⁴ (25,9%), неорганско – хемиските производи (25,5%) како и увозот во категориите железно и челик и метална руда (16,2% и 15,7%, соодветно). Реалниот ефективен девизен курс (РЕДК) базиран на трошоците на живот, како индикатор за ценовната конкурентност, во периодот јануари - септември 2010 година, во однос на истиот период од 2009 година, забележа депрецијација од 3,0%, што во поголем дел се должи на поволниот ценовен однос и во помал дел на депрецијација на НЕДК (од 0,8%). Од друга страна, РЕДК базиран на цените на производителите на индустриски производи во истиот период апрецира за 0,9% на годишна основа, што пред сè, се должи на неповолниот ценовен однос.

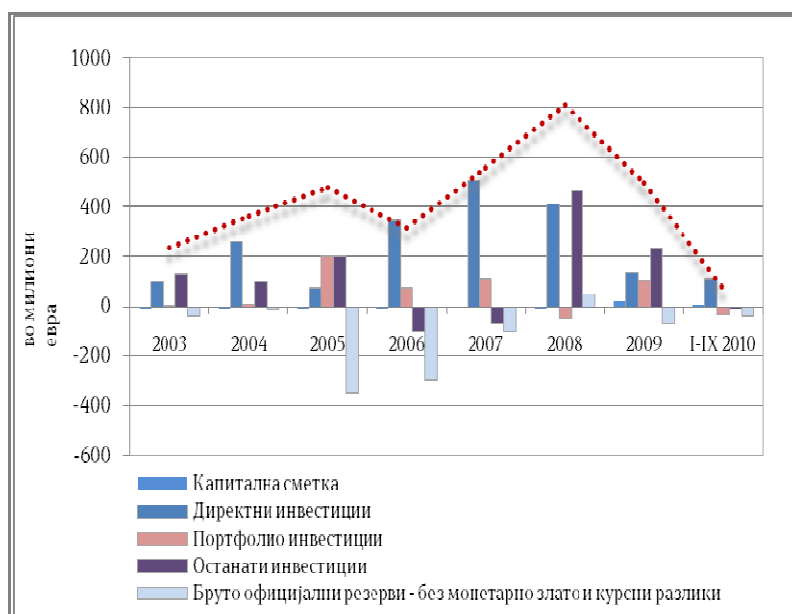
⁴ Со законските измени од март 2010 година, се намалија стапките на акциза на патнички автомобили и царинските давачки при увоз на употребувани патнички возила, при што важноста на овие одредби при увоз на постари возила беше до септември.

Анализата на вкупната надворешно трговска размена, од аспект на најзначајни трговски партнери, покажува дека ЕУ со учество од 55,9% во вкупната размена со странство претставува наш најважен трговски партнер. Структурното учество на ЕУ во размената е за 2,2 п.п. повисоко од истиот период од 2009 година. Во рамките на ЕУ, најмногу се тргува со Германија, Грција, Италија и Бугарија. Треба да се истакне дека во првите девет месеци на 2010 година дојде до намалување на дефицитот во размената со ЕУ за 24,2%, наспроти неговото проширување во 2009 година за 37,8%, како последица на светската криза и намалената побарувачка за железо и челик. Тоа укажува на зајакнување на странската побарувачка во 2010 година и постепено враќање на македонските извозници на европските пазари.

Поволната динамика на приватните трансфери, која започна од вториот квартал на претходната година, продолжува и во 2010 година, во услови на стабилизирани очекувања на домашните субјекти. Имено, приватните трансфери во првите девет месеци од 2010 година се зголемија за 29,6%, достигнувајќи 14,3% од БДП. Во рамки на приватните трансфери доминира учеството на нето - ефективата, односно нето приливите на менувачкиот пазар со 74,3%, кои во однос на истиот период од 2009 година се повисоки за 42%.

Од почетокот на годината до септември 2010, кумулативно, нето-приливите на капиталната и финансиската сметка (без официјалните резерви) изнесуваа 1,0% од БДП. Најголемиот дел од капиталните нето - приливи во македонската економија произлегуваат од СДИ во износ од 1,6% од БДП и преку задолжувањето во странство на нето основа од 1,4% од БДП. Наспроти тоа, капитални нето - одливи, беа забележани кај позицијата валути и

График 2.7. Капитална и финансиска сметка и нејзини составни компоненти, во милиони евра

* "-" кај промената на бруто девизните резерви значи зголемување
Извор: Народна Банка на Република Македонија

депозити, трговски кредити и портфолио инвестиции (од 1,4%, 0,7% и 0,5% од БДП соодветно). Споредено на годишна основа, вкупниот износ на нето-приливи во првите девет месеци од 2010 година е понизок за 80,1%, што претставува континуитет на движењата од минатата година. При оваа споредба, треба да се има предвид споредбената основа, односно приливите од задолжувањето на државата на меѓународниот пазар на капитал во јули 2009 година со Еврообврзницата и

повлекувањето на квотата од ММФ во август, 2009. Со нивно исклучување, падот е 40%, што сепак упатува на сеуште присутната воздржаност на странските инвеститори и во 2010 година.

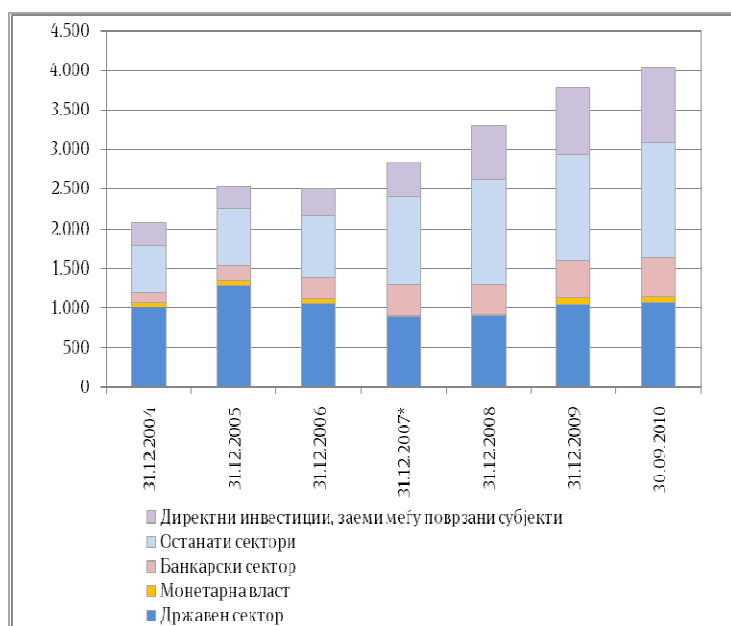
Преку СДИ остварени се нето-приливи од 110,3 милиони евра заклучно со септември 2010, што е за 20% помалку во однос на истиот период од 2009 година. Во структурата на СДИ, нето-приливи беа реализирани врз основа сите поткатегории, од кои најголем дел се врз основа на акционерски капитал и меѓукомпаниски долг. Притоа, учеството на приливите врз основа на акционерски капитал и меѓукомпаниски долг е намалено во однос на 2009 година за 63,7% и 53,3% соодветно. Ваквата структура го одразува глобалниот амбиент, кој сеуште се карактеризира со потреба за ликвидност и воздржаност од нови вложувања. Кај категоријата портфолио инвестиции се остварени нето -одливи во износ од 33,4 милиони евра, при што околу половина од овој износ се однесува на купување од страна на резиденти (главно пензиските фондови) на должнички хартии од вредност на државата издадени во странство.

Согласно платнобилансните движења, заклучно со септември 2010 година, бруто девизните резерви изнесуваат 1.689,3 милиони евра, со што остварија пораст од 5,8% во однос на крајот на 2009 година, одржувајќи се на ниво од 4,3 месечна покриеност на увозот на стоки и услуги од следната година.

Бруто надворешниот долг на 30.09.2010 година достигна 4.030,1 милиони евра и споредено со 31.12.2009 година, е повисок за 6,6%. Зголемувањето на надворешниот долг во најголем дел се должи на

заемите помеѓу поврзани субјекти (42,2%), на надворешната задолженост на останатите сектори од економијата (придонес од 36,3%), потоа и на банкарскиот сектор (12,5%). Порастот на задолженоста на поврзаните субјекти (меѓукомпаниски долг) се однесува на зголемувањето на обврските кон директните инвеститори на краток и долг рок, додека зголемениот долг кај останатите сектори го одразува зголемувањето на краткорочниот комерцијални кредити (трговски кредити), достасани неплатени обврски на корпоративниот сектор и краткорочни заеми. Нивото на надворешната задолженост на земјата достигна 57,7% од БДП. Сепак нивото на надворешна задолженост останува меѓу пониските во регионот

График 2.8. Бруто надворешен долг, по сектори (во милиони евра)

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Со последната ревизија на проекцијата на Билансот на плаќања, дефицитот на тековната сметка во 2010 година се очекува да изнесува од 3 - 4% од БДП, што претставува подобрување во однос на 2009 година. Стеснувањето на дефицитот на тековната сметка се очекува да биде водено од стеснувањето на дефицитот на трговската сметка и проширувањето на суфицитот кај приватните трансфери. Имено, приватните трансфери се проценува да достигнат ниво од 18% до 19,5% во 2010, наспроти 16% во 2009 година, што е одраз на веќе реализираните приливи, додека во втората половина од годината согласно вообичаениот конзервативен пристап на нивно проектирање и претпоставеното постепено нормализирање на овие приливи, се очекува нивна забавена динамика.

Негативното трговско салдо во 2010 година се очекува да изнесува околу 21,5% од БДП, што претставува стеснување од околу 1,4 п.п. од БДП на годишна основа, при намалување на неенергетското салдо од 16,8% на 14,4% од БДП. Ова главно произлегува од подобреното салдо во размената на железо и челик (при подобрена екстерна побарувачка и зголемени цени на овие производи), зголемен извоз на руди и хемиски производи. Бруто девизните резерви, како клучна варијабла на монетарната политика, се очекува да се задржат на адекватно ниво и да обезбедат околу 4-месечна покриеност на увозот од следната година.

Пазар на труд. И покрај економската криза која ја зафати Република Македонија, на пазарот на труд во 2009 година беа забележани позитивни поместувања. Имено, според податоците од Анкетата на работна сила⁵, стапката на вработеност во 2009 година се зголеми на 38,4% (види Табела 2.3.), што претставува зголемување од 1,1 п.п. споредено со 2008 година. Стапката на невработеност во 2009 година го достигна најниското ниво од 2003 година, изнесувајќи 32,2%, што претставува пад од 1,6 п.п. во однос на 2008 година. Во истиот период, бројот на невработени се намали за 11,536 лица, што претставува пад од 3,7%. Притоа, во услови на економска криза, Република Македонија во 2009 година е единствената земја во Европа, која забележа пад на стапката на невработеност. Намалувањето на стапката на невработеност делумно се објаснува со намалувањето на сивата економија, односно вклучувањето во системот на дел од оние работници кои и досега работеле, но не биле регистрирани.

⁵ Дефиниција на Меѓународната организација на трудот

Табела 2.3. Пазар на труд

	2008	2009	2009				2010		
			I	II	III	IV	I	II	III
Работоспособно население	1.633.341	1.638.869	1.634.986	1.637.828	1.640.302	1.642.360	1.644.423	1.648.132	1.649.507
Стапка на активност	56,3	56,7	56,2	57,0	57,3	56,1	56,3	56,0	57,6
Работна сила	919.424	928.775	919.026	933.878	940.661	921.534	925.613	923.323	949.313
Вработени	609.015	629.901	618.189	636.156	642.541	622.720	615.962	627.129	648.773
Невработени	310.409	298.873	300.837	297.722	298.120	298.814	309.651	296.194	300.540
Стапка на вработеност	37,3	38,4	37,8	38,8	39,2	37,9	37,5	38,1	39,3
Стапка на невработеност	33,8	32,2	32,7	31,9	31,7	32,4	33,5	32,1	31,7
Млада популација	56,4	55,1	54,4	54,9	54,6	56,6	57,1	55,0	51,9
Жени	34,2	32,8	34,5	32,6	32,1	32,1	33,5	33,2	31,0
Вработени според сектор									
Земјоделство	119.749	116.668	120.186	122.956	119.474	104.055	109.821	121.442	128.825
Индустрија	151.149	146.328	143.014	146.818	146.631	148.849	143.047	141.803	143.650
Градежништво	39.381	40.749	38.553	41.615	42.608	40.220	39.515	41.504	42.427
Услуги	298.737	325.407	316.437	321.765	333.830	329.594	323.579	322.379	333.872
Вработени според вид на сопственост									
Јавна	108.857	115.086	112.115	115.377	116.368	116.483	120.566	121.747	119.469
Приватна	500.159	514.816	506.074	520.779	526.173	506.237	495.396	505.382	529.304

Извор: Државен завод за статистика

Во текот на 2010 година, се забележува позитивна квартална динамика на пазарот на труд. Согласно последните расположливи податоци во третиот квартал од 2010 година, стапката на активност изнесува 57,6%, што претставува зголемување од 0,9 п.п. во однос на просекот од 2009 година. Стапката на вработеност во анализираниот период бележи раст од 0,9 п.п. и изнесува 39,3%. Стапката на невработеност во третиот квартал од 2010 година изнесува 31,7%, што претставува подобрување од 0,5 п.п. во однос на просекот од 2009 година. Бројот на вработени лица во третиот квартал 2010 година се зголеми за 2,9% во однос на просекот од 2009 година, додека бројот на невработени бележи благ раст од 0,5%.

Во 2009 година е регистриран номинален раст на просечната нето плата од 9,8%, односно 0,6% кај бруто платите, кој се објаснува со зголемувањето на платите и во јавниот и приватниот сектор. Намалувањето на цените во 2009 година доведе до повисок реален годишен раст на просечните исплатени плати во однос на номиналниот раст (пораств од 10,6% и 1,4% кај коригираната бруто и нето плата, соодветно), што упатува на зголемување на реалната куповна моќ на населението⁶.

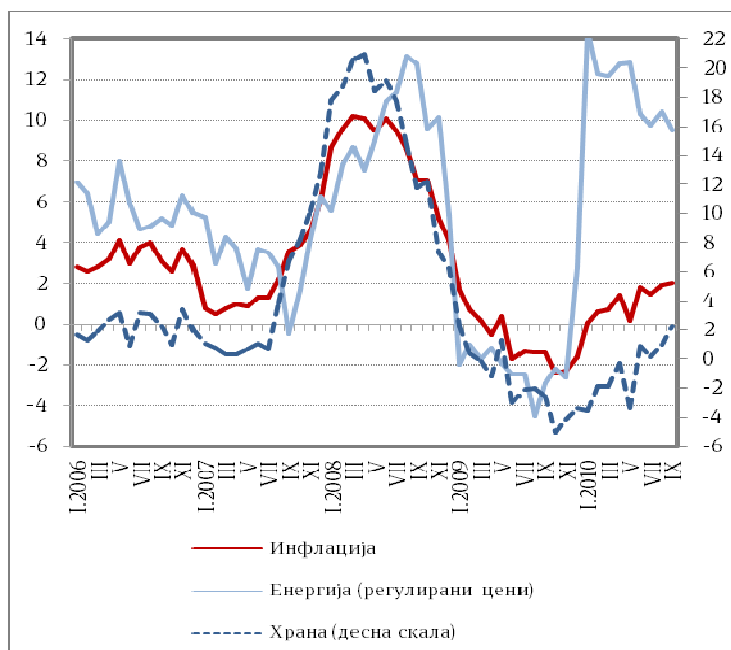
⁶ Пресметките на Министерство за финансии го исклучуваат ефектот од интегрирањето на надоместоците за храна и превоз во платата.

Просечната нето плата во првите девет месеци од 2010 година е повисока за 2,8% номинално во однос на истиот период од 2009 година, додека просечната бруто плата е повисока за 0,8%. Умерената стапка на инфлација во првите девет месеци на 2010 година услови понизок реален раст на нето од 1,7% и пад на бруто платата од 0,3%. До крајот на годината се очекува остварување на проекциите за просечен номинален раст на нето и бруто платите од 2,8% и 0,8%, соодветно.

Инфлација. Глобалната рецесија го прекина феноменот на ценовен бум од 2008 година, воден од цените на храната и енергијата, предизвикувајќи значајно намалување на стапките на инфлација во 2009 година во глобални рамки. Во македонската економија, по високата просечна инфлација од 8,3% во 2008 година, во 2009 година потрошувачките цени забележаа намалување од 0,8%. Најголем придонес за намалувањето на општото ценовно ниво имаа категориите кои остварија најголем пораст во претходната година - храната и нафтените деривати. Овие категории имаа негативен придонес од 0,7 и 0,9 п.п., соодветно, што делумно беше неутрализирано со зголемените цени на електричната енергија (од крајот на претходната година), чиј позитивен придонес изнесуваше 0,6 п.п.

По напуштањето на негативните стапки на инфлација карактеристични за 2009 година, инфлацијата во текот на 2010 година се одржуваше на ниско и стабилно ниво. Просечната стапка на инфлација, во првите девет месеци на 2010 година изнесува 1,1% и главно се должи на зголемувањето на цените на електричната енергија на почетокот на годината и зголемување на цените на парното во јануари и август (придонес од 0,8 п.п.), како и на повисоки цени на нафтените деривати на годишна основа (придонес од 0,6 п.п.). Базичната инфлација, која ги исклучува храната и енергијата, во текот на 2010 година се одржува стабилна, околу нулата.

График 2.3. Инфлација и цени на храната и енергијата (годишни промени, во %)

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на Народна Банка на Република Македонија

Просечната годишна инфлација за цела 2010 година се очекува да достигне ниво од 1,5 – 2%. Сепак, ризиците за инфлацијата до крајот на 2010 година се во нагорна насока. Ризиците главно произлегуваат од евентуалниот инфлациски притисок од цените на храната поврзани со нискиот принос на земјоделски производи (во најголем дел кај пченицата) во светски рамки, како и од движењето на светските

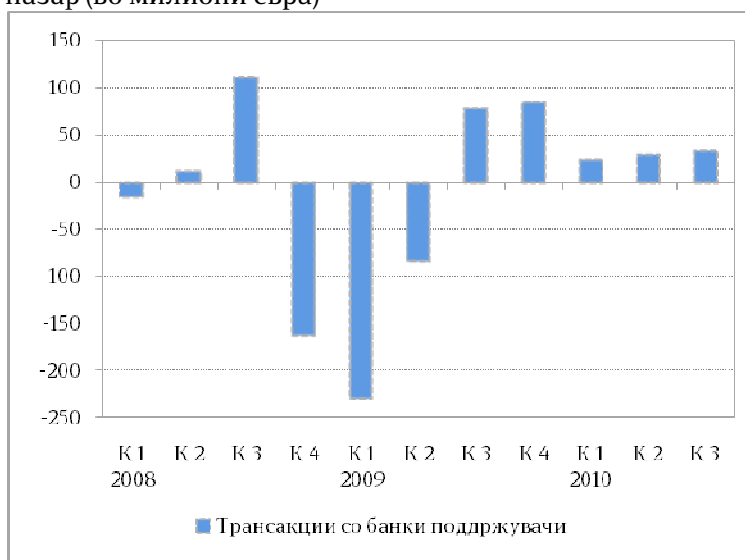
цени на енергенсите, што може да услови повисоки увозни цени. Дополнителен извор на нагорни ризици се евентуалните преносни ефекти од порастот на регулираните цени врз цените на останатите производи и услуги. Од друга страна, со оглед на движењата во реалниот сектор на економијата, позначајни инфлациски притисоци од страна на побарувачката до крајот на 2010 година не се очекуваат.

Монетарната политика. Монетарната политика во 2009 година беше водена во услови на изразени ризици и неизвесност околу јачината на преносните ефекти од глобалната финансиска и економска криза врз домашната економија. Меѓу првичните ефекти од кризата беа притисоците за депрецијација на домашната валута во првата половина на годината, кога при стратегија на фиксен девизен курс, Народната Банка на Република Македонија (во понатамошен текст Народната банка) интервенираше на девизниот пазар со нето - продажба на девизи. Народната банка одговори на притисоците на девизниот пазар и со постепено затегнување на монетарната политика, при што основната каматна стапка во март достигна 9%, а исто така во мај беше донесена и Одлука за зголемување на стапката на издвојување на задолжителна резерва на обврските на банките во девизи (од 10% на 13%) и на обврските со девизна клаузула (од 10% на 20%).

Стабилизирањето на очекувањата и враќање на довербата на економските субјекти заедно со поволните трендови во надворешниот сектор, овозможи промена на движењата на девизниот пазар, при што од јуни до крајот на 2009 година Народната банка интервенираше со откуп на девизи. Ваквите позитивни промени, отворија простор за олабавување на монетарната политика, при што во ноември 2009 година Народната банка ја намали основната каматна стапка.

Банкарскиот сектор во 2009 година остана стабилен и довербата во него остана на високо ниво. Нискиот степен на изложеност на домашните банки на странски

График 2.4. Интервенции на Народна банка на девизниот пазар (во милиони евра)

Извор: Народна Банка на Република Македонија

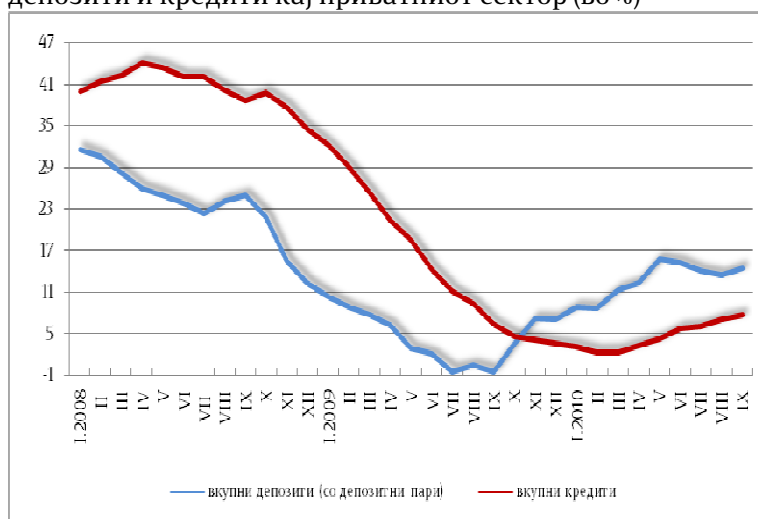
извори за финансирање, спречи појава на поголеми дисторзии. Придонес кон ова, имаа и преземените мерки на Народната банка која од првиот квартал на 2009 година, воведо обврска банките да одржуваат одредено минимално ниво на ликвидни средства. Воедно, беше донесена и Одлуката за девизен депозит кај Народната банка, која им овозможи на банките да го намалат кредитниот ризик преку

инвестиции во девизни депозити кај Народната банка.

Промената на трендовите во реалниот и надворешниот сектор на почетокот на 2009 година, придонесе кон забавување на монетарниот раст, при тренд на намалено штедење во домашна валута во првите месеци на 2009 година. Позитивните промени во втората половина на 2009 година, условија забрзување на растот на депозитниот потенцијал на банките, со што вкупните депозити во 2009 година остварија пораст од 7,1%, наспроти растот од 12,4% во претходната година. Активноста на банките на кредитниот пазар значително забави, сведувајќи го кредитниот раст од над 30% во 2008 година на 3,5% во 2009 година. Ваквите прилагодувања на кредитниот пазар беа водени од влошените очекувања на банките и намалените извори на финансирање. Во текот на 2009 година, каматната политика на банките беше насочена кон стимулирање на штедењето, при заострување на кредитните услови.

Макроекономскиот амбиент за спроведување на монетарната политика во првите три квартали од 2010 година беше релативно поволен. Позитивните трендови на девизниот пазар, започнати во второто полугодие на 2009 година, продолжија и во првите девет месеци од 2010 година, како одраз на постабилните очекувања на економските субјекти, зголемените приватни трансфери и намалената увозна побарувачка. Ваквите движења, заедно со подобрите прогнози за надворешниот сектор, при негативен произведен јаз и отсуство на притисоци врз инфлацијата, отворија простор за понатамошно олабавување на монетарната политика, па така во 2010 година, продолжи постепено намалување на основната каматна стапка која во септември 2010 година изнесува 4,5%, споредено со нивото од 9% на крај на ноември 2009 година.

График 2.5. Годишни стапки на раст на вкупните депозити и кредити кај приватниот сектор (во %)

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Во септември 2010 година, примарните пари⁷ забележаа годишен раст од 9,5%. На кумулативна основа, во рамки на периодот јануари - септември 2010 година,

⁷ Вклучува готови пари во оптек (вклучително и готовината во благајна на банките), задолжителна резерва во денари и во девизи и вишокот на ликвидни средства над обврската за задолжителна резерва (во денари). Без девизната задолжителна резерва, примарните пари во септември 2010 година на годишна основа се повисоки за 9,7%

девизните трансакции на Народната банка претставуваа главен тек на креирање примарни пари, при реализиран нето - откуп на девизи од околу 1,3% од БДП. Од друга страна, благајничките записи на Народната банка и денарските депозити на државата во рамки на овој период делуваа во насока на повлекување примарни пари. Зголеменото ниво на благајничките записи кај Народната банка за 68% заклучно со септември, како и интересот на банките на аукциите на државни записи, укажува на натамошно конзервативно однесување на домашните банки, ставајќи ја во прв план стабилноста и сигурноста.

Постепеното стабилизирање на макроекономскиот амбиент и на очекувањата на домашните субјекти, како и поволните трендови во надворешниот сектор, резултираа во забрзување на позитивните движења кај депозитите на банкарскиот систем, започнати од последниот квартал на 2009 година. Во септември 2010 година, годишната стапка на раст на вкупните депозити кај банките изнесуваше 14,5%, наспроти годишниот пад од 0,3% во септември 2009 година. Во услови на стабилни очекувања на домашните субјекти и стимулативни приноси на денарските инструменти, во првите девет месеци на 2010 година продолжи растот на денарските депозити, кои во септември 2010 забележаа пораст од 21% на годишна основа, притоа придонесувајќи во растот на вкупниот депозитен потенцијал со 65,9%. Истовремено, годишната стапката на раст на девизните депозити изнесува 9%. Во првите девет месеци на 2010 година, просечното учество на девизните депозити во вкупниот депозитен потенцијал е на слично ниво како и во текот на 2009 година, од околу 53% (наспроти просечното учество од 47% во 2007 – 2008). Во однос на крајот на 2009 година забележано е мало намалување на учеството на девизните депозити за 1,6 п.п., што покажува дека за поголема промена во валутните преференции на субјектите потребен е подолг временски период. Од аспект на секторската структура, депозитите на домаќинствата во септември остварија годишна стапка на раст од 17,6%. Депозитите на приватните претпријатија⁸ на годишна основа се повисоки за 6,8%, за разлика од истиот период на 2009 година, кога годишниот пад на депозитниот потенцијал на банките беше воден од депозитите на претпријатијата.

Позитивните сигнали за стабилизирање на глобалните економски текови, порастот на штедењето, зголемувањето на довербата и подобрувањето на очекувањата во домашната економија, координираноста на монетарната и фискалната политика, релаксирањето на монетарната политика, имаа позитивни преносни ефекти врз кредитната активност на банките. Во септември 2010 година годишната стапка на раст на вкупните кредити изнесува 7,7%, при што позначајно интензивирање на кредитниот раст е регистрирано од вториот квартал наваму. Со оглед на поинтензивниот раст на депозитите во однос на кредитите, соодносот кредити/депозити има опаѓачки тренд и во септември изнесува 92,6%. Од аспект на валутната структура, позначаен придонес од 55,6% кон годишниот раст на вкупните кредити во септември имаа денарските кредити, кои на годишна основа беа

⁸ Вкупните депозити на претпријатијата (приватни и јавни) во септември на годишна основа се повисоки за 5,4%

повисоки за 5,5%. Годишната стапка на раст на девизните кредити во септември изнесуваше 15,8%. Анализирано по сектори, кредитите на домаќинствата и на претпријатијата во септември на годишна основа беа повисоки за 4,3% и 10,2%, соодветно. Новото кредитирање на корпоративниот сектор во првите девет месеци на 2010 година е двојно поголемо од вкупниот износ на кредити пласиран во текот на 2009 година. Од друга страна, кредитирањето на населението, кое во втората половина на 2009 година стагнираше, во првите девет месеци на 2010 година покажува растечки тренд. Кредитите на банките кај приватниот сектор до крајот на 2010 година се очекува дополнително да се зголемат со стапка на раст од околу 9%. Кредитниот раст се очекува да продолжи во наредните три години, но со умерено темпо.

Промените во монетарната и фискалната политика во насока на намалување на основната каматна стапка и каматните стапки на државните хартии од вредност, соодветно се одразија и врз каматните стапки во банкарскиот сектор, кои во првите девет месеци на годината забележаа намалување. Ова намалување беше условено и од подобрите перцепции и очекувања на банките во однос на ризиците, помалите финансиски ограничувања, како и од одредени законски одредби со кои се поставени механизми за ограничување на максималната договорна каматна стапка. Умереното надолно прилагодување е во прилог на постепено олеснување на пристапноста до кредити и заживувањето на кредитниот пазар. Каматната стапка на вкупните денарски кредити од 10,3% во декември 2009 година се намали на 9,2% во септември 2010 година. Промени во иста насока беа забележани и кај пасивната каматна стапка на денарските депозити, која од 7,5% во декември 2009 година се намали на 6,8% во септември 2010 година. Поинтензивното намалување на активната каматна стапка резултира со стеснување на каматниот распон, кој во септември 2010 година се сведе на 2,4 п.п. Во септември, пондерираните каматни стапки на девизните кредити и на девизните депозити изнесуваат 7,4% и 3%, соодветно (наспроти 7,6% и 3,4%, соодветно на крајот од 2009 година).

2.1.2. Последни движења во финансискиот систем

Банкарски сектор. Заклучно со септември 2010, банкарскиот систем на Република Македонија се состои од 18 банки и 9 штедилници. Во однос на крајот на 2009 година, бројот на банките остана ист, додека бројот на штедилниците се намали за една. Банките ја задржаа доминантната позиција во банкарскиот систем, наспроти незначителната улога на штедилниците во севкупните активности на банкарскиот систем (нивното учество во вкупните кредити, вкупните депозити и во вкупната актива на банкарскиот систем останува помало од 2% во секоја од овие категории).

Странскиот капитал остана доминантен во вкупниот акционерски капитал. Бројот на банки во претежно странска сопственост (14 банки), како и бројот на подружници на странски банки (8) остана непроменет. Банките во претежна сопственост на странски акционери ја задржаа доминацијата на пазарот (учеството на овие банки

во вкупната актива, кредити, депозити, капитал и приходи е поголемо од 85%). Во однос на земјата на потекло на доминантните сопственици, поголемиот дел од средствата на банкарскиот систем е концентриран кај банките во доминантна сопственост на акционери од земјите-членки на ЕУ. Банките во кои е присутен државниот капитал учествуваат со нешто под 2% во вкупната актива на банкарскиот систем.

Нивото на финансиско посредување на банкарскиот систем на крајот на јуни 2010 година, од аспект на учеството на вкупната актива, кредитите и депозитите, изнесува 68,3%, 43,7% и 48,6% (на крајот на 2009 година, овие стапки изнесуваа 65,0%, 42,0% и 45,5% од БДП, соодветно). Групата големи банки има доминантна позиција во финансиското посредување.

Вкупните средства на банкарскиот систем во 2010 година продолжија да бележат посилен раст во однос на 2009 година. Така, на 30.09.2010 година вкупните средства изнесуваа 287,8 милијарди денари, а годишната стапка на пораст изнесуваше 12% (1,5% во септември 2009 година).

Депозитите на нефинансиските субјекти се главниот двигател за растот на активата. На 30.09.2010 година, депозитите на нефинансиските субјекти изнесуваат 202,2 милијарди денари. Заклучно со септември 2010 година, годишниот пораст на депозитите изнесуваше 9,8% (0,3% во септември 2009 година). Во 2010 година, претворањето на депозитите во странска валута запре и денарските депозити почнаа да растат. Годишната стапка на пораст кај денарските депозити изнесува 26,9% (заклучно со третиот квартал од минатата година, денарските депозити забележаа пад од 14,8%), додека годишната стапка на пораст на девизните депозити изнесува 3,7 (годишната стапка на раст на девизните депозити, минатиот септември, изнесувала 23,7%). Од аспект на секторската структура, депозитите на населението се уште доминираат (со околу 2/3 од вкупните депозити). Годишната стапка на пораст на депозитите на населението изнесува 17,8% и нивниот пораст во целост го детерминира годишниот пораст на вкупните депозити. Наспроти претходната негативна стапка на пораст на депозитите на претпријатијата, заклучно со септември 2010 година тие забележаа годишен пораст од 3,6%.

Кредитите одобрени на нефинансиските субјекти се доминантната категорија во активата на банкарскиот систем. Годишната стапка на пораст на вкупните кредити заклучно со септември 2010 година изнесува 7,3% (годишните стапки на пораст на кредитите во 09.2008 и во 09.2009 година изнесуваа 38,5% и 6,1%, соодветно). Трендот на вложување на кредитното портфолио е сеуште присутен. Учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити достигна 10,6% (10,1% на 30.06.2010 година). Сепак, според некои од показателите, се забележува запирање на трендот на вложување на квалитетот на кредитното портфолио. Така, учеството на изложеноста класифицирана во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ во вкупната изложеност и просечната ризичност на кредитното портфолио на банките, за период од една година се зголемија само за по 0,1 процентен поен и на 30.09.2010

година изнесуваа 8,3% и 6,8%, соодветно. Индиректниот кредитен ризик кој произлегува од префрлањето на каматниот ризик и валутниот ризик од банките на нивните клиенти (со користење на заштитни клаузули во кредитните договори) го прави исклучително важен за профилот на ризик на банките.

Од втората половина на 2009 година се забележува подобрување на ликвидноста на банкарскиот систем. Голем придонес за квалитативното зајакнување на ликвидносната позиција на банките имаа прудентно - регулаторните мерки преземени од Народната банка⁹. Од примената на оваа мерка, ликвидните средства на банките забележаа нагорен тренд и на 30.09.2010 година тие зафаќаа 27,6% од вкупните средства (4,3 п.п. повеќе во однос на септември 2009 година). Нивото на покриеност на депозитите на населението со ликвидни средства изнесуваше 56%, што е повисоко за 5,8 п.п. во споредба со септември 2009 година. Депозитите се доминантниот извор на финансирање на банкарските активности, што беше една од причините за одржување на стабилноста на банкарскиот систем за време на глобалната економска криза. Ризикот од промена на каматните стапки и валутниот ризик се присутни во скромн обем.

Во првите девет месеци од 2010 година, вкупната добивка што ја оствари банкарскиот систем изнесуваше 948 милиони денари. Таа е за 30% помала во однос на септември 2009 година. РОАА и РОАЕ изнесуваа 0,5% и 4%, соодветно (во септември 2009 година: 0,7% и 6%, соодветно).

Банките одржуваа релативно висока солвентна позиција. На 30.09.2010 година, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем изнесува 16,4% (два пати повеќе од законски пропишаниот минимум од 8%). Стапката на „Тиер 1“ изнесува 13,7%. Според спроведените стрес - тест симулации од страна на Народната банка, банкарскиот систем и поединечни банки покажуваат задоволителна отпорност на влијанието на хипотетичките шокови.

Сектор на капитално - финансирано пензиско осигурување. Заклучно со 30.09.2010 година, бројот на членови во вториот столб изнесува 257.027 од кои 68.349 односно 26% се доброволни, а 189.678 односно 74% се задолжителни членови¹⁰. Од јануари 2006 започна уплатата на придонесите од вториот столб, при што, за членовите од двостолбниот систем 65% од придонесите одат во првиот столб, а 35% одат во вториот столб. Заклучно со 30.09.2010 година, вредноста на нето средствата во вториот столб изнесува околу 11 милијарди денари или околу 184 милиони евра.

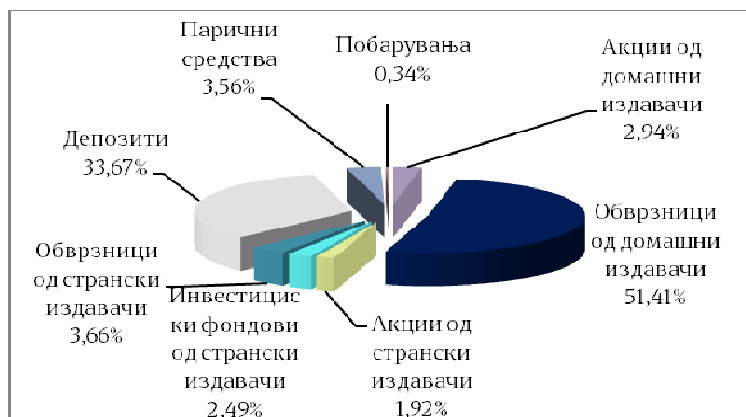
⁹ Во согласност со Одлуката за управување со ликвидносниот ризик на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 163/08, 66/09 и 144/09) почнувајќи од март 2009 година, според пропишаната динамика, стапката на ликвидност на средствата и обврските во денари и во девизи со рочност од 30 и 180 дена, кај банките треба да изнесува 1.

¹⁰ Од втора половина на 2005 година започна да функционира вториот столб (задолжително капитално финансирано пензиско осигурување). Учеството во вториот столб е задолжително за сите лица кои се вработени по јануари 2003, а за вработени пред тој период системот е доброволен и тие можеа да се приклучат кон него до 31 декември 2005.

Тоа значи зголемување на средствата за 49% во однос на септември 2009 година. Заклучно со 30.09.2010 година, околу 8% од средствата на задолжителните пензиски фондови се инвестирани во странство, додека 92% се инвестирани во домашни финансиски инструменти.

Во втората половина на 2009 година започна да функционира третиот столб (доброволно капитално финансирано пензиско осигурување), при што и двете постојни друштва добија дозволи за пререгистрација и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд.

График 2.9. Структура на портфолио на задолжителните пензиски фондови

Извор: МАПАС

Заклучно со 30.09.2010 година во третиот столб има 4.758 члена, од кои 41% се индивидуални членови, а 59% се учесници во професионални пензиски шеми. Средствата на доброволните пензиски фондови на 30.09.2010 година изнесуваат околу 29 милиони денари.

Со развојот на вториот и третиот столб на капитално - финансирано пензиско осигурување се зајакнува пензискиот систем на државата преку диверзификација на изворите за исплата на пензии, се овозможува влез на правни лица од ЕУ во овој систем како пензиски друштва и се овозможува инвестирање на средствата на пензиските фондови во хартии од вредност издадени и гарантирани од земјите - членки на ЕУ и од правни лица во овие држави.

Сектор на осигурување. Осигурителниот пазар во Република Македонија се карактеризира со мало учество во финансискиот систем, односно 4,5% во вкупните средства на финансискиот сектор, како последица на доминацијата на банкарскиот систем. Степенот на густина на крајот на 2009 година изнесува €51 наспроти просекот во земјите од ЈИЕ е €89. Степенот на пенетрација изнесува 1,6% додека просекот во земјите на ЈИЕ изнесува 2,1%. Имајќи ја предвид вредноста на овој индикатор, осигурителниот сектор во Република Македонија е приближно на исто ниво како во Србија, Романија и Турција. Малиот број на друштва за осигурување на живот, ниското ниво на познавање на осигурителните производи и услуги, како и нискиот животен стандард на населението се поважните фактори кои придонесуваат за нискиот степен на пенетрација на животното осигурување, со само 0,1% во БДП.

Заклучно со септември 2010, на осигурителниот пазар активни се 13 друштва за осигурување, 14 осигурително брокерски друштва и 6 друштва за застапување во осигурувањето. До крајот на 2010, Агенцијата очекува да бидат лиценцирани уште две нови друштва во областа на животното осигурување каде постои голем потенцијал за развој.

Друштвата за осигурување се во доминантна сопственост на странски инвеститори и тие поседуваат 81% од вкупниот капитал, едно друштво за осигурување е целосно во сопственост на домашни акционери (физички лица) додека останатите 12 се во сопственост на странски правни лица.

Неживотното осигурување е доминантна категорија во рамки на бруто премијата со учество од 95,5%. Во однос на структурата на премијата и понатаму доминира задолжителното осигурување на моторни возила со 45,5%, потоа следи осигурувањето на имот од пожар и други непогоди со 13,1%, осигурувањето на моторни возила-каска со 13,9%. Останатите класи бележат учество помало од 10%. Потребно е да се истакне дека во изминатиот тригодишен период се забележува постојано намалување на учеството на овој вид задолжително осигурување, што остава простор за поширока понуда и на други осигурителни производи и услуги.

Табела 2.5. Бруто премија и структура

	2005	2006	2007	2008	2009
Бруто премија (милиони денари)	5.105	5.445	6.109	6.421	6.183
Структура на премијата					
Неживот	97,86%	97,89%	97,20%	95,86%	95,53%
Живот	2,14%	2,13%	2,80%	4,16%	4,47%

Извор: Агенција за супервизија на осигурување

На крајот на третиот квартал од 2010 година, бруто премијата на неживотното осигурување вклучувајќи го и реосигурувањето изнесуваше 4.474 милиони денари и во споредба со истиот период 2009 година бележи раст од 6%. Во рамки на осигурувањето на живот, бруто полисираната премија за истиот период изнесуваше 230 милиони денари и споредено со К3 2009 година бележи раст од 18%. Вкупната бруто полисираната премија на крајот на третиот квартал од 2010 година (живот и неживот) изнесуваше 4.704 милиони денари и бележи раст од 6,9%.

Осигурувањето на живот во Република Македонија е на ниско ниво на развој во однос на останатите европски земји. Сепак, имајќи го предвид континуираниот раст и малиот број на друштва за осигурување кои го нудат овој производ може да се очекува понатамошен развој во овој сегмент. Гореспоменатите податоци укажуваат дека домаќинствата во Република Македонија, се уште не го сметаат осигурувањето на живот како можност за заштеда или инвестирање.

Во првите девет месеци од 2010 година беа продадени вкупно 818.179 осигурителни договори (полиси) и во споредба со минатата година се забележува раст од 9%,

додека во рамки на животното осигурување продадени се 24.137 полиси и регистриран е раст од 15%. На крајот на Q3, 2010 година продадени се вкупно (живот и неживот) 842.316 полиси и забележан е раст од 9%.

Пазар на капитал. Во 2009 година, КХВРМ одобри 7 емисии на акции, сите по пат на приватна понуда. Вкупната вредност на одобрените емисии изнесуваше 88,2 милиони евра.

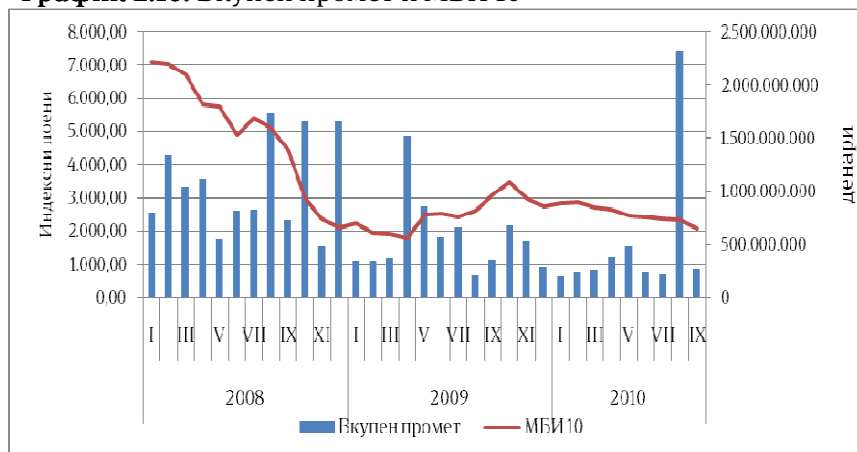
Основаните 5 друштва за управување со инвестициски фондови управуваа со 8 отворени инвестициски фонда, заедно со 2 банки-чувар на имот. Вкупната вредност на средствата на отворените инвестициски фондови во 2009 година изнесуваше околу 2,5 милиони евра, при што нивниот просечен принос изнесуваше 21,8%.

Заклучно со 31.12.2009 година на Македонската берза котираа 36 компании, а нивната вкупна пазарна капитализација изнесуваше скоро 640 милиони евра.

Македонскиот

берзански индекс
(МБИ10 во
понатамошен текст)
изнесуваше 2.751,88
индексни поени. Во
2009 година,
прометот остварен на
Македонската Берза
изнесуваше околу 110
милиони евра.

График 2.10. Вкупен промет и МБИ 10

Во периодот јануари-
септември 2010

Извор: Македонска берза

година, издадени се четири одобренија за издавање на хартии од вредност, со вкупна вредност од 54,3 милиони евра. Бројот на овластени пазарни учесници во периодот јануари - септември 2010 година се намали за 4 и вкупно изнесуваше 21.

Во периодот јануари - септември 2010 година, вкупно 4 друштва за управување со инвестициски фондови управуваа со 6 отворени инвестициски фонда. Вкупната вредност на средствата на отворени инвестициски фондови во овој период изнесуваше околу 2,26 милиони евра. Во периодот јануари - септември 2010 беа регистрирани вкупно 8 друштва за управување со приватни фондови кои управуваа со 13 приватни фондови со вкупна вредност од 13,22 милиони евра. Прометот остварен на Македонската Берза во периодот јануари - септември 2010 година изнесуваше околу 74,28 милиони евра, а вкупната пазарна капитализација 2,07 милијарди евра. Во периодот јануари - септември 2010 година котираа вкупно 34 компании на Македонската берза, а МБИ10 изнесуваше 2.445,66 индексни поени.

Сектор на лизинг. Со состојба на 30.09.2010 година на пазарот на финансиски лизинг во Република Македонија постојат 11 лиценцирани лизинг друштва од кои 9

активно работат. Во март 2010 година, Министерството за финансии ја одзеде дозволата за вршење финансиски лизинг на две друштва, додека во КЗ-2010 година издаде дозвола за вршење финансиски лизинг на две нови друштва. Така, заклучно со септември 2010, бројот на друштва остана непроменет во однос на со крајот на 2009 година.

Според податоците од трите квартали на 2010 година, се забележуваат знаци на закрепнување на лизингот. Така, вредноста на вкупната актива на лизинг друштвата на 30.09.2010 година изнесува 9.426 милиони денари, што претставува зголемување за 9,8% во однос на 2009 година. Учеството на активата на секторот лизинг во БДП е 2,2%, додека нејзиното учество во вкупните средства на финансискиот сектор е 3%. Вкупната вредност на капиталот на лизинг друштвата изнесува 544 милиони денари (пораств од 87% во однос на 2009 година) и во БДП учествува со 0,129%.

За разлика од 2008 година, кога лизингот беше најбрзо растечки во споредба со другите сегменти на финансискиот пазар, во 2009 година како резултат на финансиската криза, активностите на лизинг компаниите забележаа најголемо забавување на растот. Во 2009 година, лизинг друштвата остварија вкупна оперативната загуба од 18 милиони денари. Слична е состојбата и на 30.09.2010 година, кога истите забележаа оперативна загуба во износ од 14 милиони денари. Сепак, со оглед на тоа што поголем дел од друштвата за лизинг се нови на пазарот, загубата е очекувана и планирана.

Бројот на нови договори склучени на 30.10.2010 година изнесува 1.110 што претставува намалување од 43% во однос на 2009 година, додека вредноста на склучените договори изнесува 3.669 милиони денари, или зголемување од 19% во однос на 2009 година. Правните лица се и натаму најчести корисници на услугите за лизинг (правните лица учествуваат со 63% во вкупната вредност на новосклучените договори). Просечната каматна стапка на новосклучени договори за лизинг изнесува 9,84%.

Сопственичката структура на секторот за лизинг на 30.09.2010 година останува непроменета во однос на 2009 и се карактеризира со доминација на странскиот капитал (околу 99,5%). Најголемиот дел од странскиот капитал, односно 84,8%, е во сопственост на странски финансиски институции, додека остатокот е во сопственост на странски нефинансиски правни лица (14,66%) и странски физички лица (0,07%).

Со зголемување на понудата и квалитетот на услугите што ги нудат лизинг друштвата и интензивирање на ефикасноста на продажбата, се очекува да се зајакне нивната конкурентска позиција во однос на останатите небанкарски институции, но и во однос на банкарството на мало, како еден сегмент од финансиските активности на банките. Ова очекување се наметнува и поради поголемото затегнување на регулаторните барања за банките, особено во доменот

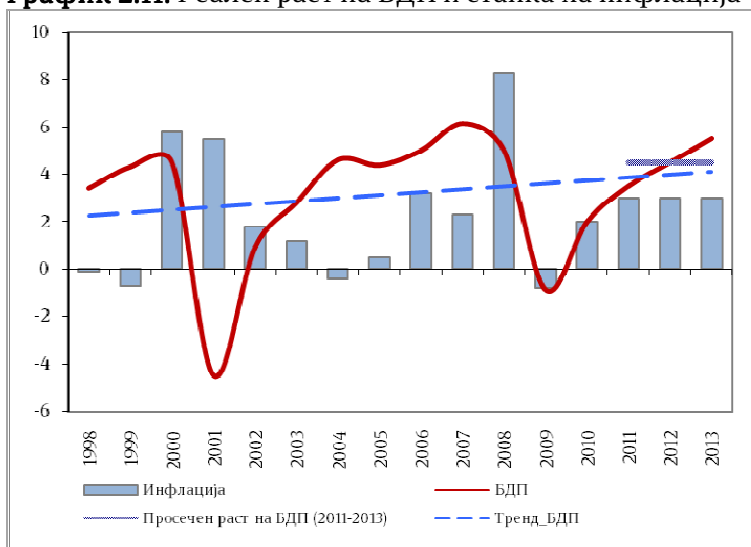
на кредитирање на населението. Сепак, можноста за натамошниот раст на друштвата за лизинг зависи, во голема мера, и од нивниот капацитет за обезбедување дополнителен финансиски потенцијал, со кој би се финансирале нивните активности.

2.2. Среднорочно макроекономско сценарио

Одржувањето на макроекономската стабилност и заздравувањето на економскиот раст е императив во наредниот среднорочен период.

Среднорочно макроекономско сценарио. Среднорочното макроекономско сценарио врз основа на кое се подготвени проекциите за периодот 2011-2013 година, се базира на очекуваните трендови во светската економија, а посебно на економијата на ЕУ како најзначаен трговски партнер на Република Македонија. Исто така, среднорочното макроекономско сценарио ги опфаќа и преземените и планираните политики и мерки од страна на Владата на Република Македонија во анализираниот период.

График 2.11. Реален раст на БДП и стапка на инфлација

Извор: Државен завод за статистика и пресметки и проекции на Министерство за финансии

Според тоа, економската активност во Република Македонија се очекува постепено да ги достигне остварените стапки на раст од пред глобалната економска криза. Просечниот реален економски раст за периодот 2011-2013 година е проектиран на ниво од 4,5%, со изгледи за подинамичен економски раст во 2012 и 2013 година, за кога се проектирани стапки на раст од 4,5% и 5,5%, соодветно. Реалниот раст на БДП во 2011 година се очекува да се движи околу 3,5%.

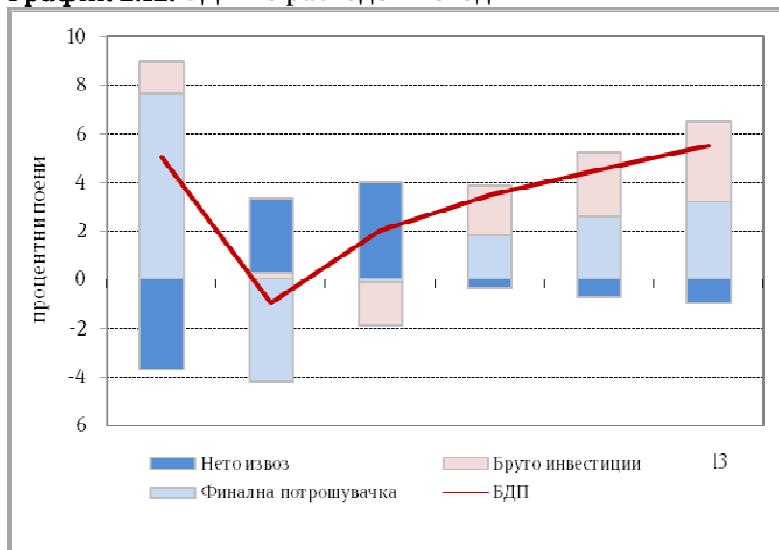
Анализирано според производната страна на БДП, највисок раст на економската активност во анализираниот период се очекува да оствари секторот - градежништво со просечна реална стапка на раст од 7,4%, во најголем дел како резултат на владината програма за инфраструктурни проекти за подобрување на транспортната мрежа во земјата, подобрување на образовната и здравствена инфраструктура и слично. Индустријата, по бавното закрепнување во 2010, се очекува во периодот 2011 – 2013 година позабрзано да расте, со реални годишни стапки на раст помеѓу 5% и 8%. Според тоа, учеството на индустриското производство во вкупниот аутпут се очекува да се зголеми од 22,1% во 2010 година на 23,3% во 2013 година. Секторот - услуги, кој има најголемо учество во создавањето на БДП, е всушност двигателот на економскиот раст со придонес во растот помеѓу 1,4 п.п. во 2011 година и 2,4 п.п. во 2013 година. Согласно предвидениот динамичен раст во индустријата, во рамки на услугите, секторот - сообраќај, складирање и врски се очекува да оствари највисоки стапки на раст, од 5,4% во просек во анализираниот период. Растот во секторот - финансиски услуги се очекува да се движи помеѓу 3,5% и 5,5%. Реалниот раст на земјоделското производство, кој се очекува да биде поттикнат и од зголемените субвенции за поддршка на земјоделството, каде спаѓаат средствата од Буџетот на Република Македонија и средства од петата компонента на ИПА, во просек е проектиран на ниво од 3,8% за периодот 2011 – 2013 година.

Од аспект на расходната страна на БДП, во периодот 2011-2013 година, домашните фактори, т.е. приватната и инвестициската потрошувачка се очекува да имаат позитивен придонес во растот (види график 2.12.)

за разлика од очекувањата за 2010 година. Бруто инвестициите, по очекуваната контракција во 2010 година, во периодот 2011 - 2013 година се очекува да остварат раст помеѓу 10% и 11% во просек. Постепеното јакнење на довербата на инвеститорите на глобално ниво, се очекува да придонесе кон интензивирање на

капиталните текови и зголемување на СДИ, кои во анализираниот период во просек годишно се очекува да изнесуваат 4,5% од БДП. Здравите макроекономски фундаменти, спроведените реформи за подобрување на деловното окружување, спроведените реформи во даночната и сферата на социјалните придонеси, се очекува да делуваат стимулирачки, како за странските, така и за домашните инвеститори. Дополнителен

График 2.12. БДП по расходен метод

Извор: Пресметки и проекции на Министерство за финансии

импулс кон инвестициската побарувачка, се очекува да има фискалната политика преку планираниот раст на капиталните расходи во наредниот период (согласно Буџетот за 2011 година, предвиден е пораст на капиталните расходи од 31%). Освен тоа, ориентираноста на финансирањето на буџетскиот дефицит кон надворешни извори, како и очекувањата за пораст на депозитите дава потенцијална можност за комерцијалните банки, поголем дел од средствата да пласираат во приватниот сектор, на тој начин поттикнувајќи ја кредитната активност.

Приватната потрошувачка во периодот 2011-2013 година, се очекува да расте со просечна реална стапка околу 3%. Проекциите се базираат на очекуваниот умерен раст на платите, бројот на вработени, очекувањата за раст на кредитирањето на населението, како и одржување на високо ниво на раст на дознаките од странство. Растот на јавната потрошувачка се очекува да биде умерен и во периодот 2011 - 2013 година да се движи помеѓу 1,0% и 1,5%.

Во надворешниот сектор, извозот и увозот се очекува да растат со приближно иста динамика. Очекувањата за повисоко искористување на производните капацитети ќе влијае позитивно врз извозот, што ќе услови и позабрзан увоз на електрична енергија. Исто така, реализацијата на најавените инвестиции во технолошко - индустриските развојни зони (ТИРЗ) се очекува да влијае врз забрзување на извозот и подобрување на неговата структура на подолг рок, додека на пократок рок и кон подобрување на структурата на увозот, со оглед на тоа дека реализацијата на овие инвестиции претпоставува и поголем увоз на инвестициски добра, сировини и репро-материјали. Реалната стапка на раст на извозот се очекува да се движи помеѓу 7,2% и 8,4% во периодот 2011 - 2013 година, додека проекциите за растот на увозот се движат помеѓу 6% и 7,8%. Во Графикот 2.12. прикажан е придонесот на раст на компонентите на БДП.

Пазар на труд. Предвидениот економски раст за периодот 2011 - 2013 година се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на труд. Според проекциите се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од 3,3%. Ова пак, ќе резултира со намалување на бројот на невработени за 3,5% просечно во периодот 2011 - 2013 година. Освен тоа, дополнително зголемување на вработеноста се очекува и од зголемувањето на работната сила, која годишно во просек во анализираниот период се очекува да расте за 1,2%. Ваквите движења имплицираат стапката на вработеност во 2013 година да се зголеми на 41,2%, додека стапката на невработеност е проектирана на ниво од 27,6%. Бројот на активно население во 2013 година, се очекува да достигне 56,9% од работоспособното население. Во периодот 2011 - 2013 година реалниот раст на платите се очекува да биде умерен. Реалниот раст на просечната нето плата во 2011 година се очекува да изнесува 1%, слично како и растот на просечната бруто плата. Во наредниот период, проектиран е непропорционален раст на просечната нето и бруто плата, имајќи ги во вид планираните намалувања на стапките на социјални придонеси. Во 2013 година просечната нето плата се очекува реално да расте со 5,2%, додека растот на просечната бруто плата се очекува да се движи околу 4%.

Еластичност на вработеноста

Еластичноста на вработеноста е корисен индикатор за анализа на видот на невработеноста во Република Македонија. Поточно, сакаме да видиме колку флукуациите во бројот на вработени се резултат на движењата на аутпутот. Коефициентот на еластичност (β) пресметан со помош на регресијата подолу изнесува 0,36.

$$lemp = c + \beta * lgdpr$$

каде:

$lemp$ - е логаритам од бројот на вработени

$lgdpr$ - е логаритам од БДП по константни цени

Резултатите од регресијата укажуваат и на релативно ниското ниво на објаснетост на варијациите на бројот на вработени со варијациите во производството. Пресметаниот коефициент на детерминација изнесува 0,51, односно 51%. За детална анализа на вработеноста потребно е вклучување на повеќе променливи и пософистицирани

економетриски

техники, меѓутоа

целта е да се испита

само односот на

набљудуваните

променливи. Така, од

анализата може да

се заклучи дека

невработеноста во

Република

Македонија е од

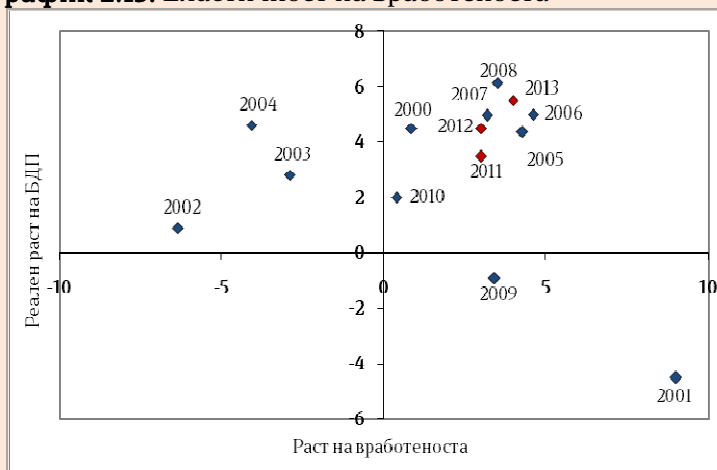
структурен карактер

и за нејзино

позначително

намалување е потребен висок и одржлив економски раст, продолжување со структурните реформи во економијата, образованието и слично.

График 2.13. Еластичност на вработеноста

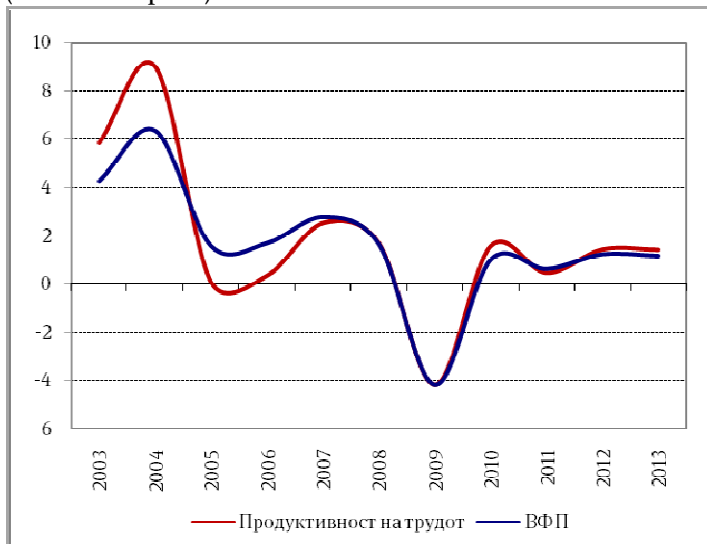

Извор: Пресметки и проекции на Министерство за финансии

Во прилог е дијаграм на растурање за односот помеѓу растот на БДП и вработеноста. Вертикалната оска го прикажува реалниот раст на БДП, додека хоризонталната оска се однесува на растот на вработеноста. Од дијаграмот можат да се видат три состојби на поврзаноста на набљудуваните променливи. Горниот десен квадрант ги опфаќа годините на истовремен пораст на бројот на вработени и БДП. Периодот 2011-2013 година припаѓа на истиот квадрант. Долниот десен квадрант ги опфаќа годините на пад на економската активност придружен со раст на бројот на вработени. Во 2009 година ваквата состојба се објаснува со реформата „Бруто плата“, додека во 2001 година внатрешниот конфликт придонесе за таквата појава. Сепак, во наредните три години (2002-2004) и покрај позитивниот економски раст беше забележан пад на бројот на вработени, опфатени во горниот лев квадрант на дијаграмот.

Извори на растот. Во 2009 година економската активност во Република Македонија се намали за 0,9%. И покрај тоа, на пазарот на труд беа забележани позитивни движења, најмногу како резултат на реформата “брuto - плата”, која почна да се имплементира од јануари 2009 година. Бројот на вработени порасна за 3,4% што имплицираше продуктивноста на трудот да се намали за 4,2%. Капиталниот сток забележа раст од 3,1%. Ваквите движења резултираа вкупната факторска продуктивност (ВФП)¹¹ да се намали за 4,2%. На Графикот 2.14 прикажани се продуктивноста на трудот и ВФП во периодот 2000 - 2013 година.

График 2.14. ВФП и Продуктивност на трудот (стапки на раст)

Извор: Пресметки и проекции на Министерство за финансии

Закрепнувањето на економијата во 2010 година и забрзувањето на растот во периодот 2011 – 2013 година се очекува да биде поддржан и со раст на ВФП, во просек придонесувајќи со околу 22,6% во економскиот раст. Трудот се очекува најмногу да придонесе во економскиот раст со 43,7%. Физичкиот капитал, согласно проекциите за раст на инвестициите, во периодот 2011 - 2013 година во просек се очекува да забележи раст од 3,7%, придонесувајќи со 33,7% во вкупниот економски раст.

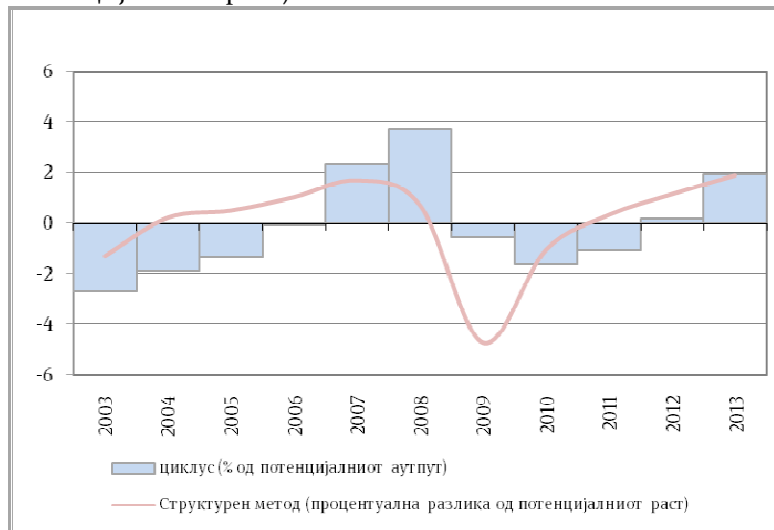
Состојбата на пазарот на работна сила, односно високата невработеност во земјата, остава простор трудот да биде значителен контрибутор кон економскиот раст. Затоа, на овие бројки треба да се пријде со одреден степен на претпазливост, пред се, заради големиот удел на вработеноста во неформалниот сектор, дел кој не е опфатен во пресметката на ВФП.

Потенцијален раст. Еден од основните параметри кои се користени при проектирањето на основните макроекономски агрегати е и потенцијалниот пораст на БДП за Република Македонија. За пресметка на потенцијалниот аутпут користени се две методологии. Едната, која припаѓа во групата на статистички пристапи, е Hodrick Prescott-овата тренд проценка, според која потенцијалниот раст на БДП е проценет на 3,6%¹².

¹¹ ВФП, всушност, е (Solow) резидуал на растот на останатите фактори на економски раст, трудот и капиталот. За пресметка на ВФП користена е стапка на амортизација на акумулираниот капитал од 10%, а просечната вредност на делот од доходот од капитал за периодот 1998-2009 е проценета на 41% и остатокот (59%) е дел од доходот од труд.

¹² Заради неекономските случувања, 2001 година е исклучена од пресметките.

График 2.15. БДП јаз (процентуална разлика од потенцијалниот раст)

Извор: Пресметки и проекции на Министерство за финансии

Втората методологија за пристап. Така, според функционалната врска помеѓу БДП, капиталот и работната сила, потенцијалниот раст изнесува 3,8%. Имено, во пресметките освен историските податоци користени се и среднорочни проценки за растот на вработеноста и инвестициите. Притоа, Hodrick Prescott филтерот е применет кај сите компоненти на растот.

БДП јазот според структурниот метод, како и циклусот изразен во процент од потенцијалниот аутпут се прикажани во График 2.15.

Како што може да се види од графикот, во 2009 година цикличната компонента на аутпутот влегува во негативна зона поради ефектите од контракцијата на глобалната економија врз македонската економија. Во 2010 година, како пост - кризна година, БДП јазот се очекува, исто така, да биде негативен, но значително стеснет во однос на 2009 година. Во 2011 година растот на производството се очекува да се доближи до оценетиот просечен потенцијален раст, што ќе придонесе за одредено стеснување на цикличната компонента на аутпутот. Во 2013 година проектираниот раст на производството е повисок од потенцијалниот раст, резултирајќи со позитивен БДП јаз.

Проекција на инфлацијата. Во 2011 година инфлацијата се очекува да се движи во интервал од 2-3%. Доминантно влијание врз инфлацијата се очекува да имаат факторите на страната на понудата. Проектиите за понатамошно закрепнување на светската економија и на економиите на нашите најзначајни трговски партнери имплицираат и релативно повисоко инфлациско ниво во овие земји во однос на претходната година. Притоа, најголем ефект врз домашната инфлација се очекува да има растот на светските цени на храната, којшто започна во третиот квартал на 2010 година. Истовремено, глобалниот раст се очекува да резултира во пораст на цената на нафтата, иако значително поумерен споредено со растот од претходната година. Од аспект на побарувачката, и покрај оцените за заживување на домашната активност во 2011 година, сепак растот на економијата и понатаму се очекува да биде околу потенцијалниот раст. Со тоа, притисоци врз инфлацијата од побарувачката, не се очекуваат.

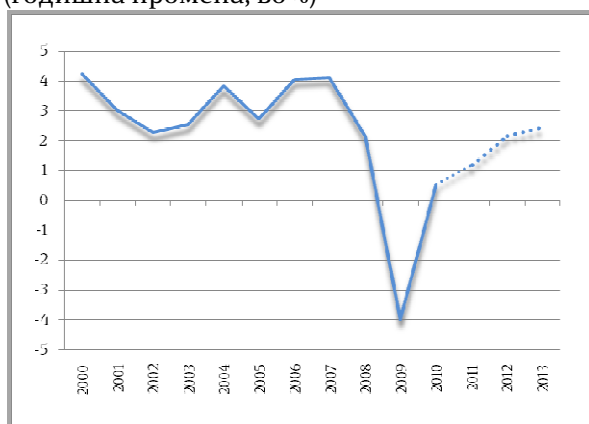
Во периодот 2012 - 2013 година, стапката на инфлација се очекува да се задржи ниска и стабилна, на ниво од околу 2-3%. Ваквата динамика е во согласност со очекуваното движење на странската инфлација, со оглед на големата зависност на домашните цени од увозните цени, како и од светските цени на основните производи, особено нафтата. Воедно, динамиката на инфлацијата е условена и од очекуваната траекторија на движење на домашната побарувачка и производниот јаз. Со постепеното интензивирање на економската активност и стеснувањето на негативниот произведен јаз, во периодот 2012 - 2013 година може да се очекуваат одредени инфлациски импулси и од страната на домашната побарувачка.

Основните ризици во однос на среднорочното сценарио за инфлацијата се поврзани со движењата на светските цени на храната, со оглед на доминантното учество на оваа компонента во индексот, како и со цените на енергенсите кои можат да имаат и преносни ефекти врз останатите цени во економијата. Значајна е и претпоставката за придонесот на домашната побарувачка кон инфлацијата, кој се предвидува постепено да зајакнува, согласно очекуваното опоравување на домашната економија.

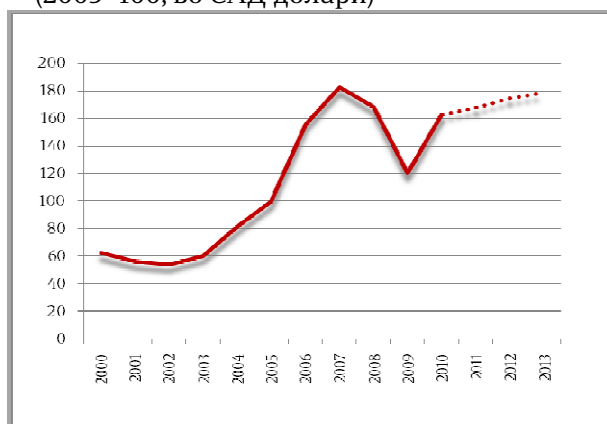
Проекција на билансот на плаќања. На среден рок, трендовите на тековната сметка од билансот на плаќања, во голема мерка се условени од закрепнувањето на глобалната економија. Со растот на глобалната економска активност, може да се очекува враќање на домашната економија во првичната состојба пред кризата, следејќи го претходниот профил на одржување на поголем трговски дефицит на среден рок и релативно поголем јаз на тековната сметка, како резултат на зголемување на домашната побарувачка и зголемен увоз врз основа на зголемена активност при повисоки приливи од СДИ. На подолг рок, може да се очекува да преовладуваат позитивните ефекти од странските инвестиции во однос на извозот, коишто би го стесниле дефицитот на тековната сметка.

График 2.16. Влезни претпоставки во проекцијата на Билансот на плаќања

Странска ефективна побарувачка
(годишна промена, во %)

Индекс на цени на метали
(2005=100, во САД долари)

Извор: Consensus forecast, July 2010 и World Economic Outlook, July 2010

Во 2011 година, дефицитот на тековната сметка се очекува да достигне ниво од околу 3-4% од БДП. Главен фактор за малото влошување на дефицитот во тековната сметка е очекуваниот намален суфицит кај приватните трансфери, согласно оцените за забавен раст на трансферите во 2011 година и намалување на нивното учество во БДП, по исклучително високото ниво достигнато во 2010 година. Од друга страна, кај трговскиот дефицит се очекува минимално проширување, што е конзистентно со оцените за умерен раст на домашната економија во текот на 2011 година. Воедно, наспроти големите ценовни шокови, карактеристични за претходните години, во текот на 2011 година промените во извозните и увозните цени се оценети како умерени.

График 2.17. Тековна сметка (% од БДП)

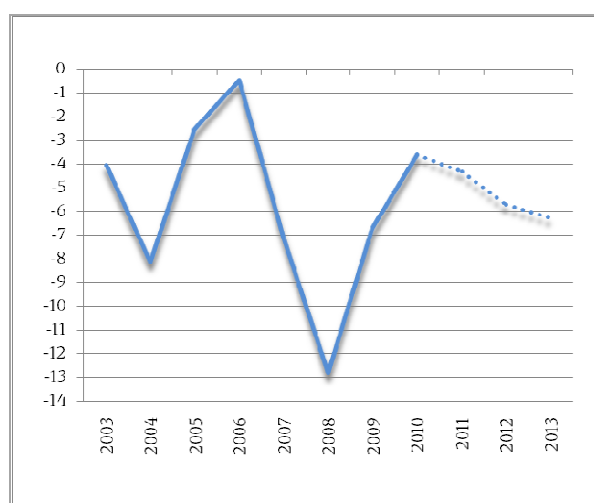
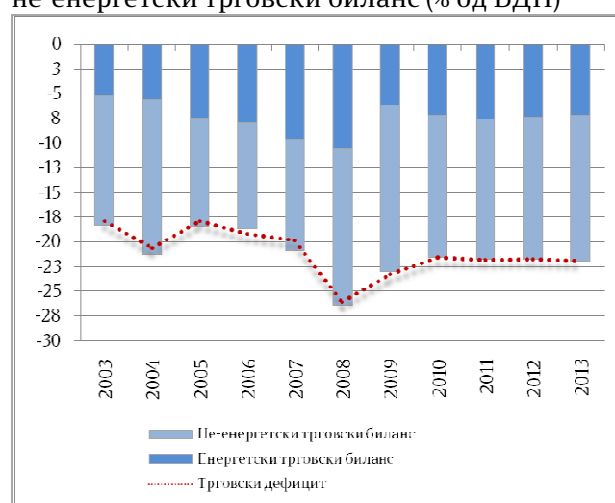

График 2.18. Трговски дефицит - енергетски и не-енергетски трговски биланс (% од БДП)

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Во периодот 2012 - 2013 година, дефицитот на тековната сметка се очекува дополнително да се продлабочи и да се одржува на ниво од околу 4-6% од БДП. Од

аспект на компонентите на тековната сметка, трговскиот дефицит во 2013 година се очекува да забележи мало продлабочување и да достигне 21-22%, што е во согласност со очекуваното динамизирање на економската активност и увозната зависност на домашната економија. Дополнителна причина за продлабочување на дефицитот на тековната сметка е натамошното постепено опаѓање на приливите врз основа на приватни трансфери. Со тоа, приватните трансфери би сочинувале 17-18% од БДП во 2013 година, наспроти проценетото учество од над 18% во 2010 година. Во рамки на категоријата доход, во периодот 2012 - 2013 година е проектирано зголемување на нето одливите, заради очекуваните зголемени одливи на дивиденди кон странските инвеститори. Ваквата претпоставка базира на очекувањата дека во услови на зголемен прилив на странски директни инвестиции (СДИ во понатамошен текст), интензивирана економска активност и остварување на поволни финансиски резултати, може да се очекува и зголемен одлив врз основа на дивиденди кон странските акционери. Салдото кај услугите се очекува да се одржува позитивно, но со тенденција на забавување.

Наспроти релативно малото проширување на дефицитот во тековната сметка, во 2011 година се очекува висок раст на капиталните приливи, коишто од 2,8% од БДП во 2010 година се оценува дека ќе достигнат 6,8% од БДП. Опоравувањето на светската економија, стабилизирањето на глобалните финансиски текови, зголемената доверба на странските инвеститори, но и растечката потреба за дополнителни финансии се фактори што ќе делуваат во насока на раст на приватните финансиски текови (пред се СДИ). Воедно, значителен раст се очекува кај задолжувањето на државата од странство, во согласност со проектираниот буџетски дефицит и финансиската конструкција за негово финансирање.

Во периодот 2012 - 2013 година нето приливите на капитално - финансиската сметка се очекува да се задржат на ниво од околу 7%, согласно очекувањата за постепена нормализација на меѓународните финансиски пазари, намалување на неизвесноста и подобрување на перцепциите на странските инвеститори. СДИ се очекува постепено да се зголемуваат и во 2013 година да достигнат околу 5% БДП, доближувајќи се до нивото карактеристично за годините со најповолни перформанси од овој аспект. Со заживувањето на домашната економска активност се очекува и соодветно ново задолжување на приватниот сектор, со што долгот на приватниот сектор во периодот 2012 - 2013 година се очекува дополнително да се зголеми. Во рамките на портфолио инвестициите на среден рок и понатаму се предвидува да продолжи трендот на нето-одливи кој главно ќе произлезе од инвестирањето на домашните пензиски фондови на странските пазари на капитал.

Согласно проектираните движења на тековната и капитално - финансиската сметка, бруто девизните резерви во периодот 2011 - 2013 година се очекуваа да остварат пораст и да се одржуваат на ниво од околу четири месечна покриеност на увоз на стоки и услуги од секоја наредна година. Ваквото ниво на девизни резерви е во функција на поддршка на стратегијата на таргетирање на девизниот курс.

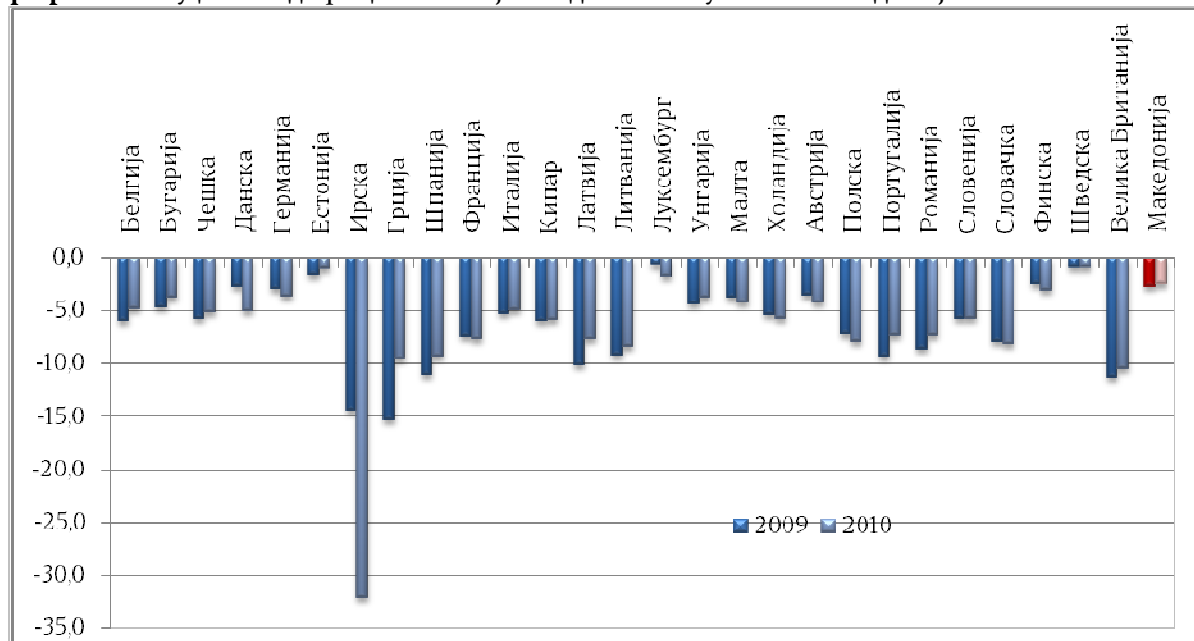

Дел III

Јавни финансии

На полето на јавните финансии, во изминатиот период беше водена дисциплинирана и прудентна фискална политика и политика на управување со јавниот долг. Фискалната политика во 2009 и 2010 постигна разумен баланс меѓу двете основни цели: потребата за одржување на макроекономската стабилност, од една страна и од друга страна потребата да се поттикне економската активност со цел да се компензираат негативните ефекти од глобалната економска криза. Вкупната оптималност на фискалната политика во остварувањето на овие цели се оценува според нивото на буџетскиот дефицит.

График 3.1. Буџетски дефицит во земјите од ЕУ и Република Македонија

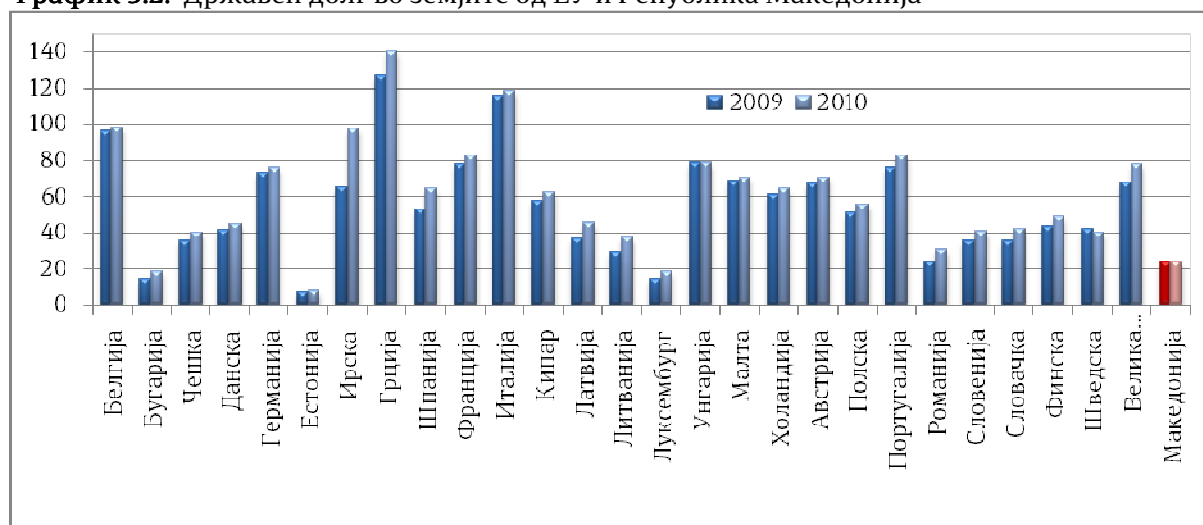

Извор: Eurstat, European Commission Economic Forecast, Autumn 2010

Наспроти сите предизвици на светската економска криза, буџетскиот дефицит во Република Македонија во 2009 се одржа на умерено ниво од 2,7% од БДП. Тоа е еден од најниските буџетски дефицити во ЕУ (види график 3.1.)

Покрај тоа, Република Македонија се вбројува меѓу земјите со најниско ниво на државен долг (23,7% од БДП за 2009 година) споредено со земјите членки на ЕУ (во просек 74%) што е прикажано на график 3.2. Ниското ниво на државен долг кое е резултат на предвремената отплата на кредити во економски добрите години (2007 и 2008), и овозможи на Република Македонија да биде една од малкуте земји во ЈИЕ која има фискален простор за умерено задолжување со цел да се одржи повисоко ниво на економска активност во услови на пролонгирана светска криза, без притоа да се доведе во прашање способноста за враќање на долгот.

График 3.2. Државен долг во земјите од ЕУ и Република Македонија

Извор: Eurstat, European Commission Economic Forecast, Autumn 2010

Во периодот 2011-2013, фискалната политика ќе се карактеризира со натамошно подобрување на квалитетот на јавните финансии, и дисциплинираното управување со буџетските средства, кои ќе резултираат со одржување на низок фискален дефицит и одржување на јавниот долг на одржливо ниво. Преку поефикасно користење на буџетските средства во развојни програми и инфраструктурни инвестиции, фискалната политика ќе биде во функција на задржување на макроекономската стабилност и заживување на економската активност.

Фискалната политика во наредниот среден рок е избалансирана меѓу остварувањето на две цели:

- на краток рок, да одговори на потребата за ублажување на флукуациите на бизнис циклусот, односно да влијае во насока на неутрализирање на последиците од светската економска криза преку водење на контрациклична (во случајов умерено експанзивна) фискална политика;
- на долг рок, фискалната позиција ќе биде водена од потребата за воспоставување на одржливо ниво на јавен долг, преку одржување на умерено ниво на буџетски дефицит кое нема да придонесува за пораст на нивото на јавниот долг над долгорочно одржливо ниво.

3.1. Салдо на општ владин буџет и состојба на јавен долг

3.1.1. Фактички состојби и среднорочни очекувања

Фактички состојби во 2009. Буџетската потрошувачка во 2009 година делуваше контрациклично, и помогна да се ублажи падот на економската активност предизвикан од светската рецесија. Навременото и ефикасно реагирање со прилагодување на фискалната политика на економските трендови ја наметна

потребата од соодветно фискално прилагодување и консолидирање на јавните финансии, односно донесување на два ребаланси на Буџетот. Основни причини за извршените ребаланси беа остварените макроекономски движења, пониската реализација на приходите и потребата од ограничување на јавната потрошувачка со цел задржување на планираниот буџетски дефицит од 2,8% од БДП во функција на зачувување на макроекономската стабилност.

Вкупните приходи на Општиот владин буџет¹³ (Буџетот на Република Македонија и буџетите на единиците на локална самоуправа) во 2009 година изнесуваат 135.927 (33,3% од БДП¹⁴) милиони денари, додека вкупните расходи достигнаа 147.106 милиони денари (речиси 36% од БДП) и притоа е остварен дефицит од 2,7% од БДП, кој е во рамките на првично планираниот од 2,8% од БДП,

Во рамки на вкупните приходи на Централниот буџет од 128.498 милиони денари (31,4% од БДП), 85,5% се остварени по основ на даночни приходи и социјални придонеси. Даночните приходи во 2009 година се реализираа во износ од 70.754 милиони денари (17,3% од БДП). Во нив најголемо учество имаат приходите наплатени по основ на ДДВ со 49,7%. Социјалните придонеси изнесуваа 38.837 милиони денари или 9,5% од БДП. Неданочните приходи се реализираа во износ од 16.402 милиони денари или 4% од БДП. Капиталните приходи изнесуваа 1.167 милиони денари, додека приходите по основ на донации се реализираа во износ од 833 милиони денари, односно 0,3% и 0,2% од БДП, соодветно.

Вкупните расходи на Централниот буџет во 2009 година изнесуваа 139.393 милиони денари или 34,1% од БДП. Исплатени се вкупно 22.699 милиони денари (5,5% од БДП) за плати и надоместоци. Расходите за стоки и услуги изнесуваа 16.220 милиони денари (4% од БДП), а социјалните трансфери 61.142 милиони денари (15,1% од БДП). За редовна исплата на пензиите се наменија 36.455 милиони денари, додека паричниот надоместок за невработените лица изнесува 2.271 милиони денари. Средствата за финансирање на здравствените услуги и надоместоци се реализираа во износ од 18.711 милиони денари (4,6% од БДП). Во рамки на другите трансфери, од Буџетот редовно се трансферираа дотациите до општините, при што 1.162 милиони денари или 3,3% од приходот од ДДВ се трансферираше на локално ниво. Дополнително 11.620 милиони денари се трансферираа како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. За редовно сервисирање на обврските по основ на камати се наменија 2.445 милиони денари, од кои 1.434 милиони денари се однесува на камати по надворешно задолжување. Капиталните расходи изнесуваа 13.428 милиони денари или 3,3% од БДП.

¹³ Види Табела 2 во Прилог 2.

¹⁴ Во пресметките се зема БДП по тековни цели кој изнесува 409.100 милиони денари

Дефицитот на Централниот буџет за 2009 година од 10.895 милиони денари беше финансиран во најголема мера од странски извори (PDPL и еврообврзница), како и од домашно задолжување.

Фактички состојби во 2010. Фискалната политика во деветте месеци од 2010 година се спроведуваше во рамки на пролонгираното влијание на светската економска криза, пред се, заради неочекуваниот екстерен шок поради должничката криза во Грција и други европски земји.

Во тие рамки, остварувањата на приходите се согласно планираната динамика. Притоа, почнувајќи од март 2010 забележана е тенденцијата на подобрување на приходите, како во однос на планираните вредности, така и во однос на соодветните приходи во 2009 година. Вкупните приходи на Општиот владин буџет (Буџетот на Република Македонија и буџетите на единиците на локална самоуправа) во деветте месеци изнесуваат 104.865 милиони денари, додека вкупните расходи достигнаа 110.420 милиони денари. Притоа, остварен е дефицит од 1,3% од БДП, како резултат на остварениот дефицит на Буџетот на централната власт од 1,5% од БДП и остварениот низок суфицит од тековното работење на ЕЛС во износ од 0,2%.

Во рамки на вкупните приходи на Буџетот на Република Македонија во износ од 97.975 милиони денари (кои се повисоки за 3,3% во однос на првите девет месеци од 2009 година), 82.527 милиони денари се остварени по основ на даночни приходи и социјални придонеси, односно 84% од вкупните изворни приходи. Даночните приходи во овој период се реализираа во износ од 54.279 милиони денари, што е повисоко за 3,7% во однос на остварувањето во првите девет месеци од 2009 година. Во нив најголемо учество имаат приходите наплатени по основ на данокот на додадена вредност со 51%. Социјалните придонеси се речиси на истио ниво во однос на истиот период 2009 година и истите изнесуваат 28.248 милиони денари. Неданочните приходи се реализираа во износ од 13.100 милиони денари, вклучувајќи уплата на профит од Народна банка во износ од 408 милиони денари, административни и судски такси во износ од 1.303 милиони денари, како и наплатени патарини во износ од 1.378 милиони денари. Капиталните приходи изнесуваа 824 милиони денари, главно од приватизација и закуп на градежно земјиште, како и продажба на станови. Приходите по основ на донации се реализираа во износ од 1.523 милиони денари, кои буџетските корисници ги остварија по основ на мултилатерална и билатерална соработка.

Вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија во анализираниот период изнесуваа 104.561 милиони денари што претставува пораст од 2,9% во однос на истиот период 2009 година. Исплатени се вкупно 16.975 милиони денари за плати и надоместоци или 0,2% помалку споредено со првите девет месеци од 2009 година. Расходите за стоки и услуги се намалени за 9,9% и изнесуваат 10.692 милиони денари, додека социјалните трансфери се повисоки за 3,7% и изнесуваат 47.631 милиони денари. Во овие рамки редовно се сервисираа обврските на државата за социјална заштита на најранливите категории на населението, детски додаток итн.

За редовна исплата на пензиите се наменија 27.990 милиони денари, додека трансферите до приватните пензиски фондови се реализираа во износ од 2.329 милиони денари. За исплата на паричен надоместок на невработените лица преку Агенцијата за вработување се наменија 1.538 милиони денари. Средствата за финансирање на здравствените услуги и надоместоци се реализираа во износ од 14.285 милиони денари. Во рамки на другите трансфери, од Буџетот редовно се трансферираа дотациите до единиците на локална самоуправа, при што 904 милиони денари од приходот од ДДВ се трансферираше на локално ниво. Дополнително 8.923 милиони денари се трансферираа како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. Во овој период од годината континуирано се реализираат субвенциите во земјоделството.

За редовно сервисирање на обврските по основ на камати се наменија 2.262 милиони денари, од кои 1.514 милиони денари се однесува на камати по надворешно задолжување. Капиталните расходи се реализираа со подобра динамика отколку во претходните години и истите се повисоки за 20,4% во однос на првите девет месеци од 2009 година.

Табела 3.1. Буџет на Република Македонија

<i>(милиони денари)</i>	Буџет 2010	Реализација во периодот јануари-септември 2010
1. Вкупни приходи	138.617	97.975
1.1. Даночни приходи и придонеси	114.073	82.527
1.1.1 Даночни приходи	73.975	54.279
1.1.2 Придонеси	40.098	28.248
1.2. Неданочни приходи	18.475	13.100
1.3. Капитални приходи	2.833	824
1.4. Донации	3.236	1.523
2. Вкупни расходи	149.174	104.561
2.1. Тековни расходи	131.478	93.661
2.1.1 Плати и надоместоци	23.029	16.975
2.1.2 Стоки и услуги	16.074	10.692
2.1.3 Трансфери	89.194	63.732
2.1.4 Камати	3.181	2.262
2.2. Капитални расходи	17.696	10.900
3. Дефицит	-10.557	-6.587
4. Финансирање на дефицит	10.557	6.587
4.1 Прилив	18.645	11.749
4.1.3 Странски извори	14.256	2.632
4.1.3 Домашни извори	3.989	2.912
4.1.4 Депозити/ Дополнителни извори	400	6.205
4.2 Одлив	8.088	5.163
4.2.1 Отплата по странско задолжување	2.560	1.856
4.2.2 Отплата по домашно задолжување	5.528	3.307

Извор: Министерство за финансии

Среднорочни очекувања. Проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија за наредниот среднорочен период се базира врз реализираните приходи во тековната 2010 година, како и проектираните макроекономски индикатори за наредниот период (очекуван пораст на економската активност, вработеноста, инфлацијата, платите и други релевантни варијабли).

Проектираните приходи на *Консолидираниот владин буџет* во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 34,5% од БДП во 2011 година на 32,5% во 2013 година. Како резултат на континуитетот во спроведување на дисциплинирана буџетска политика, вкупните расходи во периодот 2011-2013, исто така ќе остварат намалување и тоа од 37% во 2011 на 34,4% во 2013 година.

Табела 3.2. Консолидиран општ владин буџет

(милиони денари)	2011	2012	2013
Консолидиран општ владин Буџет - Приходи	157.963	165.089	174.068
% од БДП	34,5	33,5	32,5
Консолидиран општ владин Буџет-Расходи	169.543	175.936	184.267
% од БДП	37,0	35,7	34,4
Консолидиран општ владин Буџет- Дефицит	-11.580	-10.847	-10.199
% од БДП	-2,5	-2,2	-1,9
Централен Буџет-Приходи	87.661	91.673	96.028
% од БДП	19,1	18,6	17,9
Централен Буџет-Расходи	98.293	101.539	105.173
% од БДП	21,4	20,6	19,6
Централен Буџет-Дефицит	-10.632	-9.866	-9.145
% од БДП	-2,3	-2,0	-1,7
Вонбуџетски Фондови-Приходи	46.065	48.880	52.464
% од БДП	10,0	9,9	9,8
Вонбуџетски Фондови-Расходи	47.013	49.861	53.518
% од БДП	10,3	10,1	10,0
Вонбуџетски Фондови-Дефицит	-948	-988	-1.054
% од БДП	-0,2	-0,2	-0,2
Буџет на локална власт-Приходи	24.237	24.536	25.576
% од БДП	5,3	5,0	4,8
Буџет на локална власт-Расходи	24.237	24.536	25.576
% од БДП	5,3	5,0	4,8
Буџет на локална власт-Дефицит	0	0	0
% од БДП	0,0	0,0	0,0
Бруто домашен производ	458.455	493.458	536.216

Извор: Министерство за финансии

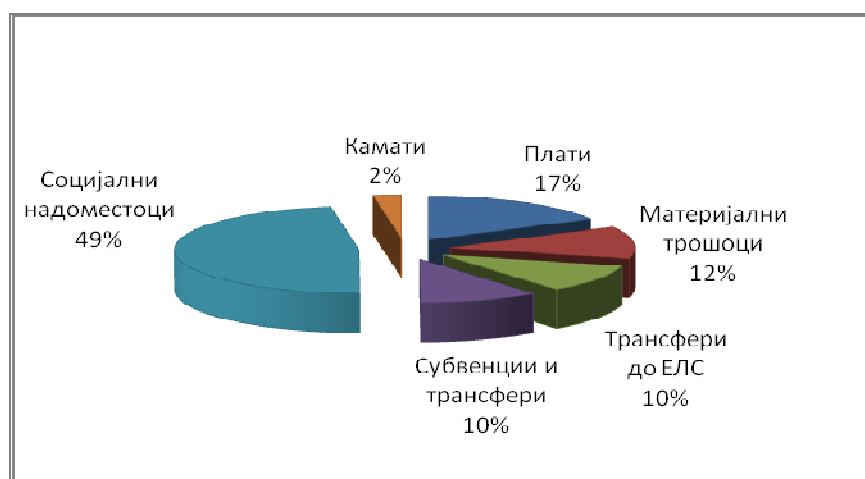
Вака утврдените основни постулати на фискалната политика во суштина значат понатамошно задржување на *дефицитот на оптимално среднорочно ниво од околу 2 %* од планираниот бруто домашен производ.

3.1.2. Фискална стратегија

Проектирани приходи на Буџет на Република Македонија. Вкупните изворни приходи за периодот 2011-2013 година се планирани во висина од околу 29% од БДП. Притоа, во структурата на планираните приходи даночните приходи учествуваат со околу 54%, приходите по основ на социјални придонеси со околу 29%, неданочни и капитални приходи со околу 13%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од ИПА фондовите. Во рамки на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и

График 3.3. Структура на тековни расходи

Извор: Министерство за финансии

вработување во наредниот среднорочен период се направени согласно планираната динамика на намалување на стапките за социјални придонеси, како и ефектите од реформата за интегрирана наплата на социјалните придонеси и персоналниот данок и концептот на бруто плата. *Неданочните приходи* во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 10% во вкупните приходи, а во истите најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси, патарини и регистрација на возила.

Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија во делот на *странските донации* во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предпристапните фондови на ЕУ.

Проектирани расходи на Буџет на Република Македонија. Расходната страна на Буџетот на Република Македонија за периодот 2011-2013 е дизајнирана во функција на поддршка на заздравувањето на македонската економија, надминувањето на последиците од кризниот период и зголемувањето на инвестициите во инфраструктурни проекти. Просечното учество на расходите на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период изнесува околу 33% од БДП. Притоа, планирано е подобрување на нивната структура со зголемено учеството на капиталните расходи од 11,9% во 2010 на 15,4% во 2013 година, за сметка на намалување на тековните расходи од 88,1% во 2010 на 84,6% во 2013 година. Позитивната промена во структурата на јавните расходи е неопходна за

остварување на предвидените стапки на економски раст и кореспондира со определбата за продолжување на рестриктивна буџетска потрошувачка во делот на непродуктивните расходи и очекуван прилив на инвестиции за финансирање на капитални проекти, како од домашни, така и од надворешни извори (ИПА и други средства).

При проекцијата на расходите за наредниот период земени се предвид следните претпоставки: а) во делот на расходите за плати и надоместоци предвидено е да продолжи строгата контрола на новите вработувања и одложеното зголемување на платите, со цел да се стабилизираат општите економски услови и да заврши консолидацијата на јавните финансии; и б) во тековните расходи е предвидена целосна и навремена исплата на пензиските примања и социјалните надоместоци и обезбедување на материјалната состојба на корисниците на овие права.

При ова, расходите за пензии се проектирани врз основа на оценетиот пораст на корисници на пензија и пресметаното законско усогласување на пензиите согласно проектираниот пораст на трошоците на живот и порастот на платите. Во проекциите на потребните средства на Фондот за здравствено осигурување земени се предвид ефектите од планираните контроли за поефикасно користење на средствата, како и ефектите од имплементација на здравствениот трезорски систем со целосна примена на буџетските принципи и другите реформи во овој сектор.

Во рамки на среднорочните проекции на социјалните надоместоци планирани се средства за редовно покривање на обврските на државата кон социјално најзагрозените семејства во вид на социјална помош, детски додаток, надоместоци по основ на права на инвалидизирани лица, воени и цивилни инвалиди и азиланти. Планираните реформи во социјалната сфера преку поедноставувањето на постапките за остварување на овие права како и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории.

Планираните реформи во земјоделскиот сектор ќе создадат услови за изградба на ефикасен и конкурентен земјоделски сектор и негова успешна интеграција во ЕУ. Овие реформи успешно ќе се реализираат преку зголемена финансиска поддршка на земјоделците, за која цел се планирани субвенции во износ од 115 милиони евра во 2011 и 130 милиони евра во 2012 и 2013 година, како и средствата од ИПАРД програмата.

Со цел остварување и одржување на позитивни стапки на економски раст планирано е во следните три години јавните инвестиции да се зголемат за околу 50% во однос на сегашното ниво. Во тие рамки се планирани инвестиции во патната, железничката, енергетската и комуналната инфраструктура, капитални инвестиции во казнено поправните установи, подобрување на условите во

образовниот и здравствениот систем, како и инвестиции во културата и социјалните центри.

Во областа на патната инфраструктура со средства од странско задолжување ќе продолжи имплементацијата на Проектот за реконструкција и рехабилитација на регионалните и локалните патишта, како и ќе започне со градба остатокот од паневропскиот Коридор 10. Исто така, ќе продолжат активностите за довршување на започнатите патни правци и рехабилитација на постојни патни правци. Во однос на железничката инфраструктура, предвидено е продолжување на започнатите активности за обнова на возниот парк, модернизација на железничката пруга по должина на Коридор 10, додека за изградба на Коридор 8 ќе се обезбедат средства од странски извори. Во вкупниот износ на капитални инвестиции планирани се и средства за реконструкции и одржување на објектите во образованието, спортот, културата, детската и социјалната заштита. Истовремено, предвидени се средства за продолжување на тековните повеќе годишни проекти за кои веќе се преземени обврски за набавка на медицинска опрема во областа на здравството, информатичките технологии, транспортот и животната средина.

Во наредниот период планирано е продолжување на имплементацијата и отпочнување со реализација на повеќе проекти финансирани од странски кредити, кои во голема мера ќе придонесат за успешно заокружување на започнатите структурни и реформски процеси.

Во делот на *судството*, сеопфатните реформски зафати на Владата на Република Македонија ќе продолжат да бидат поддржувани преку Проектот за имплементација на реформите во правниот и судскиот систем и институционална поддршка, кој придонесува кон намалување на трошоците за вршење бизниси и зголемување на можностите за создавање на нови работни места, како и подобрување на ефикасноста и ефективноста на судството. Со цел обезбедување и унапредување на човековите права, во однос на условите за сместување, хигиената, здравствената заштита и слободните активности на осудените и притворените лица, во 2011 година ќе започне имплементацијата на Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, кој ќе се финансира со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Со реализацијата на овој проект се очекува да се изврши реконструкција на четири казнено-поправни установи, со што ќе се имплементираат меѓународните стандарди.

Во насока на продолжување на реформите за заштита на имотно-правните односи и регистрацијата на имотните права, во текот на 2011 година ќе отпочнат активностите поврзани со надградба на веќе започнати реформи во Катастарот, поддржани со дополнителното финансирање на Проектот за катастар на недвижности и регистрација.

Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани со Проектот за условени парични трансфери финансиран од Светската

банка, кој има за цел да ја поддржи Владата на Република Македонија во нејзините напори за намалување на сиромаштијата на ранливите групи. Истовремено, со имплементација на Проектот за изградба на станови за лица со ниски приходи и социјално загрозуени лица, за кој ќе се обезбеди 50% финансирање од вкупните трошоци со заем од Банката за развој при Советот на Европа, ќе се обезбеди пристап до соодветно домување, намалување на сиромаштијата и социјалното исклучување.

Со Проектот за зајакнување на земјоделството финансиран со заем од Светската банка, ќе продолжат активностите во насока на создавање на модерен и конкурентен земјоделски сектор, што има особено значење за економскиот и социјалниот развој на земјата, во поддршката на Република Македонија во стекнувањето на апсорпциона моќ за користење на ИПА помошта од ЕУ и исполнување на условите за членство во ЕУ.

Активностите на Владата за подобрување на управувањето на локално ниво се поддржани со Проектот за подобрување на општинските услуги финансиран со заем од Светската банка, со кој ќе се овозможи општините и јавни комунални претпријатија да се задолжуваат и да финансираат инвестициски активности согласно своите потреби.

Во делот на транспортната инфраструктура ќе продолжат со зголемен интензитет активностите на Вториот проект за олеснување на трговијата и транспортот во Југоисточна Европа - ТТФСЕ 2. Исто така, Агенцијата за државни патишта ќе продолжи со реализација на Проектот за подобрување на постојната регионална и локална патна мрежа. Овој Проект е финансиран со средства од Светската банка и Европската банка за обнова и развој. Со цел завршување на Коридор X, се планира реализација на Проектот за изградба на автопатско решение на Коридор X, на делницата Демир Капија – Смоквица, кое ќе биде финансирано со поддршка од ЕБРД и ЕИБ.

Во рамки на железничката инфраструктура во наредниот период се планира да започне имплементацијата на два значајни проекти: Проектот за подобрување на железничката пруга Коридор X и Проектот за изградба на железничкиот Коридор VIII (Куманово-Деве Баир). Во 2011 година ќе започне имплементацијата на Проектот за изградба на гасоводен систем во Република Македонија, чија цел е снабдување на деловните субјекти, јавниот сектор и домаќинствата со евтина и еколошка енергија.

Владата на Република Македонија ќе продолжи да ја подржува реализацијата на Националниот гасоводен систем во Република Македонија, при што се предвидува да започне изградбата на делови од приоритетната делница на магистралниот гасоводен систем. При тоа Владата превзема и ќе превзема чекори за обезбедување на финансиски средства за негова реализација, покрај средствата од Буџетот на Република Македонија и од повеќе други извори: средства од обврските на поранешниот СССР кон Република Македонија и други меѓународни финансиски

институции како ЕБРД и ЕИБ. Во зависност од висината на обезбедените финансиски средства во периодот 2011-2013 година, Владата планира да отпочне реализацијата на дел од приоритетната делница на магистралниот гасовод која изнесува 410 км.

Во функција на подобрување на условите во здравствените установи, од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) се обезбедени средства во износ од 23 милиони евра за реализација на првата фаза од Проектот за реконструкција и доградба на 20 објекти на јавните здравствени установи во Република Македонија. Втората фаза предвидува посериозни градежни зафати во 18 ЈЗУ, а третата фаза ќе опфати целосна реконструкција на Клинички центар – Скопје, односно сите останати клиници, институти и објекти од Клиничкиот центар.

Проектот за изградба на фискултурни сали во средните училишта финансиран од Буџетот и Банката за развој при Советот на Европа, ќе го подигне нивото на физичкото образование, земајќи го предвид неговото значење за подобрување на физичките и психички перформанси на учениците.

Водоснабдување и одведување на урбаните отпадни води е дел од приоритетите на Владата на Република Македонија во следните три години. Владата ќе ги подржува проектите од оваа комунална сфера преку нивно финансирање со средства од Буџетот на Република Македонија, како и со средства од повеќе меѓународни финансиски институции, како KfW банката за развој од Сојузна Република Германија со чии средства ќе се обезбеди одржливо водоснабдување со вода за пиење на населението во одбрани програмски општини по социјално прифатливи цени, додека пак со средства од ЕИБ ќе се реализира проектот “Водоснабдување и одведување на отпадни води” со кој се предвидуваат инвестициони зафати на комуналната инфраструктура во сите општини на Република Македонија.

Проектот за водоснабдување и одведување на отпадни води е дел од приоритетите на Владата на Република Македонија во следните три години. Преку овој проект финансиран од KfW ќе се обезбеди одржливо снабдување со вода за пиење. Предвидена е и реализација на втора фаза од овој проект која ќе опфати поголеми инвестициски зафати (реконструкција на водоводните и канализационите мрежи) во општините. Првата фаза од Проектот “Подобрување на искористувањето на водите од басенот на реката Злетовица” ќе заврши во 2010 година. Владата на Република Македонија ја избра Европската инвестициона банка (ЕИБ) за кредитор на фазата II – наводнување и фазата III - производство на електрична енергија. Реализацијата на фазата II ќе придонесе за остварување на високо продуктивно производство на здрава храна, што ќе влијае на зголемување на конкурентноста на пазарите во земјите од ЕУ и зголемување на извозот на земјоделски култури на Република Македонија. Реализацијата на фазата III, која опфаќа изградба на осум мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица, ќе придонесе за намалување на недостатокот од електрична енергија, безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите на енергија, зголемување на

енергетската ефикасност, како и создавање на можности за нови вработувања во регионот.

Првата фаза од проектот “Наводнување на јужната долина на реката Вардар” се очекува да заврши во текот на 2010 година. Проектот “Наводнување на јужната долина на реката Вардар – фаза 2” ќе се финансира со заем од KfW и ќе опфаќа проширување на земјишна површина за изградба на системи за наводнување на осум локации во јужниот дел на државата.

Проектиран дефицит и негово финансирање. Согласно проекциите на приходите и расходите на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период планирано е дефицитот да се реализира на одржливо ниво од 2,5%, во 2011, со тенденција за намалување на пониско ниво од 2,2% во 2012 и 1,9% во 2013 година.

Табела 3.3. Дефицит и извори за финансирање

(милиони денари)	2011	2012	2013
Буџетски биланс	-11.584	-10.859	-10.204
Финансирање на дефицит	11.584	10.859	10.204
Прилив	19.661	16.401	26.698
Надворешни извори	19.361	16.301	26.678
Домашни извори	300	100	20
Одлив	8.077	5.542	16.494
Отплата по странско задолжување	2.951	3.426	14.485
Отплата по домашно задолжување	5.126	2.116	2.009

Извор: Министерство за финансии

Финансирањето на дефицитот во наредниот среднорочен период е планирано да се обезбеди главно од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање на одделни проекти, еврообврзници и друг вид на странско задолжување). Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи од страна на буџетските корисници за конкретни проекти и од Агенцијата за државни патишта за изградба и реконструкција на патиштата во Република Македонија. Одржувањето на умерено ниво на дефицит, во услови кога значителен износ на средства се наменуваат за инфраструктурни инвестиции, позитивно ќе влијае врз стабилизирањето на македонската економија и надминување на негативните последици од светската економска криза.

Буџет на локална власт. Во следниот среднорочен период ќе продолжи процесот на фискална децентрализација во насока на подобрување на администрирањето и наплатата на приходите на локалната власт, согласно Европската повелба за локална самоуправа, односно правото општините самостојно да ја определуваат стапката на оданочување и износот на таксата.

Успешното спроведување на фискалната децентрализација особено ќе ја зајакне локалната приходна самостојност, која е од суштинска важност за извршување на

функциите на општината. Истата ќе се подобри и со модернизирање на даночната политика и администрација во однос на даноците на имот, имајќи предвид дека овој данок треба да стане многу поважен извор на општински приходи.

Согласно фискалните проекции за наредниот среднорочен период, приходите на локалната власт се предвидува да се стабилизираат на ниво од околу 5% од БДП, при што се очекува пораст на сопствените приходи на општините. Со порастот на бројот на општините кои ќе се финансираат со блок дотации, ќе се зголеми трансферот на средства од Централниот буџет до локалните власти за финансирање на јавните локални установи од образованието, социјалната заштита и културата за плати, надоместоци и материјални трошоци. Во иста насока се очекува да делуваат и политиките за поголемо располагање на државното земјиште. Соодветен ефект се очекува и од законската можност за учество на приватниот капитал во јавниот сектор, преку јавно-приватно партнерство, што истовремено треба да претставува и поттик за подобрување на квалитетот на локалните услуги и пораст на приходите.

Во среднорочните проекции се вклучени ефектите од измената на Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, со кои е зголемен процентот на приходите од данокот на додадена вредност од 3% на 4,5%. Ова зголемување ќе се реализира постапно до 2013 година, што ќе влијае на порастот на приходите на општините во оваа и во наредните години. Ваквиот пристап ја покажува посветеноста кон постепено пренесување на надлежностите на локалната самоуправа, како и ресурсите за ефективно извршување на истите, без притоа да се предизвикаат поголеми пореметувања во функционирањето на одделните дејности.

Со зајакнување на сопствените приходи и административниот капацитет за менаџирање на средствата, дополнително растат можностите за задолжување на локалните власти. Со неодамнешните измени на Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, се либерализираа условите за задолжување на општините. Исто така, значајна новина е и можноста општините да се појават на пазарот на капитал со свои емисии на обврзници. Можното задолжување, како процент од реализираните вкупни приходи на тековно - оперативниот буџет на општината во претходната фискална година е зголемено на 30% и за краткорочно и за долгорочно задолжување (во однос на претходното законско решение од 20% за краткорочно задолжување, односно 15% за долгорочно задолжување). Исто така, воведен е нов инструмент за помош и финансирање на општините, во вид на краткорочна и долгорочна позајмица најмногу до пет години од Буџетот на Република Македонија, со цел надминување на временска неусогласеност на приходите и расходите на општините. Притоа, значајно е да се истакне дека се планира зголемување на рокот на доспевање на овие позајмици на 10 години во текот на 2011 година.

Фискалната децентрализација во следните години ќе навлезе во понапредна фаза во која ќе зајакне и административниот капацитет на општините, што ќе придонесе и кон стабилизирање на приходите на локалната власт. Истовремено, ќе се доразвие

системот за финансиско управување и контрола, како и независна внатрешна контрола и ревизија, преку зајакнување на вкупните капацитети на локалните власти.

3.1.3. Структурен дефицит

Економската активност со текот на времето има тенденција на раст, но при движењето кон трендната патека економијата вообичаено флукутира над и под долгорочниот тренд. Ваквите циклични движења во економијата се рефлектираат и врз фискалните движења, преку автоматски стабилизатори, поради што, всушност, е замаглена вистинската фискална позиција на државата. Така, пресметката и користењето на циклично прилагоденото салдо дава појасна слика за фискалната политика.

Табела 3.4. Агрегатни фискални индикатори и циклус

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Примарно буџетско салдо	1,4	-0,3	-2,1	-1,7	-1,8	-1,5	-1,3
Вкупно буџетско салдо	0,6	-0,9	-2,7	-2,5	-2,5	-2,2	-1,9
Производствен јаз	2,4	4,0	-0,3	-1,5	-1,3	0	2,3
Апсорпционен јаз	5,2	9,6	1,8	-3,2	-2,6	-1,1	1,8
Циклична компонента на буџетот	1,6	3,0	0,6	-1,0	-0,9	-0,3	0,5
Циклично прилагодено примарно салдо	-0,3	-3,3	-2,6	-0,7	-1,0	-1,1	-1,8
Циклично прилагодено вкупно салдо	-1,1	-4,0	-3,2	-1,4	-1,7	-1,9	-2,5
Автоматски стабилизатори ¹⁵	2,0	1,4	-2,5	-1,6	0,2	0,5	0,9
Фискален импулс (на вкупно буџетско салдо) ¹⁶	-0,9	-2,9	0,7	1,8	-0,3	-0,2	-0,6

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Во периодот на полет на економијата во Република Македонија автоматските стабилизатори делуваа позитивно врз буџетското салдо. Во 2007 година ефектот на автоматските стабилизатори е проценет на 2% од потенцијалниот оутпут, додека во 2008 година влијанието на автоматските стабилизатори изнесува 1,4%. Во овој период цикличната компонента на Буџетот е позитивна што резултираше циклично прилагоденото буџетско салдо да биде пониско од оствареното, изнесувајќи -1,1% во 2007 година и -4% во 2008 година.

Во 2009 година, како резултат на високиот пад на домашната побарувачка (апсорпција), автоматските стабилизатори делуваа неповолно врз буџетското салдо. Ова, како и умерената екпанзивна фискална политика резултираа буџетскиот дефицит да се прошири на 2,7% од БДП. Циклично прилагодениот буџетски дефицит

¹⁵ Автоматските стабилизатори се пресметани како разлика помеѓу цикличната буџетска компонента во односната година и претходната година

¹⁶ Фискалниот импулс е пресметан како разлика помеѓу циклично прилагоденото салдо во тековната година и истиот индикатор во претходната година

истата година беше повисок и изнесуваше 3,2% и покрај негативниот производствен јаз, што се должи делумно на релативно високиот структурен дефицит 2008 година, имплицирајќи позитивен фискален импулс од 0,7% од потенцијалниот оутпут (види Табела 3.4.).

Во 2010 година цикличната компонента на Буџетот е негативна, имајќи ги предвид очекуваните движења во економијата, резултирајќи со структурен дефицит понизок од проектираниот истата година, проценет на 1,4%.

Базирано на претпоставките за економски раст и неговата структура, како и проекциите за буџетскиот дефицит, е пресметано дека во периодот 2011 – 2013 година автоматските стабилизатори ќе имаат помало влијание врз фискалните

движење, проценето на ниво од 0,2% во 2011 година до 0,9% во 2013 година. Според пресметките фискалната политика во 2011 и 2012 година може да се оцени како контрациклична, додека во 2013 година се забележува одредена процикличност. Структурниот дефицит во истиот период покажува нагорна патека, движијќи се од 1,7% во 2011 година до 2,5% во 2013 година (види График 3.4).

График 3.4. Структурно буџетско салдо

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

3.1.4. Управување со јавниот долг

Законска рамка. Основни цели во управување со јавниот долг согласно Законот за јавен долг се:

- стабилно финансирање на потребите на државата со минимални трошоци, на среден и долг рок, како и со прифатливо ниво на ризик; и
- развој и одржување на ефикасен домашен финансиски пазар.

Рамката која ја одредува политиката на задолжување во Република Македонија е среднорочната Стратегија за управување со јавен долг која ја донесува Собранието на Република Македонија. Со неа е предвидена рамка на надворешно и домашно задолжување од 2010- 2012 година, како и насоки за подобрување на карактеристиките на должничкото портфолио на Република Македонија.

Со цел обезбедување на извори за финансирање на потребите на државата со најнизок трошок на среден и на долг рок со истовремено одржливо ниво на ризик,

согласно Стратегијата за управување со јавен долг на Република Македонија за периодот 2010 до 2012 се дефинирани неколку среднорочни таргети:

- Нивото на државниот долг во наредните три години да не надминува 30% од бруто домашниот производ.
- Нивото на вкупниот јавен долг во наредните три години да не надминува 40% од бруто домашниот производ.
- Износот на гарантираниот јавен долг во наредните три години да не надмине ниво од 10% од бруто домашниот производ.
- Учеството на долгот во евра во вкупниот јавен долг да не биде под нивото од 70%.

Долг на Република Македонија. Државниот долг¹⁷ на крајот на третиот квартал од 2010 година изнесува 1.651,0 милиони евра, односно 23,6% од БДП, што е значително пониско од нивото поставено со Мاستришкиот критериум, според кој долгот на општата влада не смее да надмине 60% од БДП.

Од друга страна, вкупниот јавен долг на Република Македонија¹⁸, според Законот за јавен долг и GFS-методологијата во истиот период е на ниво од 2.393,1 милиони евра и во споредба со крајот на 2009 година се зголеми за 264,3 милиони евра. Во однос на БДП вкупниот јавен долг во септември 2010 година изнесува 34,2% и во споредба со крајот на 2009 година бележи зголемување од 2,6 п.п.

Во анализираниот период, внатрешниот јавен долг учествува со 39,7% во вкупниот јавен долг, а надворешниот јавен долг со 60,3%. Учеството на внатрешниот јавен долг бележи зголемување за 4,2 процентни поени за сметка на учеството на надворешниот јавен долг. Промената на односот внатрешен-надворешен јавен долг се должи првенствено на повисокото ниво на долгот на Народната банка по основ издадените благајнички записи.

Од аспект на каматната структура, се забележуваат промени кај вкупниот јавен долг. Имено, во периодот јануари - септември 2010 година расте долгот со варијабилна каматна стапка за околу 5 п.п. и односот на долг со фиксна наспроти променлива каматна стапка изнесува 46:54 соодветно. Зголемувањето на долгот со варијабилна камата исто така е резултат на зголемувањето на нивото на долгот на Народната банка. Од аспект на валутната композиција долгот деноминиран во странска валута учествува со 79% и во споредба со крајот на 2009 година бележи намалување од 3,7 п.п..

17 Државен долг претставува збир на финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, вклучувајќи го долгот на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје.

18 Јавен долг претставува збир на сите финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, вклучувајќи го долгот на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје, долгот на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата општините, општините во градот Скопје и градот Скопје и долгот на Народна банка на Република Македонија

Табела 3.6. Состојба на јавен долг

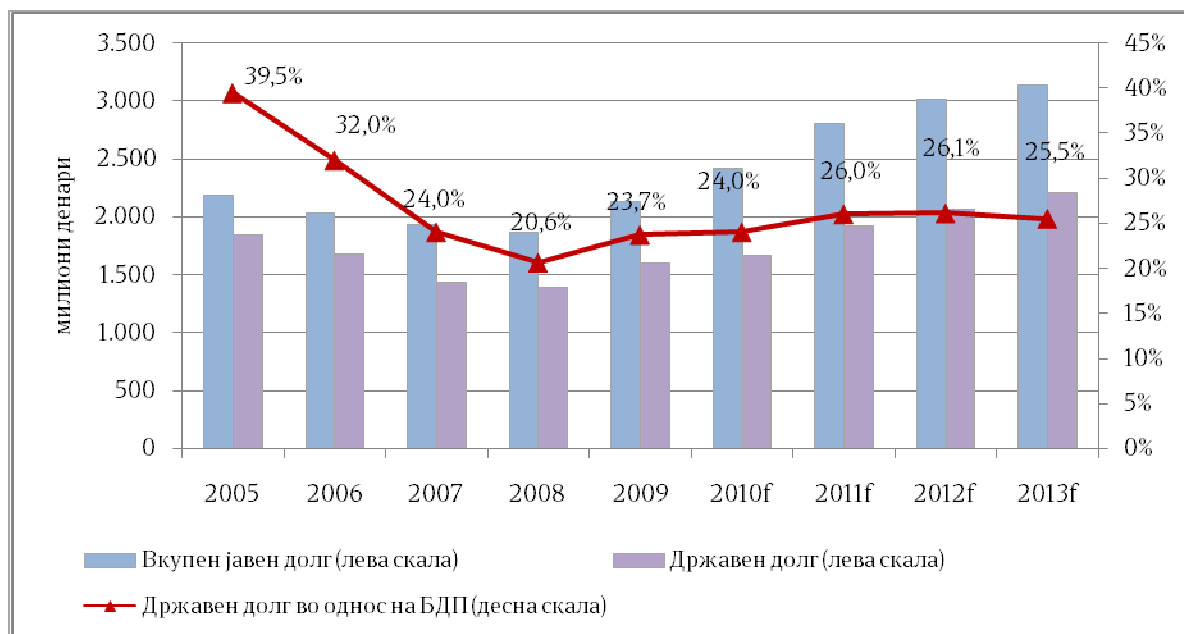
<i>во милиони евра</i>	2005	2006	2007	2008	2009	30.09.2010
Надворешен јавен долг	1.441,2	1.223,0	1.027,9	1.115,7	1.373,8	1.442,4
Државен долг	1.245,4	1.025,2	877,2	921,2	1.105,3	1.144,6
Централна банка	52,7	42,4	0,0	0,0	71,7	75,0
Јавни претпријатија	143,2	155,4	150,6	194,5	196,8	222,7
Домашен јавен долг	750,4	806,5	899,9	754,5	755,0	950,8
Државен долг	603,7	648,4	552,8	465,9	492,0	506,3
Централна банка	146,7	155,3	344,3	285,2	260,4	433,0
Јавни претпријатија	н/п	2,8	2,8	3,5	2,7	11,5
Вкупен јавен долг според GFS методологија и законот за јавен долг	2.191,6	2.029,5	1.927,8	1.870,2	2.128,8	2.393,1
Вкупен јавен долг како % од БДП	46,9	38,8	32,3	27,8	31,6	34,2
Државен долг	1.849,1	1.673,6	1.430	1.387,1	1.597,3	1.651,0
Државен долг како % од БДП	39,5	32,0	24,0	20,6	23,7	23,6

Извор: Министерство за финансии и Народна банка

Во периодот од 2010 до 2013 година се проектира умерен пораст на инвестиционата активност преку користење на кредитна поддршка од странство без притоа да се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата како и таргетите за долгот зададени во Стратегијата за управување со јавен долг. Ова зголемување на долгот (види график 3.5.), пред се ќе се должи на новите инвестиции во областа на патната и железничката инфраструктура, водоводната и канализациона мрежа, спортските објекти, изградба на социјални станови како и инвестиции во областа на образованието. Исто така, во овој период се очекуваат поголеми инвестиции во областа на енергетскиот сектор кои би се реализирале преку задолжување на јавните претпријатија од енергетскиот сектор со издавање на државна гаранција.

Како потенцијални обврски за Буџетот на Република Македонија претставуваат издадените државни гаранции (види График 3.6.) кои заклучно со 30.09.2010 година се во износ од 209,3 милиони евра, што претставува 8,7% од вкупниот јавен долг или само 3% од БДП. Во споредба со 2009, истите се зголемени за 34,2 милиони евра или 0,5п.п. во однос на вкупниот јавен долг.

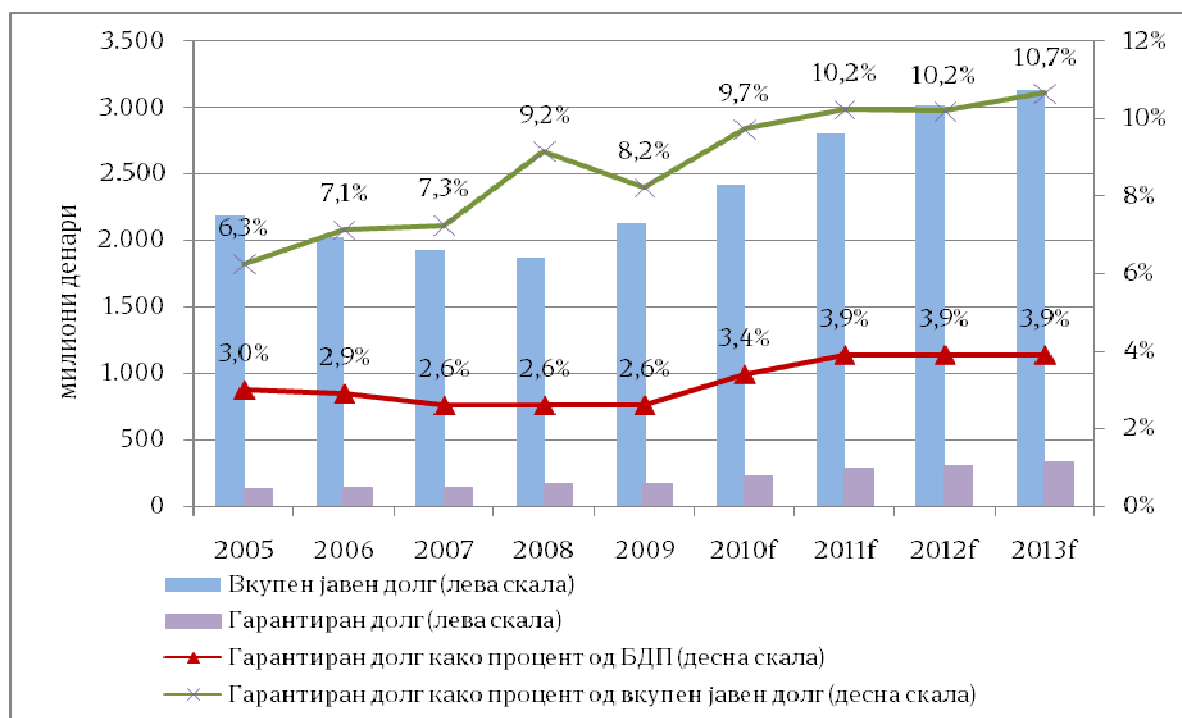
График 3.5. Движење на вкупниот јавен долг

* податоците за 2010 година се реални за Q1, Q2 и Q3 и проекција за Q4.

Извор: Министерство за финансии и Народна банка

График 3.6. Гарантиран јавен долг

Извор: Министерство за финансии и Народна банка

Примарен пазар на државни хартии од вредност. Во текот на првите три квартали од 2010 година беа спроведени вкупно дванаесет аукции на шест месечни државни записи. Вкупниот износ понуден за продажба на аукциите изнесуваше 21.712,55

милиони денари, побарувачката изнесуваше 20.608,12 милиони денари, а реализацијата изнесуваше 20.391,09 милиони денари.

Заклучно со последната аукција реализирана во септември 2010 година, состојбата на недостасани државни хартии од вредност (краткорочни и долгорочни) изнесува 15,4 милијарди денари, односно 249,89 милиони евра, од кои 15,1 милијарди денари се однесуваат на државни записи, а останатите се однесуваат на државни обврзници.

Трендот на намалување на каматните стапки на државните хартии од вредност кој започна во втората половина од 2009 година, продолжи и во текот 2010 година. Каматните стапки на шест месечните државни записи, со и без девизна клаузула, на аукциите спроведени во септември 2010 година изнесува 4,40% и 4,70%, соодветно, додека на последните аукции на шест месечни државни записи со и без девизна клаузула спроведени во 2009 година изнесуваа 5,50% и 8,99%.

Во сопственичката структура на недостасаните државни хартии од вредност, и понатаму доминантно место имаат комерцијалните банки од Република Македонија. Споредбено со крајот на 2009 година, заклучно со последната аукција реализирана во септември 2010 година во сопственичката структура на недостасаните државни хартии од вредност се забележува намалено учество на банките, пензиските фондови и на штедилниците, додека учеството на осигурителните друштва и на категоријата „друго“ е зголемено.

График 3.7. Сопственичка структура на недостасани државни хартии од вредност

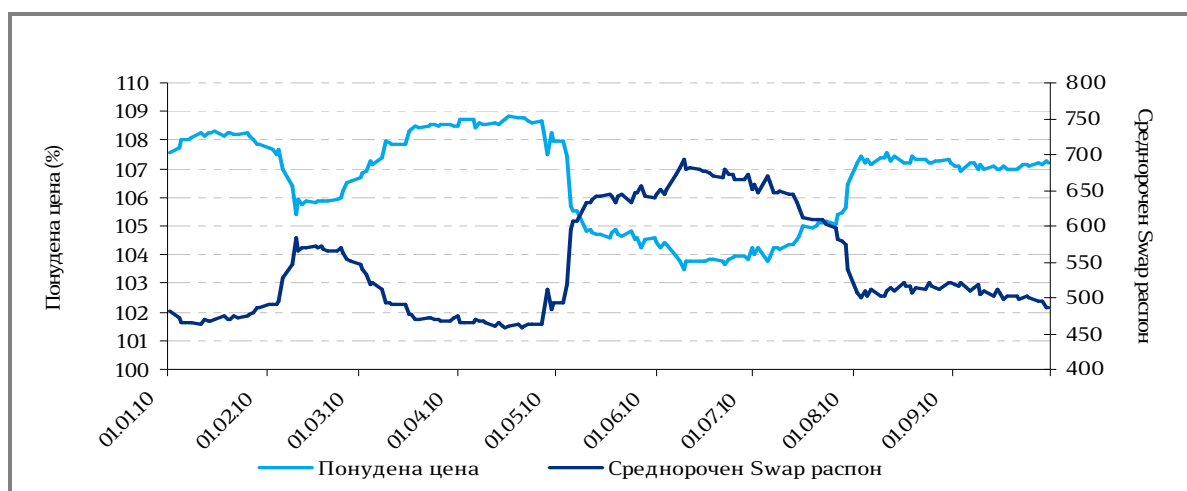
Извор: Министерство за финансии

Секундарен пазар на државни хартии од вредност. На македонската берза се тргува со структурни (девет емисии на државни обврзници за денационализација, обврзници за старо девизно штедење и обврзници за селективни кредити) и со континуирани државни обврзници. Во периодот јануари-септември 2010 година се тргуваше со државни обврзници за денационализација, како и со обврзници за старо девизно штедење. Вкупниот обем на тргување во овој период изнесуваше 13,39 милиони евра, а беше остварен вкупен промет на тргување од 10,94 милиони евра или 694,04 милиони денари.

Меѓународен пазар на капитал. На меѓународниот секундарен пазар на капитал се тргуваше со двете Еврообврзници издадени од страна на Република Македонија во 2005 и 2009 година. Куповната цена на првата еврообврзница, која достасува во 2015 година, во периодот јануари – септември 2010 година се движи во распон од 85,977 до 92,288, а среднорочниот swap распон од 571,888 до 378.474 базични поени.

Куповната цена на втората еврообврзница, која достасува во 2013 година, во периодот јануари – септември 2010 година се движи во распон од 103,516 до 108,821, а среднорочниот swap распон од 692.208 до 461.043 базични поени.

График 3.8. Еврообврзницата издадена од РМ во 2009

Извор: Министерство за финансии

Кредитен рејтинг на Република Македонија. Последната оцена од 2009 година на кредитната рејтинг агенција Standard and Poor's е BB/стабилен изглед за странска валута и BB+/стабилен изглед за домашна валута. Последна оцена на кредитната рејтинг агенција Fitch заклучно со октомври 2010 година, за домашна и странска валута е BB+, додека изгледот на земјата е подобрен од негативен во стабилен споредено со 2009. Согласно Извештајот на Fitch од октомври 2010, подобрениот кредитен рејтинг на Република Македонија во 2010 година се должи на високата фискална дисциплина, стабилноста на јавните финансии, ниското ниво на јавниот долг, како и обновувањето на девизните резерви на едно стабилно ниво.

3.2. Сензитивна анализа

3.2.1. Сензитивна анализа на буџетски дефицит

Во рамки на овој дел даваме преглед на резултатите од извршената сензитивна анализа на буџетскиот дефицит. Имено, прикажуваме три, песимистички, сценарија кои претпоставуваат поинакви услови од оние кои се сметаат за најреалистични, односно од оние услови, кои се земаат како основа за среднорочните проекции

(основно сценарио). Во рамки на трите сценарија се анализираат ефектите, односно сензитивноста на буџетскиот дефицит на променетите претпоставки.

Основното сценарио врз кое се темелат проекциите на буџетскиот дефицит, предвидува позитивен реален раст на БДП од 3,5% во 2011 година, кој понатаму се засилува на 4,5% и 5,5%, соодветно, во 2012 и 2013 година (види Точка 2.2. Среднорочно макроекономско сценарио). Годишниот раст на буџетските приходи во 2011 година е проектиран на 6,6%, додека во 2012 и 2013 година истиот забавува на 5,2% и 5,8% соодветно. Динамиката на движење на буџетските расходи предвидува 6,9% пораст во 2011 година, 4,3% во 2012 година и 5% во 2013 година. Под овие претпоставки буџетскиот дефицит во 2011 година се очекува да изнесува 2,5% од БДП, додека во 2012 година и 2013 година се очекува негово намалување на 2,2% и 1,9% од БДП.

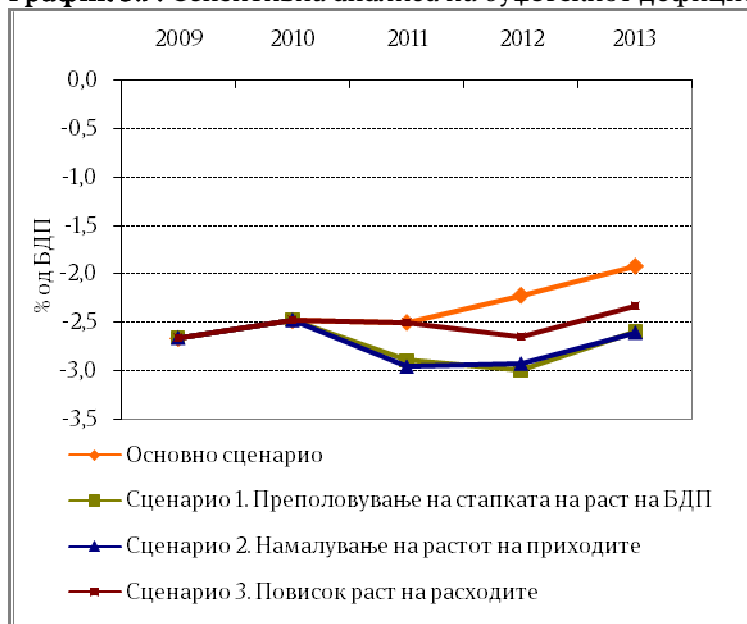
Табела 3.7. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит

	2009	2010	2011	2012	2013
БДП, стапка на реален раст	-0,9	2,0	3,5	4,5	5,5
Буџетски приходи, стапка на раст	-5,8	7,9	6,6	5,2	5,8
Буџетски расходи, стапка на раст	-0,6	7,0	6,9	4,3	5,0
Буџетски дефицит					
Основно сценарио	-2,7	-2,5	-2,5	-2,2	-1,9
Сценарио 1. Преполовување на стапката на раст на БДП	-2,7	-2,5	-2,9	-3,0	-2,6
Сценарио 2. Намалување на растот на приходите	-2,7	-2,5	-3,0	-2,9	-2,6
Сценарио 3. Повисок раст на расходите за 30%	-2,7	-2,5	-2,5	-2,6	-2,3

Извор. Пресметки на Министерство за финансии

Како *прво* сценарио претпоставуваме намалена динамика на реален раст на БДП во 2011 и 2012 година, како резултат на остварувањето на одредени надолни ризици, како на пример, побавно здравување на економијата на ЕУ, односно на главните трговски партнери на Република Македонија, или пак како резултат на пониската динамика на инвестиции, заради одржливата неизвесност и воздржаност на инвеститорите. Имено,

График 3.9. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

претпоставуваме преполовување на стапките на реален раст на БДП во 2011 и 2012 година, односно наместо 3,5% и 4,5%, тие да изнесуваат 1,75% и 2,25%, соодветно. Под такви претпоставки, сензитивната анализа укажува на пораст на буџетскиот дефицит во следните три години на 2,9% во 2011, 3,0% во 2012 и 2,6% во 2013 година, наспроти првичните проекции од 2,5%, 2,2% и 1,9%, соодветно. Оттука, може да се забележи дека и под вакви влошени услови, буџетскиот дефицит не би го надминал Мاستришкиот критериум од 3%.

Како *второ* сценарио, претпоставуваме 20% намален раст на буџетските приходи од првично предвидениот за двете 2011 и 2012 година, што би можело да биде одраз на намалената склоност кон потрошувачка на економските субјекти.. Имено, под вакви претпоставки, буџетскиот дефицит би се зголемил за 0,5 п.п., 0,7 п.п. и 0,7 п.п., соодветно, споредено со основното сценарио и би достигнал 3,0%, 2,9%, и 2,6% во трите последователни години. Повторно, не се надминува Мастришкиот критериумот од 3%.

Во *третото* сценарио претпоставуваме еднократен шок, односно 30% повисок раст на буџетските расходи од планираниот за 2012 година, што би можело да биде резултат на порастот на платите и бројот на вработени државни службеници или слично. Сензитивноста на буџетскиот дефицит на оваа варијабла е релативно пониска. Имено, под ваква претпоставка буџетскиот дефицит се зголемува за 0,4 п.п. во 2012 и 2013 година од првичните предвидувања и достигнува 2,6% и 2,3%, соодветно.

Доколку се оствари некое од дадените сценарија, Владата соодветно ќе реагира, притоа прилагодувајќи ја потрошувачката до ниво неопходно за да се задржи планираниот буџетски дефицит. Дополнително, за непречено финансирање на буџетските потреби на Република Македонија и стои на располагање и PCL

кредитната линија од ММФ, која претставува нов инструмент наменет за земји со здрави политики, кои немаат потреба од финансирање, но се соочуваат со ризици што би можеле да доведат до таква потреба. Кредитната линија дава сигурност дека доколку дојде до негативни случувања, ќе има доволно средства кои ќе може да се повлечат за да се зачува стабилноста. Исто така, оваа можност придонесува кон зајакнување на довербата на инвеститорите и овозможува полесен пристап до средства на пазарите на капитал.

3.2.2. Анализа на сензитивноста на јавниот долг

Ризици на јавниот долг. Неизвесноста која произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот пазар и на домашниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето на одлуките за ефикасно

управување со должничкото портфолио на државата. Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на јавен долг во Република Македонија.

Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со ова портфолио се јавуваат:

- ризикот од рефинансирање;
- пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:
 - а) ризик од промена на каматните стапки;*
 - б) ризик од промена на девизните курсеви;*
- ризик од намалување на ликвидноста;
- ризик поврзан со потенцијалните обврски и
- оперативен ризик.

Сензитивност на јавниот долг. Со цел испитување на сензитивноста на портфолиото на јавниот долг на Република Македонија на изложеноста на пазарен ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви направена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз надворешниот долг на општата влада.

Оваа сензитивна анализа за движењата на каматните трошоци во Буџетот на Република Македонија по основ на надворешен долг се заснова на следните претпоставки:

- со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- при евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност и
- непостоење на корелација меѓу каматните движења и движењата на

девизниот курс.

Табела 3.8. Индекс на каматни трошоци по основ на надворешен јавен долг во Буџетот на Република Македонија при промени на каматните стапки или девизните курсеви

	2011	2012	2013
Основно сценарио	100,0	100,0	100,0
Сценарио 1 (+0,5% кс)	105,0	104,0	103,9
Сценарио 2 (+1% кс)	110,0	108,0	107,8
Сценарио 3 (апорецијација на еврото во однос на другите валути за 10%)	99,0	99,3	99,4
Сценарио 4 (депрецијација на еврото во однос на другите валути за 10%)	101,2	100,8	100,7

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Главни заклучоци од оваа анализа се:

- трошоците за сервисирање на надворешниот долг на општа Влада се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во 2010 година пораснат за 0,5 п.п. тоа би предизвикало пораст на трошоците за сервисирање за 5%. Оваа сензитивност може да се објасни како резултат на изложеноста на должничкото портфолио на ризикот од промена на каматни стапки, што е последица на учеството на долгот со променливи каматни стапки; и
- идна апорецијација/депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика намалување/зголемување на трошоците за сервисирање поради de facto режимот на фиксен девизен курс на домашната валута во однос на еврото. Меѓутоа евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема силно да се почувствуваат врз трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот долг на општа Влада е деноминиран во евро валута.

3.3. Квалитет на јавните финансии

Во текот на 2010 година и во наредниот среднорочен период политиките ќе бидат насочени кон подобрување на квалитетот на јавните финансии како на приходна, така и на расходна страна.

Република Македонија солидно ги поднесе последиците на глобалната економска криза, генерално како резултат на адекватната институционална и законска рамка и ефектите од антикризните мерки кои ги превземаше Владата. Во јули 2010 година беше донесен ребаланс на Буџетот, со што се изврши соодветно прилагодување на буџетските проекции и имплементирање на донесените мерки за штедење.

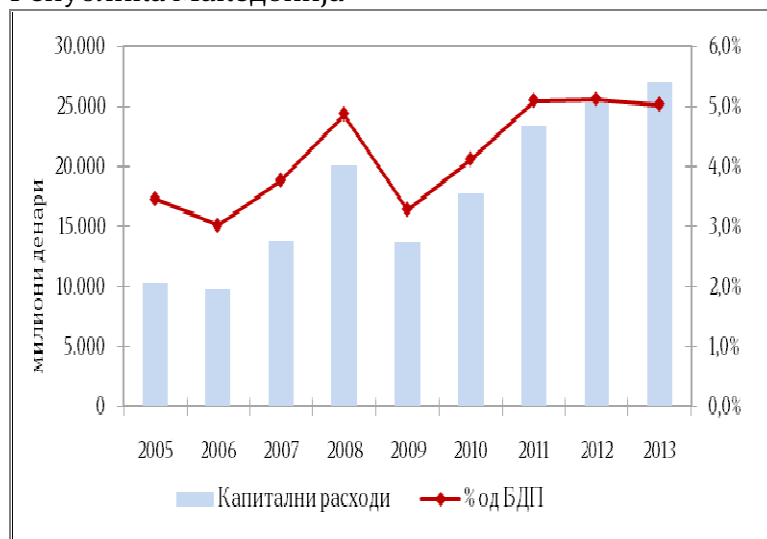
Во посткризниот период јавните расходи сеуште претставуваат мошне важен инструмент за зголемување на потенцијалниот развој и главно се употребуваат како интервенциски инструмент за зголемување на производството и побарувачката.

Истовремено, во текот на 2010 година, како и во наредниот среднорочен период се очекува структурно подобрување на расходната страна на Буџетот со значително зголемување на учеството на капиталните инвестиции за сметка на се поконтролирано и рестриктивно користење на помалку продуктивните расходи.

Притоа, согласно приоритетните секторски политики, значително се зголемени капиталните инвестиции за изградба на патна и железничка инфраструктура, која позитивно ќе се одрази врз заживување на економската активност и квалитетот на живеење. Истовремено, преку зголемени субвенции во областа на земјоделието и кредитни линии за мали и средни претпријатија за отпочнување на нови бизниси со ниски каматни стапки ќе се обезбеди зголемување на вработеноста и соодветен импулс врз економскиот развој.

Во наредниот среднорочен период се очекува преку зголемена ефикасност на користењето на буџетските средства да се обезбеди подобрување на услугите во социјалната заштита, здравството, образованието и инфраструктурата.

График 3.11. Капитални расходи на Буџетот на Република Македонија

Извор: Министерство за финансии

3.4. Институционални карактеристики на јавните финансии

Подобрувањето на квалитетот на јавните финансии ќе биде поддржан со соодветни измени во позитивните законски прописи и соодветно подобрување на институционалната и административната структура, заради што во наредниот среднорочен период ќе се спроведат активности во насока на:

- развивање и унапредување на процесот на повеќегодишно буџетирање, со посебен акцент на развојните програми, со индикативни проекции за наредните две години и можност за пренос на одобрените средства за финансирање на капиталните проекти и проекти финансирани од претпристапните фондови од една во друга фискална година. Овие активности ќе бидат поддржани во рамки на проект финансиран со средства од ИПА фондови;
- зголемување на транспарентноста на буџетскиот процес, преку поместување на временската рамка за подготовката на буџетскиот процес и истовремено вклучување на невладиниот сектор, експертската јавност и бизнис заедницата во самото подготвување на Буџетот;
- понатамошно усогласување и примена на меѓународните сметководствени стандарди ; и
- зајакнување на фискалниот капацитет на единиците на локална самоуправа и обезбедување на можност за нивно задолжување.

Воведување на методологијата ESA 95. Државниот завод за статистика, Министерството за финансии и Народната банка се дел од ИПА 2007 проектот „Техничка помош за Државниот завод за статистика“. Проектот стартуваше во 2010 година и ќе трае две години, односно до 2012 година. Главен координатор и корисник на проектот е Државниот завод за статистика, додека Министерството за финансии учествува во делот кој се однесува на статистиката на Националните сметки. Целта на проектот е да придонесе кон подобрување на целокупниот систем за производство на квалитетни статистички податоци на Државниот завод за статистика и за понатамошно развивање на националниот статистички систем кон целосно одржлив и хармонизиран статистички систем на ЕУ.

Министерството за финансии е вклучено во втората компонента за понатамошна хармонизација на Националните сметки со Европскиот систем на сметки (ESA 95 методологија), во делот на статистиката на Владината сметка и фискалните нотификации. Досега, Министерството за финансии учествуваше во обуки и семинари поврзани со овие прашања и има активна соработка со Државниот завод за статистика во однос на методологијата, расположливоста на податоците итн.

Транспарентност на буџетите. Согласно Законот за буџети, а во насока на целосна транспарентност, Извештаите за извршување на Буџетот на Република Македонија

се објавуваат на интернет страницата на Министерството за финансии на месечна основа. Исто така, Министерот за финансии најдоцна во 31 јули во фискалната година доставува Извештај до Владата на Република Македонија за извршување на Буџетот на Република Македонија, во првите шест месеци и кон него приложува ажуриран извештај за макроекономските индикатори и проектираните приходи, како и преземените обврски и расходи за фискалната година. Во прилог на поголема транспарентност, Буџетот на Република Македонија и завршната сметка, се објавуваат во Службен весник на Република Македонија, додека буџетите на општините и завршните сметки се објавуваат во службеното гласило на општините.

Јавна внатрешна финансиска контрола. Процесот на зајакнување на финансиската контрола во јавниот сектор на Република Македонија е започнат и се спроведува преку развој и примена на принципите на децентрализирана одговорност на раководството и воспоставување функционално независна внатрешна ревизија, односно развој на сите три компоненти на јавна внатрешна финансиска контрола: финансиско управување и контрола, внатрешната ревизија и нивното хармонизирање. Целта на овој процес е изградба на систем кој ќе гарантира разумно користење на буџетските средства преку воведување на стабилно финансиско управување со истите.

Во насока на унапредување на законската рамка во делот на јавна внатрешна финансиска контрола, во текот на 2009 и 2010 беа донесени Законот за јавна внатрешна контрола и 9 Правилника кои поблиску го уредуваат системот на јавна внатрешна финансиска контрола. Исто така, во јуни 2010, беше донесена и Стратегијата за јавна внатрешна финансиска контрола 2010 – 2012.

Со цел зајакнување на јавната внатрешна финансиска контрола во Република Македонија ќе бидат преземени мерки за зголемување на капацитетите на единиците за финансиски прашања и единиците за внатрешна ревизија и капацитетите на Централната единица за хармонизација во Министерството за финансии. Зајакнувањето на внатрешната контрола, меѓу другото, ќе се реализира и преку основањето на Комитет за финансиско управување и контрола и Ревизорски комитет во Министерството за финансии, а ќе бидат преземени мерки за спречување неправилности, сомнежи за измами или корупција со назначување на лица за пријавување на неправилности во субјектите од јавниот сектор и со основање на финансиска инспекција во јавниот сектор. Воспоставувањето и целосниот развој на сеопфатен и ефективен систем на јавна внатрешна финансиска контрола претставува дел од реформата на јавната администрација во Република Македонија.

Мерки во областа на користењето на фондовите на ЕУ. Во мај 2010 година е донесен нов Закон за ревизија на ИПА. Со донесувањето на овој закон е регулирано работењето на Ревизорското тело како орган кој одговара пред Владата на Република Македонија. Со законот се обезбедува правна рамка за ревизија на ИПА како предуслов за целосна имплементација на ИПА, начинот на вршење на

ревизија, организацијата, надлежноста, предметот на ревизија, овластувањата и одговорностите на Ревизорското тело како самостојно и независно правно лице кое треба да биде функционално независно од сите учесници во системите за управување и контрола со инструментот за претпристапна помош.

Ревизорското тело во текот на 2010 година ќе продолжи со континуирана реализација на активностите неопходни за ревидирање на ИПА системот во Република Македонија, преку понатамошно зајакнување на институционалните капацитети, обезбедување на соодветни работни услови и континуирана едукација и професионално усовршување на вработените во Ревизорското тело. Во периодот 2011 - 2013 година, ќе бидат ревидирани и ажурирани прирачниците за ревизија на ИПА, а исто така ќе бидат изработени и други методолошки упатства за вршење на ревизија во надлежност на Ревизорското тело.

Дел IV

Структурни Реформи

Тековниот макроекономски амбиент и надворешните ризици, наметнуваат забрзување на процесот на имплементација на критериумите од Копенхаген и приоритетите од Пристапното партнерство, со цел подобрување на конкурентноста на македонската економија. Така, посветеноста на Владата на Република Македонија во спроведувањето на структурните реформи ќе продолжи и во идниот тригодишен период. Очекувањата се дека нивната имплементација ќе придонесе за зајакнување на квалитетот на функционалната пазарна економија, преку подобрување на бизнис – климата, подобрување на ефективноста на услугите за граѓаните, унапредување на имотно-правните односи, реформите во Катастарот за подобрување на евиденцијата на сопственичките права, зајакнување на врската помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на трудот, ефективно владеење на правото и извршувањето на договорите, подобрување на транспортната и енергетска инфраструктура, поддршка на малите и средни претпријатија, зајакнување на фискалниот капацитет на општините, зајакнување на супервизиорските активности на регулаторните тела, зајакнување на продуктивноста во земјоделството и намалување на учеството на државата во приватниот сектор со заокружување на процесот на приватизација.

4.1. Сектор на претпријатија

Индустриска политика. Согласно приоритетите од Пристапното партнерство, беше донесен Стратешкиот документ "Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020", кој промовира интегриран и проактивен пристап за поттикнување на конкурентноста на економијата. Во документот се дефинирани неколку области на делување, кои влијаат директно на поттикнување на конкурентноста на индустријата и тоа: зголемување на меѓународната соработка и поттикнување СДИ, применливо истражување, развој и иновации, еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, развој на МСП и претприемништво и соработка во кластери и мрежи.

Во насока на подобрување на конкурентноста и извозот тековно се реализира и Програмата за поддршка и развој на кластерското здружување преку: подобра промоција на предностите од членството во кластери и прирачник за кластерско здружување, тренинг и надградба на менаџментот на кластерите, подобро вмрежување на кластерите и иницијативи за основање нови кластери. Владината поддршка, која се реализира преку јавно-приватниот дијалог, се очекува да придонесе за создавање на нови кластерски иницијативи, како и самоодржливост на кластерите, базирани на иновации. Покрај постојните 10 кластери основани се уште три нови кластери, додека најразвиен кластер е ИКТ - кластерот.

Во рамки на вертикалниот аспект на индустриската политика, подготвени се неколку Стратегии/програми за развој на одделни сектори и тоа текстил и челик.

За понатамошно креирање на подобра деловна клима, поволна за водење бизнис и атрактивна за странски инвестиции во тек се активности за подготовка на: Програма за развој на МСП (2011-2013), Стратегија за занаетчиство, Програма за поттикнување инвестиции 2011-2014, Стратегија за извозна промоција. Исто така, подготвена е и Европска Иновативна Таблица за Република Македонија. Институционалната инфраструктура за имплементација на областите од индустриската политика е зајакната во делот на извозната промоција преку проширување на ингеренциите на Агенцијата за странски инвестиции со извозна промоција. Во наредниот период ќе продолжат активностите дефинирани во Стратешкиот документ "Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020". Истовремено, постојаното следење на индикаторите за конкурентност и споредување на конкурентноста со останатите земји ќе ги даде насоките и потребите за интервенција, врз основа на кои ќе се развиваат постојните и нови мерки и активности.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Програма за имплементација на индустриската политика 2009-2020				
А. Имплементација*		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	11.820.000	23.938.594	24.216.594
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	77549346	77.549.346
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	11.820.000	101.487.940	101.765.940
2. Програма за развој на кластери				
А. Имплементација *		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	3.000.000	3.600.000	4.900.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	3.000.000	3.600.000	4.900.000
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	--	0	77.549.346	77.549.346
Вкупен ефект врз буџетските расходи	--	14.820.000	105.087.940	106.665.940

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

Мали и средни претпријатија. МСП се доминантен тип на претпријатија во македонската економија, и опфаќаат повеќе од 90% од вкупниот број на постојни претпријатија. Со ова, тие се потврдуваат како значајни учесници во економијата и во создавањето на Бруто домашниот производ. МСП го апсорбира најголемиот дел од работната сила (79%), притоа придонесувајќи за намалување на невработеноста. Во 2009 година нивниот број изнесува 61.262 и бележи зголемување за 1.566 во однос на 2008 година. Исто така, бројот на занаетчии бележи пораст и во 2009 година достигнува број од 1.888, што претставува зголемување од 194 во однос на 2008 година.

Активностите за развој на МСП, пред сè, се дефинирани во Националната стратегија за развој на МСП во Република Македонија 2002-2013. Имплементацијата на активностите од оваа Стратегија е во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство.

Поддршката на развојот на МСП во 2010 година се остваруваше преку: давање услуги на МСП за воведување на стандарди, вршење на промоција на нивните производи, интернационализација на бизнисите, како и за пристапот до ЕУ фондовите; кофинансирање на компаниите за воведување или обука за ISO, HACCP, SA 8000; кофинансирање на трошоци за развој на индустриски дизајн, апликација за патенти, финансирање на програмските активности на ЕИИЦМ; реализација Проектите *“Претприемништвото во високото образование”* и *“Градење на капацитетите за создавање економија базирана на знаење”*.

Посебно внимание се посветува на промоција на претприемништвото. Секоја година се организираат настани како што се: Европска недела на претприемништво, Глобална недела на претприемништво и избор на Претприемач на годината во конкуренција на микро и мали претпријатија. Овие настани се организирани од страна на повеќе организации (стопански комори и граѓански организации) кои работат во сферата на развој на МСП. Од 2008, започна да се спроведува Глобалното истражување на претприемништвото (Global Entrepreneurship Monitor – GEM), како најголемо истражување за претприемништво во светот. Според податоците од последното истражување спроведено во 2010, перцепциите за претприемништвото во Македонија се главно позитивни.

Значајно е да се спомене дека на 25.06.2009 година се потпишаа Финансискиот договор за заем меѓу ЕИБ и Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР) во износ од 100 милиони евра и Договор за гаранција меѓу ЕИБ и Република Македонија за Проектот за финансирање на МСП и други приоритетни проекти. Овој Проект е мерка одговор на моменталната економска и финансиска криза, која Владата на Република Македонија ја презема со цел обезбедување на свеж капитал и ублажување на последиците од кризата врз овој сегмент од реалниот сектор. Кредитната поддршка на приватниот сектор е една од главните анти - кризни мерки на Република Македонија и досега, извршени се шест повлекувања во износ од 65 милиони евра, додека вкупниот износ се очекува да биде повлечен до средината на 2011.

До крајот на 2010 година ќе се изработат следниве развојни документи:

- нова 3-годишна Програма во која ќе бидат дефинирани мерките и активностите за поддршка на МСП и развој на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста за периодот 2011-2013;
- Стратегија за развој на занетчиството;
- Како резултат на реализација на проектот “Меѓународна техничка помош за имплементација на Европската иновативна таблица во Република

Македонија“, до крајот на 2010 година ќе биде изработена Иновативна таблица за Република Македонија по примерот на ЕУ.

Во периодот 2011-2013, активностите ќе бидат насочени кон зајакнување на институционалната инфраструктура што е во согласност со препораките на ЕК од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010, подобрување на деловното окружување и подобрување на конкурентноста и иновативноста. Конкретните мерки за реализирање на овие цели ќе бидат дефинирани во новата три годишна програма која ќе се базира на принципите на Актот за мали бизниси.

Исто така, како резултат на интересот за користење на средствата од Проектот за финансирање на МСП, со кој се создава значителна поддршка на приватниот сектор, Владата во текот на 2011 година ќе отпочне преговори со ЕИБ за дополнителни 100 милиони евра за поддршка на МСП и приоритетни проекти предложени од општините.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Национална програма за подобрување на претприемништвото и конкурентноста на малите и средни претпријатија во Република Македонија				
А. Имплементација*		X		X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	3.385.091	12.309.420	12.309.420
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	9.232.065	5.169.956	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	12.617.156	17.479.376	12.309.420
2. Национална стратегија за развој на занаетчиството				
А. Имплементација*		X		X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	984.754	3.077.355	9.232.065
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	984.754	3.077.355	9.232.065
3. Европска Иновативна Таблица за Република Македонија				
А. Имплементација*		X		X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	0	6.154.710	6.154.710
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	0	6.154.710	6.154.710
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	--	9.232.065	5.169.956	0
Вкупен ефект врз буџетските расходи	--	13.601.910	26.711.441	27.696.195

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

Приватизација. Бројот на правните лица кои се во целост или делумно во сопственост на државата, изнесува 68 правни лица.

Табела 4.1. Податоци за друштвата кои се делумно или целосно во државна сопственост

Друштва во целосна или дел од државната сопственост	68
Друштва во целосна државна сопственост (Македонска Пошта АД, Македонската банка за поддршка на развојот, ЕЛЕМ, МЕПСО, МИА, 11 Октомври Еурокомполит АД Прилеп, ТЕЦ Неготино, Енергетика АД Скопје, Агри ленд Скопје, Државна Лотарија на Македонија, М-ХАБ АД Скопје, АД за аеродромски услуги аеродроми на Македонија Скопје)	12
Друштва со учество на државата со под 1% од акционерскиот капитал	17
Друштва со учество на државата со помеѓу 1% и 10% од акционерскиот капитал	20
Номинална вредност на државниот капитал	936,8 милиони евра
Државен капитал, како процент од БДП	13.35%
Државен капитал во 5-те друштва со најголемо учество на државата (ЕЛЕМ, Т_Номе, АД МЕПСО, Тутунски комбинат АД Прилеп и ОХИС АД Скопје)	735,7 милиони евра
Учество на државниот капитал во БДП во 5-те друштва со најголемо учество на државата (ЕЛЕМ, Т-Номе (34%), АД МЕПСО, Тутунски комбинат АД Прилеп и ОХИС АД Скопје)	10.48 %
Учество на државниот капитал во БДП во преостанатите 63 друштва	2.87 %

Извор: Министерство за економија

Јавен повик за продажба на акциите во државна сопственост во друштвата ЕМО АД Охрид, Тутунски комбинат АД Прилеп и Еурокомполит АД Прилеп, беше објавен на 20^{ти} мај 2010 година, додека јавниот повик за продажба на акциите во државна сопственост во друштвото ОХИС АД Скопје беше објавен на 17^{ти} септември 2010 година. Доколку досегашните удели во државна сопственост кои беа понудени за продажба не бидат продадени, за истите постои можност постапката за продажба да се повтори во идниот период.

Во 2011 година дополнително ќе бидат донесени одлуки врз основа на претходно спроведени анализи, за тоа кои удели или акции на државата ќе бидат понудени на продажба.

Конкуренија и државна помош. Во октомври 2010 беше донесен нов Закон за заштита на конкуренцијата, во кој најзначајни се измените во однос на водењето на постапките, а исто така се воведува и leniency. Имено, измените вклучуваат директно водење на прекршочна постапка преку која истовремено ќе се утврди повредата на Законот за заштита на конкуренцијата и ќе се изрече глоба.

Исто така, донесен е и нов Закон за контрола на државната помош, со кој подетално се уредува постапката за оценка на државната помош пред Комисијата за заштита на конкуренцијата и се предвидува изрична примена на Законот за општата управна постапка.

Значајно е да се истакне дека овие закони се во целост усогласени со законодавството на ЕУ од областа на конкуренцијата. Со новиот Закон за заштита на конкуренцијата и новиот Закон за контрола на државната помош се очекува во идниот период да се зголеми ефикасноста во нивното спроведување, бидејќи се скратува времето за водењето на постапки, а се очекува да се постигне ефективна ex-ante контрола на државната помош.

Во текот на 2010 година зајакната е и меѓуинституционалната и меѓународната соработка. Имено, Комисијата потпиша Меморандум за соработка со конкурентската управа од Косово. Покрај овој Меморандум, Комисијата има потпишано Меморандуми за соработка со Бирото за јавни набавки, како и со конкурентските управи од Хрватска, Босна и Херцеговина, Албанија, Србија, Бугарија.

Во текот на 2011-2013 година, ќе започне практичната примена на новиот Закон за заштита на конкуренцијата и новиот Закон за контрола на државната помош, а планирани се:

1. донесување на подзаконски акти кои произлегуваат од овие закони;
2. понатамошно зајакнување на административниот капацитет на Комисијата за заштита на конкуренцијата преку проект од програмата ИПА (TAIB) 2009 *“Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош”*. Проектот започнува во септември 2011 година и ќе трае 18 месеци.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Проект Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	1.025.785	1.025.785	1.025.785
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	31.183.823	21.438.948	5.846.975
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	32.209.608	22.464.733	6.872.760
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	--	31.183.823	21.438.948	5.846.975
Вкупен ефект врз буџетските расходи	--	32.209.608	22.464.733	6.872.760

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака “X”

Енергетика. Во областа на енергетиката во 2010 година се донесоа три значајни стратешки документи, и тоа: Стратегија за развој на енергетиката до 2030 година, Стратегија за искористување на обновливи извори на енергија до 2020 година и

Стратегија за енергетска ефикасност до 2020 година. Во наредниот период ќе следи изработка на Програма и Акциони планови за предметните стратегии.

До крајот на јануари 2011 година се очекува да се донесе новиот Закон за енергетика. Овој закон е изработен согласно обврската од ССА за прилагодување на законодавството со европското, и врз основа на Договорот за основање на енергетска заедница. Изготвувањето на Законот за енергетика е во согласност со Националната програма за усвојување на законодавството на ЕУ и Партнерството за пристапување¹⁹.

Со новиот Закон за енергетика ќе се продолжи процесот на прецизирање на надлежностите на Регулаторната комисија за енергетика, односно зајакнување на нејзината независност, дополнување и прецизирање на одредбите што се однесуваат на непречен пристап на трети страни до енергетските мрежи. Исто така, ќе се вклучат и аспектите кои се однесуваат на прекугранична размена на енергија и доделување и користење на прекуграничните преносни капацитети, допрецизирање на критериумите и обврските за јавна услуга, квалитет на снабдувањето со енергија и заштита на крајните купувачи на енергија, отворање на пазарите на енергија и друго.

По донесување на Законот за енергетика ќе следат интензивни активности за изработка на подзаконските акти потребни за имплементација на Законот меѓу кои: пазарни правила, тарифни системи, методологии за формирање на цени, мрежни правила, правила за снабдување и други, со цел да се создаде стабилна и регулаторна рамка за привлекување на инвестиции во енергетскиот сектор. Овие активности ќе придонесат за надминување на забелешките на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010 во сегментот на енергетиката.

Во текот на изминатиот период успешно се реализира Програмата за мали хидроелектрични центри, при што се потпишаа 35 Договори за концесија за вкупно 35 мали ХЕЦ со инсталиран капацитет од 21 MW и до крајот на 2010 година се очекува да бидат потпишани уште 13 договори за концесија. Со оглед дека во Република Македонија има можност за изградба на поголем број на мали хидроелектрични центри, активностите за доделување на концесија за вода ќе продолжат и во наредниот период.

Во периодот 2011 – 2013 се предвидува да се спроведе постапка за доделување на концесија за вода за производство на електрична енергија од хидроелектричните центри “Чебрин” и “Галиште”, и да се подготви потребната документација за проектот за изградба на ХЕЦ на реката Вардар.

¹⁹ Да се продолжи со усогласување на законодавството за внатрешните пазари на електрична енергија и гас, енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија со *acquis*, со цел постепено отворање на пазарот за енергија за конкуренција; да се продолжи со зајакнување на Регулаторната комисија за енергетика; да се исполнат обврските кои произлегуваат од Договорот за енергетската заедница за внатрешниот пазар на гас и електрична енергија и прекуграничната размена на електрична енергија.

За поврзување на електроенергетскиот систем на Република Македонија со електроенергетските системи од соседните држави во периодот 2011 – 2013 се планира да отпочне со градба на 400 kV далекувод “Македонија – Србија”, како и да се подготвува целокупната техничка документација за интерконективно поврзување со Албанија и Косово.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Имплементација на Стратегијата за подобрување на енергетската ефикасност во Република Македонија до 2020 година				
A. Имплементација*	X			
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	3.138.902	861.659	3.077.355	1.538.678
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	7.385.652	123.094.200	92.320.650	123.094.200
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	10.524.554	123.955.859	95.398.005	124.632.878
2. Подготовка на Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година				
A. Имплементација*	X			
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	7.080.000	--	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	--	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	7.080.000	--	--	--
3. Подготовка на Стратегија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија до 2020 година				
A. Имплементација*	X			
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	712.080	--	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	--	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	712.080	--	--	--
4. Имплементација на Стратегија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија до 2020 година				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	6.000.000	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	6.000.000	--	--
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	7.385.652	123.094.200	92.320.650	123.094.200
Вкупен ефект врз буџетските расходи	18.316.634	129.955.859	95.398.005	124.632.878

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака “X”

4.2. Финансиски систем

Банкарски сектор. Во согласност со препораките на ЕК, позначајни активности кои беа спроведени во 2010 во сферата на банкарството се:

- донесен е Законот за финансиски друштва со кој е уредено основањето, работењето и надзорот на небанкарски финансиски институции кои вршат кредитирање и факторинг и издаваат гаранции. Новите друштва ќе придонесат за развој на конкуренцијата на пазарот и олеснување на пристапот до кредити за МСП;
- извршени се измени на Законот за Фондот за осигурување на депозити со кои е постигната хармонизација со законодавството на ЕУ во однос на висината на осигурените депозити и рокот за исплата, што ќе влијае на сигурноста на депозитите и на зголемување на депозитниот потенцијал на банките;
- донесен е законот за Народна Банка на Република Македонија кој е усогласен со Протоколот за Статутот на Европскиот систем на Централни Банки и и ЕЦБ од 1992;
- донесен е Законот за давање на финансиски услуги на далечина со кој се постигнува хармонизирање на домашното законодавство со Директивата 65/2002/ЕК со што на потрошувачите од Република Македонија им се овозможува недискриминаторски пристап до финансиските услуги и слобода на избор во рамките на единствениот пазар, под еднакви услови како и за потрошувачите од другите земји членки;
- заради ефикасна координација и соодветна подготвеност за кризно планирање и справување со финансиска криза, Министерството за финансии и Народната банка како надлежни и одговорни институции за зачувување на стабилноста на финансискиот систем, потпишаа Меморандум за соработка.

Во периодот 2011 – 2013, во согласност со препораките на Базелскиот комитет за банкарска супервизија и Комитетот на европски банкарски супервизори, кои се однесуваат на хармонизација на спроведувањето на Новата капитална спогодба во согласност со карактеристиките и капацитетот на банкарскиот систем и банкарската супервизија во земјата, Народната банка ќе спроведе постепен премин кон Новата базелска капитална спогодба.

Со донесувањето на регулативата за утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот ризик (до средината на 2011 година), ќе се заокружи регулативната рамка за воведување на стандардизирани пристапи за определување на потребниот капитал (регулативата за утврдување на потребниот капитал за покривање на оперативниот ризик е донесена во февруари 2009 година). Нивната примена ќе започне од 31.12.2011 година. Според тековната методологија за адекватност на капиталот, потребниот капитал за пазарниот ризик веќе е пресметан согласно стандардизираниот пристап.

Со ова ќе се овозможи постепен премин од стандардизираните кон напредните пристапи за пресметка на потребниот капитал. Изработката на регулативата за напредните пристапи ќе започне во 2013 година, а во тек е подготовка на план за кадровски и технички предуслови потребни за подготовка на оваа регулатива.

Примената на *Вториот столб* е веќе започната со спроведувањето на новата методологија за супервизија базирана на ризици (транзицијата се спроведуваше постепено, почнувајќи од 2006 година), воспоставувањето и спроведувањето на принципите за подобро управување со ризиците, како и обврската банките да воспостават внатрешни процеси на оценување на адекватноста на капиталот. Освен тоа, со Законот за банки и соодветната подзаконска регулатива се бара вклучување на сите материјални ризици на кои банките се изложени, при утврдувањето на адекватноста на капиталот, а не само оние кои се експлицитно наведени во методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот.

Примената на *Третиот столб* започна со усвојување на регулативата за објавување на податоци од страна на банките.

Во согласност со препораките на ЕК од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010, посебен акцент во поглед на структурните реформи во делот на банкарството во периодот 2011 – 2013 ќе се стави на:

- донесување на Закон за финансиски конгломерати со кој ќе се воспостават правила за вршење дополнителна супервизија на банки, друштва за осигурување, друштва за реосигурување, брокерски куќи и друштва за управување со инвестициски фондови кога тие претставуваат дел од финансиски конгломерат;
- дополнување на Законот за банките во насока на понатамошно усогласување со банкарската директива во делот на прекугранично давање на услуги;
- измена на Законот за заштита на потрошувачи при договори за потрошувачки кредити со кој ќе се постигне поефикасна заштита, информираност и едуцираност на корисниците на кредити;
- ќе се продолжи со следење на случувањата во ЕУ на планот на зголемување на сигурноста и стабилноста на финансискиот систем со цел мерките што ќе ги донесе ЕК без одлагање да бидат имплементирани и во домашното законодавство. Поучени од искуствата од глобалната финансиска криза, ќе се разгледа опцијата за брзо постапување и намалување на трошоците во случај на криза, меѓу кои и можноста за формирање на т.н. bridge bank,
- усвојување на регулативата за стандардизираниот пристап за утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот ризик според првиот столб од Новата капитална спогодба (Базел 2)- средина на 2011 година,,
- Започнување со изготвување на регулативата за напредните пристапи од Новата капитална спогодба (Базел 2) во согласност со состојбите во банкарскиот сектор и банкарската супервизија- во 2013 година.

Сектор на лизинг. Во 2010 беше подготвена компаративна анализа на домашната регулатива со регулативата и најдобрите практики во земјите - членки на ЕУ за супервизија на лизинг – компаниите, врз основа на која во следниот период ќе биде подготвена рамка за прудентно работење и следење на лизинг компаниите.

Сектор на капитално - финансирано пензиско осигурување. Пензискиот систем во Република Македонија е трестолбен при што, првиот столб го претставува државниот Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, кој функционира на принципот на тековно финансирање (pay-as-you-go). Вториот столб претставува задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Третиот столб претставува доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, со што се овозможи организирање и финансирање професионални пензиски шеми од страна на работодавачи или здруженија на граѓани за своите вработени односно членови, во согласност со Директивата на Европскиот Парламент и Совет 2003/41/ЕС за активностите и надзорот на институциите, што обезбедуваат професионално пензиско осигурување.

Пазарот на капитално финансирано пензиско осигурување во моментот го сочинуваат 2 друштва за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови, кои управуваат со по еден задолжителен и по еден доброволен пензиски фонд. Во октомври-ноември 2009 година функцијата чувар на имот на пензиските фондови од Народната банка на Република Македонија е пренесена на деловните банки, што значи и операционализација на системското решение.

Во април 2010 година се донесе Законот за измена на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување во кој, меѓу другото, се создаде основна буџетска независност на МАПАС, што е препорака на Европската Комисија во Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2009 година. Согласно измените, пензиските друштва имаат можност средствата од задолжителните пензиски фондови и доброволните пензиски фондови да ги инвестираат најмногу до 50% во странски хартии од вредност со што е адресирана забелешката на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2010 година.

Во 2011 година се планира заокружување на правната рамка на реформираниот пензиски систем со донесување на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци, кој ќе го регулира повлекувањето и користењето на средствата од вториот и третиот столб.

Во текот на 2011 година МАПАС ќе започне со анализа на можноста и начинот на воспоставување на мултифондови во вториот и третиот столб на пензискиот систем, со цел да се овозможи избор на инвестициски опции за членовите во зависност од нивните преференции за ризик и принос во рамките на пензиско штедење усогласено со животниот циклус на членовите.

Донесувањето на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци и подзаконските акти, од регулаторен аспект, значи и завршување на реформата на пензискиот систем. Понатаму, ќе се работи на унапредување на системот, како што е воведувањето на мултифондови во рамки на пензиските фондови.

Сектор на осигурување. На 01.11.2009 година, Агенцијата за супервизија на осигурување (во понатамошниот текст Агенцијата) беше формирана како независно регулаторно тело, со што се реализираше краткорочниот приоритет од Пристапното партнерство за воспоставување на независно супервизорско тело во осигурителниот сектор. Советот на експерти на Агенцијата е избран на 25^{ти} август 2009 година од страна на Собранието на Република Македонија. Во изминатиот период, Советот имаше активности на организациско и техничко воспоставување и екипирање на Агенцијата.

Во насока на понатамошно обезбедување на техничка помош Агенцијата има одржано работни средби со претставници од Светска Банка и USAID, институции отворени за соработка и понатамошна поддршка во областа на осигурувањето.

Во насока на побрзо етаблирање на финансискиот пазар во земјата и во странство, Агенцијата има склучено 9 меморандуми за соработка, кои се добра основа за размена на искуства со регулаторните тела и органи во регионот и пошироко. Ова ќе придонесе за побрзо вклучување во современите текови и модерните процеси карактеристични за европскиот осигурителен пазар.

Во областа на регулативата, Агенцијата има донесено два подзаконски акти и тоа Правилник за стекнување со и испитување на стручната подготвеност потребна за вршење на работи за застапување во осигурување и Правилник за стекнување со и испитување на стручната подготвеност потребна за вршење на осигурително брокерски работи.

До крајот на 2010 година, Агенцијата ќе ги донесе следните подзаконски акти:

- правилник за контниот план на друштвата за осигурување;
- правилник за билансните шеми и деталната содржина на годишните извештаи на друштвата за осигурување, и анексите кон тие извештаи;
- правилник за минималните стандарди за пресметка на техничките резерви;
- правилник за начинот на кој друштвата за осигурување ги покриваат средствата од техничките резерви;
- правилник за пресметка на потребното ниво на маргина на солвентност кај друштвата за осигурување и пресметка на капиталот на друштвата за осигурување;
- правилник за методите на вреднување на ставките на билансите и изработка на финансиските извештаи на друштвата за осигурување;
- правилник за формата и содржината на извештајот на ревизорот;
- правилник за деталната содржина на потврдата на овластениот актуар;
- правилник за пресметка на минималната ликвидност.

До крајот на 2010 година ќе бидат донесени и подзаконски акти кои ќе ја регулираат постапката на лиценцирање на друштвата за застапување и осигурително брокерските друштва и постапката за лиценцирање на застапник во осигурувањето и осигурителен брокер.

Од останатите реформски зафати во областа на лиценцирањето ќе произлезат правила и упатства, кои подетално ќе ги пропишат постапките и правилата на давање на дозвола на друштво за осигурување и давање на согласности согласно Законот, а ќе се пропишат и правила и минимални стандарди на работење на посредниците во осигурувањето.

Агенцијата во своето работење се грижи да биде транспарентна и за потребите на учесниците на пазарот и другите заинтересирани страни, при што на својата интернет страна објавува информации и податоци. На интернет страницата може да се најдат корисни податоци и информации за работењето на осигурителните субјект и за работењето на Агенцијата.

Согласно Стратешкиот план на Агенцијата, во периодот 2011-2013 година ќе се продолжи со понатамошно усогласување и приближување кон европските директиви, со цел примарната и секундарната легислатива да се усогласи со европските принципи и стандарди согласно одредбите од ССА. Исто така, Агенцијата ќе работи на воспоставување на супервизорски правила, стандарди и принципи усогласени со правилата на ИАИС, како и воспоставување и имплементирање на процедури, методи и прирачници за спроведување на (теренска и вонтеренска) супервизија, план и процедури за понатамошно имплементирање на ризично базирана супервизија, што ќе придонесе за надминување на забелешката од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2010.

Исто така, Агенцијата ќе ги насочи своите напори и кон подигнување на јавната свест за улогата на осигурувањето и супервизијата и обезбедување на поголема заштита на правата и интересите на осигурениците. Приоритети и главни цели на Агенцијата се:

- подготовка на подзаконска регулатива од областа на осигурувањето,
- воведување на моделот на супервизија базирана на управување со ризици во друштвата за осигурување,
- подготвување на апликации за користење на техничка помош,
- понатамошна едукација и обука на вработените во агенцијата,
- потпишување на меморандуми за разбирање со релевантни институции во земјата и во странство и
- имплементирање и развој на софтвер за супервизорски цели.

Понатаму, Агенцијата ќе започне активности за организирање на обука и испити за овластени актуари, бидејќи оваа професија се смета дека во моментот е дефицитарна. Исто така, во периодот кој претстои планирано е донесување на нов Закон за осигурување во кој ќе се имплементира новата ЕУ Директива 2009/138/ЕС

(Solvency II). За имплементирање на оваа Директива, Министерството за финансии ќе побара техничка помош од ЕУ.

Пазар на капитал. Во април 2010 година е донесен Законот за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност, со кои е направена натамошна хармонизација со правниот поредок на ЕУ. Суштинските новини воведени со овој закон се: основање на Фонд за обештетување на инвеститори во хартии од вредност, како инструмент за заштита на инвеститорите, потоа предвидено е формирање на Гарантен фонд (оперативен од 01.01.2011 година) како обезбедување на учесниците на пазарот на капитал од неможност за порамнување на берзански трансакции. Исто така, воведени се правила и стандарди за стекнување на квалификувано учество во брокерска кука, берза за хартии од вредност и депозитар за хартии од вредност, како и т.н. омнибус (збирна) сметка, со што се намалува администрирањето и трошоците на инвеститорите – нерезиденти. Воедно, воведена е обврска брокерските куки да одржуваат ниво на сопствени средства во зависност од ризиците.

За започнување со работа на гарантниот фонд од 01-01-2011 година, ќе се донесат правила за функционирање, начинот и висината на уплатите и користење на средствата на гарантниот фонд, за намирување на обврските на членките на депозитарот кога нема доволно парични средства за порамнување на трговските трансакции со хартии од вредност.

Поради полесно ефектуирање на Законот за инвестициски фондови и измените на Законот за хартии од вредност, КХВРМ во изминатиот период донесе 42 подзаконски акти.

Со цел привлекување на потенцијалните странски и домашни инвеститори за инвестирање во хартии од вредност, како и заради зголемување на ликвидноста на пазарот, во текот на 2009 се вовеле електронско тргување, односно давање на налози по електронски пат со користење на електронски потпис. Поради релаксирање на пазарот на хартии од вредност и зголемување на обемот на тргување се изврши намалување на надоместоците, кои ги наплаќаат КХВРМ и берзата.

Периодот 2011-2013 во сферата на пазарот на капитал ќе биде во знакот на натамошно хармонизирање со легислативата на ЕУ, со цел воспоставување на модерен, пазарно ориентиран, стабилен и конкурентен финансиски сектор.

Континуирниот процес на хармонизација на регулативата со инкорпорирање на целите и приоритетите согласно IOSCO Strategic Direction 2010-2015 ќе продолжи и во наредниот период, пред се, со прифаќање на насоките и препораките за воспоставување на механизми за соработка помеѓу националните регулатори за поефикасно спроведување на супервизија.

4.3. Пазар на труд

4.3.1. Реформи во образованието

Стремежите во областа на образованието се насочени кон создавање на општество базирано на знаење, поврзување на образовниот процес со потребите на пазарот на труд и зголемување на стручните квалификации и вештини на населението со цел зголемени можности за вработување.

Наука и истражување. Во оваа област главен предизвик претставува остварување на практична поврзаност на високообразовните искуства и научните и технолошки сознанија преку инвестирање во технолошки паркови и иновативни центри, конципирани како партнерства помеѓу приватниот и јавниот сектор. Овие приоритети се опфатени во Националната програма за научно истражувачка дејност на Република Македонија која е во последна фаза на подготовка и се очекува да се усвои во 2011 година. Континуирано се зголемува ефективната на учество во Програмите на Заедницата, поточно во Рамковна програма FP7. Процентот на успешност во учеството во програмите од 14%, е близок на европскиот од 15-16%.

Во насока на создавање нови можности за зголемено учество на македонската научна заедница во Европскиот истражувачки простор, номинирани се претставници од Република Македонија во телата на Европскиот Истражувачки Простор - во ESFRI (истражувачка инфраструктура); - во SGHRM (мобилност); CREST (комитет за научно техничка соработка).

Јавните инвестиции во областа на науката и истражувањето исто така беа зголемени преку двата капитални проекта: Проект за превод на 500 стручни, научни книги и учебници, во чија втора фаза се планирани дополнителни 500 наслови и Проект за Опрема за лаборатории од областа на техничко - технолошките науки, медицинските науки, биотехничките науки, општествените науки и хуманистичките науки, со цел зајакнување на апликативната инфраструктура на државните високообразовни установи и јавните научни установи во соодветните области.

Во согласност со забелешките на Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010, во наредниот период Република Македонија ќе се стреми кон зголемено учество во европската истражувачка мрежа како и кон создавање на услови за зголемено јавно и приватно финансирање на научно-истражувачката дејност. Со таа цел, во наредните години предвидени се зголемени инвестиции во институционалното јакнење на научно истражувачките институции во земјата.

Високо образование. Значаен напредок е постигнат во имплементацијата на Болоњската декларација. Во таа насока, оваа година беше усвоен Закон за изменување и дополнување на законот за високото образование кој го уредува начинот на употреба на дел од средствата стекнати од партиципација и

кофинансирање на студиите од страна на универзитетите. Исто така, донесени се и 4 подзаконски акти и усвоена е Уредба за Национална рамка на високообразовни квалификации.

Во рамки на унапредување на мрежата на јавни високообразовни установи во Република Македонија отворени се 14 дисперзирани студии и еден нов факултет. Притоа, значајно е да се истакне дека процентот на запишани ученици на високо образование во учебната 2010/2011 изнесува 99,3%²⁰ од учениците кои завршиле четиригодишно средно образование.

Во учебната 2010/2011 година започна да се реализира проектот 35/45 - Високо образование на возрасни, со прва генерација од запишани над 400 студенти.

Во периодот 2011-2013 година се планира:

- национално рангирање на универзитетите, единиците во нивен состав и високите стручни школи и
- формирање на нови тела и тоа: Одбор за акредитација и евалуација во високото образование и Советот за развој и финансирање на високото образование, кои произлегуваат од Законот за високо образование.
- Имплементирање на усвоената Уредба за Национална рамка на високообразовни квалификации.

Реформи во основното и средното образование. Во насока на подобрувањето на квалитетот во основното и средно образование донесени се измени и дополнувања на Законот за основно образование, Законот за средно образование, Законот за Биро за развој на образованието, Законот за стручно образование и обука, Законот за Државниот испитен центар, Законот за Државниот просветен инспекторат, со кои меѓудругото се вовеле самоевалуацијата, интегралната евалуација и екстерното оценување.

За имплементација на концептот на деветгодишното основно и задолжителното средно образование во текот на 2009 и 2010 година инвестирано е во изградба или реконструкција на повеќе од 130 училишта (од кои повеќе од 100 основни и 30 средни училишта), а се обезбеди и бесплатен превоз за учениците како и бесплатно сместување за учениците кои учат во место различно од местото на живеење. Во рамки на Проектот *„Компјутер за секое дете“* кој има за цел промовирање на информатичките технологии во образовниот процес, обезбедени се компјутери за учениците во вкупно 663 локации на образовни институции.

Согласно приоритетите од Пристапното партнерство, за инклузија на децата од ранливите групи преземени се и следните мерки: бесплатни учебници за сите, стипендии (800 стипендии за ученици Роми во 2009/2010 година и 650 стипендии во 2010/2011 година), како и развивање на менторско-туторски систем. Во учебната 2010/2011 година за учениците чии родители се приматели на социјална помош

²⁰ Министерство за образование и наука на Република Македонија

предвидено е доделување на т.н. условени парични надоместоци, кои се условени со запишување и учество во редовна настава на овие ученици во средно образование, што има за цел зголемување на бројот на лица запишани во средно образование од домаќинства корисници на правото на социјална парична помош, како и реализацијата на задолжително средно образование во Република Македонија. Во тек се процедури за воведување на 4-годишно средно образование за учениците со посебни потреби. Беше подготвен курикулум за вертикална проодност од 3-годишно во 4-годишно образование за учениците со посебни потреби. Исто така, во тек е подготовка на Концепција за стручното образование на учениците со посебни потреби..

Во поглед на интеграција на етничките заедници во образовниот систем, во 2010 година беше донесена Стратегијата за интегрирано образование врз основа на препораките од Високиот комесаријат за национални малцинства на ОБСЕ. Стратегијата предвидува мерки поделени во пет тематски групи: промовирање на интеграција преку заеднички наставни и воннаставни активности, интеграција преку изучување јазик, наставни планови и програми и учебници, подобрување на квалификацијата на наставниците и стручните соработници во поглед на интеграцијата, како и раководење со училиштата во контекст на децентрализацијата.

Во периодот 2011-2013 во доменот на основното и средното образование се планира:

- изработка и усвојување на нов Закон за средно образование
- унапредување на процесот на децентрализација;
- понатамошно унапредување на легислативата за основно, средно и постсредно образование;
- подобрување на инфраструктурните и техничките услови за одвивање на наставата во основните и средните училишта;
- зголемување на бројот на запишани ученици во основно и средно образование од ранливите групи;
- спроведување на активности предвидени во Стратегијата за интегрирано образование;
- учество во меѓународните мерења (Pisa, Timss и др);
- развој на е- содржини за сите наставни предмети;
- обука за наставниците и раководниот тим на училиштата;
- развој на Национална рамка за квалификации, подготовки за воведување на ECVET, EQARF;
- вклучување во европските мрежи на училишта, преку eTwinning порталот на Европската комисија и
- со цел зајакнување на врската помеѓу образованиот профил и потребите на пазарот на труд се планира примена на ново усвоените Концепции за постсредно образование, стручното образование за занимања и за стручното оспособување, базирани на препораките од европските иницијативи за развој на стручното образование и обука. Концепциите се одговор на промените во сферата на трудот и општествениот живот и нараснатите барања за

воспоставување на ефикасно стручно образование и обука кое ќе може да одговори на овие барања.

Реформи во стручното образование и обука. Со цел подобрување на квалитетот на образовниот процес и поврзување на средното стручно образование со потребите на пазарот на труд, донесен е Законот за измени и дополнувања на Законот за стручно образование и обука.

Во таа насока, реализирана е Системската евалуација на четиригодишното стручно образование и изготвени се 14 стандарди на занимања, потпишан е Протоколот за соработка во областа на стручно образование и обука и воспоставени се партнерства со странски средни училишта.

За периодот 2011-2013 година предвидени се следниве активности:

- изработка на Стратегија за развој на стручното образование и обука;
- изработка на интегрална концепција за стручното образование и обука;
- ревидирање на програмските документи за техничкото образование (четиригодишно траење);
- реформа на постсредното образование;
- дефинирање и изработка на стандарди на занимања и стандарди на стручни квалификации за сите нивоа на образование;
- развивање на систем на стручни квалификации како дел од Национална рамка на квалификации
- воспоставување на систем на стручни квалификации;
- истражување на пазарот на трудот во соработка со социјалните партнери.
- унапредување на соработката со социјалните партнери.

Реформи во образованието за возрасните. Со цел заокружување на легислативната рамка во областа на образование на возрасните донесени се 5 подзаконски акти, поврзани со работењето во делот на образованието на возрасните. Изработена е Стратегија за образование на возрасните, а во следниот период се планира донесување на Акциски план за спроведување на стратегијата.

Исто така, во рамки на Инструментот за претпристапна помош во тек се активности за развој на програми за образование на возрасните, програми за описменување и програми за завршување на основно образование на социјално загрозени лица..

За периодот 2011-2013 година предвидени се следните активности:

- донесување на Правилник за начинот на верификација на посебните програми за образование на возрасните;
- донесување на Правилник за начинот на лиценцирање на установи и институции за образование на возрасните;
- воспоставување на систем за мониторинг и поддршка на образованието за возрасни;
- имплементација на програмите за образование на возрасни;
- промоција на кариерен развој и професионално усовршување;

- унапредување на соработката со локалната администрација и социјалните партнери;
- развивање на систем за стручни квалификации за возрасни како дел од Национална рамка за квалификации.

Горенаведените тековни и предвидени реформи се во насока на обезбедување услови за стекнување на вештини и квалификации компатибилни со потребите на пазарот на труд.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Програма за зајакнување на дијалогот и соработка помеѓу етничките заедници				
A. Имплементација*	X		X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	0	0	0	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	82.081.278	76.383.698	74.755.948	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	82.081.278	76.383.698	74.755.948	--
2. Поддршка на интеграцијата на етничките заедници во образовниот процес				
A. Имплементација*		X	X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	7.715.052	2.304.508	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	43.718.505	13.058.756	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	51.433.557	15.363.264	--
3. Условени парични трансфери				
A. Имплементација*	X			X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	0	0	0	0
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	230.801.625	230.801.625	230.801.625	230.801.625
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	230.801.625	230.801.625	230.801.625	230.801.625
4. Зголемување на опфатот на социјално ранливите групи во основното и средното образование				
A. Имплементација*	X	X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	580.704	580.704	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	580.704	580.704	--	--
5. Агенцијата за евалуација				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	800.000	800.000	800.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	800.000	800.000	800.000
6. Советот за развој и финансирање на високото образование				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	1.300.000	1.300.000	1.300.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	1.300.000	1.300.000	1.300.000
7. Високо образование за возрасни				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	73.856.400	98.475.200	123.094.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	73.856.400	98.475.200	123.094.000
8. Проект за Рангирање на високо образовни установи				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	21.000.000	21.000.000	21.000.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0

В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	21.000.000	21.000.000	21.000.000
9. Програма за јакнење на човечките и институционалните капацитети				
А. Имплементација*	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	0	--	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	6.619.520	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	6.619.520	--	--	--
10. Модернизација на образовниот систем и системот на обуки				
А. Имплементација*		X		X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	10.644.756	5.286.650	3.238.670
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	60.320.343	29.957.743	18.352.484
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	70.965.099	35.244.393	21.591.154
11. Зголемување на вештините за вработливост				
А. Имплементација*	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	0	0	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	723.233	1.084.850	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	723.233	1.084.850	--	--
12. Поддршка на образованието за возрасни и развој на програми за образование на возрасни и програми за описменување и завршување на основно образование				
А. Имплементација*		X		X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	8.479.036	4.704.476	2.771.651
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	48.049.144	26.658.819	15.705.958
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	56.528.180	31.363.294	18.477.609
13. Оформување на средно стручно образование за лица со завршено само основно образование				
А. Имплементација*	X			X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	1.300.000	2.000.000	5.000.000	7.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	1.300.000	2.000.000	5.000.000	7.000.000
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	320.225.656	460.358.165	375.232.890	264.860.067
Вкупен ефект врз буџетските расходи	322.106.360	586.734.113	514.103.724	424.064.387

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

4.3.2. Реформи на пазарот на труд

Подобрување на состојбите на пазарот на труд е еден од главните приоритети кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ. Оттука, Република Македонија во 2009 и 2010 спроведе реформи на пазарот на трудот кои пред се, имаа за цел:

- усогласување на понудата и побарувачката на работна сила и креирање на нови работни места, согласно потребите на пазарот на трудот;

- зголемување на вработеноста;
- натамошно подобрување на законската регулатива и нејзино усогласување со законодавството на ЕУ;
- поттикнување и развој на функционален и репрезентативен социјален дијалог на сите нивоа, како и поттикнување на колективното договарање; и
- натамошно подобрување на капацитетите на пазарот на трудот.

За остварување на горенаведените цели, како и намалување на сивата економија, што е во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ, Владата во 2009 и во 2010 година имплементираше годишни активни програми и мерки за вработување, континуирано го хармонизираше трудовото законодавство, ги јакнеше капацитетите на институциите на пазарот на трудот, во соработка со социјалните партнери, што имаше влијание во остварување на целите и активностите содржани во Националната стратегија за вработување 2010 и Националниот акционен план за вработување 2009 - 2010. Значајно е да се спомене дека постојано се следи имплементацијата на активните мерки и се вложуваат напори за подобрување на нивната ефикасност и ефективност со цел зголемување на реалната додадена вредност во економијата.

Во насока на достигнување на среднорочниот приоритет од Пристапното партнерство, во изминатиот период, Владата ги насочи своите напори посебно кон намалување на невработеноста кај младата популација, долгорочно невработените, жените и други ранливи групи.

Агенцијата за вработување на Република Македонија (во понатамошен текст: Агенција), во 2009 и 2010 година во континуитет спроведувааше редовни и други активности за зајакнување на капацитетите за ефикасна имплементација на политиките за вработување, нивно следење и проценка на успешноста, како и активности за воведување на Нов модел на услуги согласно препораките и критериумите на ЕУ. Притоа, во процесот на трансформација беше поддржана од КАРДС Проектот *„Политики за вработување - фаза 3“*, по чие завршување, континуирано продолжи со воведувањето на новиот модел на услуги во сите центри за вработување. Неговото усвојување беше придружено со нови видови услуги (call центар и Отворена канцеларија како нов вид на услуги за лицата кои бараат работа и работодавачите), целосно интегрирање во евиденциите на ИСКО класификацијата на занимања, отпочнати активности за подготовка на Агенцијата за учество во ЕУРЕС, а во функција на унапредување на дејноста беа одржани обуки за сите вработени. Моделот се имплементираше и преку унапредување на ИТ системот. Со цел поддршка на сите процеси во работењето, во 2009 година отпочна имплементација на нова софтверска апликација за целокупното работење. Исто така, во насока на подобрување на квалитетот на постојните услуги се имплементираше и софтверот за електронски услуги преку веб – порталот на Агенцијата, а притоа се воведоа и нови услуги за самоинформирање и посредување при вработување по електронски пат.

Со цел исполнување на краткорочниот приоритет од Пристапното партнерство, во текот на 2009 и 2010 година интензивно се работеше на јакнење на капацитетите на Државниот инспекторат за труд (ДИТ) во насока на транспонирање на ЕУ директивите од областа на безбедност и здравје при работа, беа организирани повеќе обуки поврзани со спроведувањето на донесените прописи усогласени со ЕУ директивите. Изготвен е и ставен во функција софтвер за потребите на ДИТ кој претставува web - апликација поврзана со повеќе институции (Централен регистар на РМ, Управа за јавни приходи, Агенција за вработување на Република Македонија, Агенција за државни службеници, Фонд за пензиско и инвалидско осигурување, центри за социјална работа, Управен суд, Институт за јавно здравје, Министерство за здравство и Заедница на заштитни друштва).

Исто така, со цел зајакнување на социјалниот дијалог, што претставува краткорочен приоритет од Пристапното партнерство, на 25.08.2010 година меѓу Владата на Република Македонија и репрезентативните социјални партнери се потпиша новата Спогодба за основање на Економско социјален совет (ЕСС) кој е веќе функционален. ЕСС е национално трипартитно тело формирано од Владата на Република Македонија и социјалните партнери за водење на социјален дијалог, заради создавање на услови за економска и социјална стабилност и остварување на темелните вредности на Република Македонија, како демократска и социјална држава.

Во периодот 2011 - 2013 активностите ќе бидат насочени кон натамошни реформи на пазарот на трудот кои ќе придонесат до зголемување на вработеноста што е во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство, како и препораките на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010. Планираните активности ќе се реализираат со континуирано зголемување на средствата и бројот на лицата опфатени со активните програми и мерки за вработување, согласно потребите на пазарот на трудот. Политиките ќе бидат насочени кон поттикнување и поддршка за вработување на невработени лица, кои потешко се вклучуваат на пазарот на трудот (млади, долгорочно невработени лица, жени, лица со хендикеп и др.), заради зголемување на нивната вработливост и конкурентноста на пазарот на трудот, како и намалување на сивата економија.

Ќе се имплементира и Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија 2010-2020, што ќе приднесе до подобрување на условите и можностите за вработување и намалување на невработеноста, подобрување на стандардот на живеење и јакнење на социјалната кохезија и одржлив демографски развој.

Еден од клучните приоритети од Пристапното Партнерство, на краток и среден рок, е подобрување на заштитата на лицата со инвалидитет. Така, во идниот период ќе се анализира можноста за воведување на квотен (процентуален) систем на вработување на инвалидните лица во јавната администрација и во поголемите фирми. Целта на воведувањето на овој систем е да се прошири опфатот на

вработувањето на лицата со инвалидите во заштитните друштва, и во отвореното стопанство.

Во идниот период ќе се имплементира и Твининг Проектот - Поддршка на политики за вработување. Целта на Проектот е да ги зајакне капацитетите на вработените во Министерството за труд и социјална политика, како и другите надлежни органи и институции за долгорочно предвидување на пазарот на трудот и за следење и евалуација на политиките за вработување.

Главните предизвици на пазарот на трудот ќе бидат дефинирани согласно Европската економска стратегија – Европа 2020, за што ќе се подготват и национални стратешки и оперативни документи. Во истите ќе се предвидат мерки за намалување на структурната невработеност, развој на квалификувана работна сила која одговара на потребите на пазарот на трудот, прилагодување на системот на стручното образование и обука според потребите на пазарот на трудот дополнето со ефикасни поттици за доживотно учење, унапредување на социјалната инклузија, борбата против сиромаштијата, сивата економија и сл.

Исто така, во периодот 2011-2013 ќе продолжи усогласувањето на законодавството со законодавството на ЕУ, преку транспонирање на директивите поврзани со заштитата на работниците во случај на инсолвентност на работодавачите и работничките совети,.

Понатаму, ќе се продолжи и со јакнење на капацитетите на социјалните партнери, меѓу другото и преку нивно активно учество и поголема посветеност во подготовката и имплементацијата на политиките на вработување, во процесот на транспонирање на законодавството, преку подобрување на оперативното ниво и ефикасност на ЕСС, како и стимулирање на трипартитниот социјален дијалог и на локално ниво. Социјалното партнерство е предвидено да има важна улога и во промените кои треба да се реализираат во стручното образование и обука, заради обезбедување на квалификувана работна сила која одговара на потребите на пазарот на трудот, односно дека ќе се надмине забелешката од Извештајот за напредокот на земјата за 2010 дека трипартитниот и бипартитниот социјален дијалог остануваат слаби и нема доволна посветеност и стратегиски пристап од Владата за да се обезбеди соодветно и ефективно учество на социјалните партнери во процесот на развој на политиките. Капацитетот на социјалните партнери за да придонесат во развојот на политиките на вработување и социјалните политики, продолжува да биде слаб.

- Во периодот 2011-2013, на пазарот на труд ќе се продолжи со споведување на следниве активности кои ги адресираат забелешките во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010, во делот на политиките за вработување:

- имплементација на активни програми и мерки за вработување од Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и други програми за вработување;
- донесување на Национална стратегија за вработување, до крајот на 2011 година,
- донесување на Национален акциски план за вработување 2011-2012, до средината на 2011 година;
- годишен оперативен план за активни програми и мерки за вработување за 2011;
- развој на услугите за вработување со зголемување на опфатот на корисниците и зајакнување на индивидуалниот пристап во работењето со невработените лица, особено со лицата со намалени можности на пазарот на трудот (млади, долгорочно невработени, инвалидни лица, жени и други);
- имплементација на грант за АВРМ „Поддршка при вработување на млади лица, долгорочно невработени и жени“. Директниот грант се финансира со средства од ИПА Компонента 4;
- имплементација на Програма за доделување грантови *“Подобрување на потенцијалите за вработување (вработливост) на жените од мнозинските етнички групи на пазарот на трудот“*, финансирана во рамки на четвртата компонента од ИПА. Овие грантови ќе обезбедат поддршка на проекти на граѓанските организации, кои имаат за цел да им овозможат на жените пред се од мнозинските етнички групи да ја подобрат својата вработливост преку обуки прилагодени на нивните потреби и потребите на пазарот на трудот;
- следење на флукуацијата на работната сила и предвидувањата на работодавачите во однос на нови вработувања, преку спроведување на анализа на потреби од вештини на пазарот на трудот во Република Македонија;
- зајакнување на активностите за информирање и промовирање на услугите на АВРМ;
- континуиран развој на ИТ системот и
- зајакнување на институционалните капацитети на Агенцијата.

Во наредниот период ќе се продолжи и со активности за зголемување на ефективностa и квалитетот на инспекциските надзори, кои исто така ќе имаат влијание на подобрување на состојбите на пазарот на трудот. За таа цел, во текот на 2011-2012 година во рамки на ИПА Компонентата 4 ќе се имплементира проект за зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат на трудот и за создавање на услови за поголемо, систематско и координирано учество на инспекциските служби и социјалните партнери во напорите за справување со непријавената работа.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ(ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Твининг проект: Поддршка на Националната политика за вработување				
A. Имплементација*	X		X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	0	4.840.419	4.840.419	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	55.104.000	55.104.000	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	0	59.944.419	59.944.419	--
2. Годишни оперативни планови за активни мерки на пазарот на труд и програма за самовработување преку заеми²¹				
A. Имплементација*	X	X	X	X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	624.294.750	599.160.000	660.000.000	700.000.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	17.776.350	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	642.071.100	599.160.000	660.000.000	700.000.000
3. Поддршка за вработување на долгорочно невработени млади лица и жени				
A. Имплементација*	X	X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	8.229.726	3.771.958	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	46.635.117	21.374.429	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	54.864.843	25.146.387	--	--
4. Модернизација на Агенцијата за вработување на Република Македонија				
A. Имплементација*		X	X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	12.512.421	1.390.269	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	70.902.259	7.878.029	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	83.414.680	9.268.298	--
5. Зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат на трудот и за создавање на услови за поголемо, систематско и координирано учество на инспекциските служби и социјалните партнери во напорите за справување со непријавената работа				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	8.302.500	922.500	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	47.047.500	5.227.500	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	55.350.000	6.150.000	--
6. Подобрување на потенцијалите за вработување (вработливост) на жените од немнозинските етнички групи на пазарот на трудот				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот	--	9.328.320	5.257.180	--

²¹ Предвидените средства ги земаат во предвид само буџетските расходи. Дополнителни финансиски средства се очекува да бидат обезбедени преку различни донатори и проекти во следните години.

(доколку има)				
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	52.860.480	29.734.020	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	62.188.800	34.991.200	--
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	64.411.467	247.288.668	97.943.549	
Вкупен ефект врз буџетските расходи	696.935.943	885.204.286	770.353.917	700.000.000

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

4.4. Земјоделство и земјоделска политика

Активната економска политика за развој на земјоделството и руралните средини е во насока на остварување на основните стратешки цели од Националната стратегија за развој на земјоделството и руралните средини 2007-2013:

- зголемување на конкурентноста на македонското земјоделство;
- подобрување на приходите на земјоделските стопанства;
- обезбедување пристап до безбедна, здрава храна на потрошувачите;
- оптимизирање на искористеноста на ограничените земјишни, шумски и водни ресурси на начин кој нема негативно да влијае врз животната средина;
- изградба на одржливи рурални заедници преку интегриран развој на рурални средини и намалување на урбано-руралните диспаритети во развојот;
- изградба на соодветни, ефикасни јавни и приватни институции за спроведување на земјоделската политика и рурален развој.

Целокупната развојната политика се спроведува преку мерките на директно субвенционирање од Програмата за финансиска поддршка за развој на земјоделството, преку капитално ко-финансирање од Програмата за финансиска поддршка за рурален развој, преку капитално финансирање на инфраструктурни проекти за развој на селата, водостопанство и шумарство и преку расходи за здравје и заштита на животните и растенија како комплементарни активности за развој на растителното и сточарското производство и безбедност на храната.

4.4.1. Земјоделство и рурален развој

Со цел исполнување на приоритетите од Пристапното партнерство се продолжи со водењето на земјишен регистар на државно земјоделско земјиште и истовремено водење на евиденција на договори за следење на навремено исплаќање на обврските. Во идниот период се предвидува целосна функционалност на

земјишниот регистар што ќе придонесе за надминување на забелешката од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2010.

Земјишна политика. Во делот на земјишната политика во идниот среднорочен период се планирани следниве активности:

- подготовка на долгорочна Стратегија за националните политики за земјоделското земјиште;
- спречување на процесот на парцијализацијата и дополнителното фрагментирање на земјишните парцели и воведување програми за консолидирање на земјиштето како и анализа на можност за спроведување на мерки за консолидација на земјоделско земјиште по пат на купување или пак размена со државно земјиште. Пилот мерките се предвидени за реализација во 2011 година во дефинирани земјоделски региони поддржани со мерка за консолидација на земјоделско земјиште од Програмата за рурален развој за 2011 година, и истото треба да продолжи и во планскиот период потоа;
- завршување на процесот на дистрибуција на земјоделското земјиште во државна сопственост, решавање на проблемот со узурпацијата на државното земјоделско земјиште и воведување на одржлив систем за управување на државното земјиште и оперативност во доделувањето на државното земјиште согласно реалните потреби и регионалната структура на земјоделската дејност;
- воведување на принцип на доделување на државно земјиште на социјални категории на лица во рурални средини кои остваруваат приход под најниската граница, невработени млади семејства и самохрани мајки во рурални средини (во соработка со Министерството за труд и социјална политика) со соодветен пакет на поддршка за почетен оперативен капитал, ко-финансирање на инвестиции и советодавна поддршка за раководење и развој на земјоделското стопанство за негово доведување до комерцијално земјоделско стопанство;
- подобрување на ефикасноста на функционирањето на пазарот на земјоделско земјиште преку соодветен режим на оданочување кој поттикнува консолидирање и динамизирање на пазарот на земјиште, како и подобрување на евиденцијата (ГИС систем), процедурите на долгорочно изнајмување и контрола на правилното користење на земјиште во државна сопственост.

Рурален развој. Мерките за рурален развој се реализираат со кофинансирање од ИПАРД претпристапните средства на ЕУ и истите се насочени кон подобрување на конкурентноста и пазарната ефикасност на агро-прехранбениот сектор, зачувување на животната средина и одржување на пределите преку агро-еколошки земјоделски практики и примена на добра земјоделска пракса, развој на руралната економија, поддршка на локални иницијативи (ЛЕАДЕР) за спроведување на локални стратегии за развој на руралните средини и формирање и работа на Локални Акциски Групи (ЛАГ).

Во текот на 2009 и 2010 беа реализирани голем број активности поврзани со руралниот развој на Република Македонија. Како најзначајни може да се издвојат следниве:

- потпишување на повеќегодишен финансиски договор за реализација на ИПАРД - Програмата на 02.03.2010;
- измени и дополнувања на внатрешни процедури за реализација на техничката мерка од ИПАРД Програмата во Телото за Управување со ИПАРД од аспект на акредитационен процес (КАРДС 2006 SIP проект);
- листа на планински подрачја (Изготвена е нацрт Листа на планински подрачја согласно критериумите од Законот за земјоделство и рурален развој (ЗЗРР) и е вклучена како анекс на ИПАРД Програмата согласно предлогот за 3-та модификација на ИПАРД Програмата);
- кодекс на добра земјоделска и хигиенска пракса;
- оперативен план за воспоставување на пилот рурална мрежа во Република Македонија.

Во периодот 2011-2013 се предвидува со цел успешна имплементација на политиката на рурален развој:

- подготовка на Национална стратегија за обука во земјоделството и воспоставување на систем за проценка и подобрување на работните/професионални вештини на лицата ангажирани во земјоделскиот сектор - фармери, занаетчии, микро, МСП и други учесници во руралните средини преку неформално образование, доживотно учење, обука, квалификација и преквалификација;
- подготовка на Агро-еколошка програма за поддршка и развој на земјоделски активности во насока на зачувување на животната средина и биодиверзитетот;
- воспоставување на систем и обука на локалните лидери за изготвување на локални стратегии за развој на рурални средини и нивно спроведување;
- спроведување на политика за ревитализација на селата со фокус на подобрување на инфраструктурата и квалитетот на живот на руралната популација;
- воведување на унифицирани стандарди за рурално сместување, промоција на потенцијалот за рурален туризам и поддршка на услугите во руралните средини ;
- воспоставување и функционирање на национална мрежа за рурален развој;
- обезбедување на одржлив систем на јавни и приватни советодавни услуги за поддршка на развојот на земјоделството.

Политика на рурално кредитирање. Институционалниот инструмент за рурално кредитирање се спроведува преку Земјоделскиот-кредитен и дисконтен фонд кој од 2010 година е интегриран во Македонска банка за поддршка на развојот. Во 2011

година треба да се обезбеди;

- поврзување на кредитирањето со потребите за целосно предфинансирање на инвестициите од ИПАРД програмата;
- Анализа за можност за воведување на Гарантен фонд за поддршка на проектите особено погодни за финансирање од ИПАРД фондовите со цел да се обезбеди поголема можност на малите производители да ги користат овие средства, а кои пак имаат потешкотии да дадат обезбедување за добивање на кредити;
- Обезбедување на одржлив систем на советодавни услуги за поддршка на процесот на аплицирање за рурални кредити, како и систем за мониторинг на резултатите од политиката на кредитирање за нејзина надградба.

4.4.2. Шумарство

Шумарството и ловството во Република Македонија се регулирани со Законот за шумите, Законот за ловството и Законот за репродуктивен материјал од шумски видови дрвја.

Во текот на 2010 година се донесоа 8 подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за шумите, Програмата за проширена репродукција на шумите за 2010 година, како и Информација за здравствената состојба на шумите во Република Македонија за 2009 година со предлог мерки.

Во следниот тригодишен период се планира да се донесат: Законот за изменување и дополнување на Законот за ловството, Законот за изменување и дополнување на Законот за шумите, преостанатите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за шумите, како и Програмата за проширена репродукција на шумите за 2011 година, Програмата за унапредување и развој на ловството за 2011 година и Информација за здравствената состојба на шумите за 2010 година со предлог мерки.

4.4.3. Фитосанитарна политика, политика на безбедност на храна и ветеринарна политика

Фитосанитарна политика. Фитосанитарната политика ја уредуваат четири закони: Законот за здравјето на растенијата, кој е апроксимиран со Директивата 2000/29 ЕС, Законот за производи за заштита на растенијата, Законот за ѓубрива и Законот за семе и саден материјал. Сите закони се во согласност со ЕУ стандардите. За целосно заокружување на правната рамка потребно е да се изработат подзаконски акти кои произлегуваат од горенаведените закони.

Врз основа на Законот за здравјето на растенијата донесени се 17 Правилници кои се усогласени со легислативата на ЕУ. Со овие подзаконски акти се регулира областа од фитосанитарната политика која се однесува на здравјето на растенијата, како и

мерки за проверка и заштита од ширење на болести при нивен влез или транзит низ Република Македонија. Освен ова, донесена е Одлука за определување на места на влез на кои ќе се врши фитосанитарна инспекција, како и Листи на штетни организми, растенија и растителни производи и други објекти и предмети. Конечно, преку измените и дополнувањата на Законот за здравјето на растенијата, во голема мерка е извршено усогласување на Европската легислатива во делот на здравје на растенијата. Значајно е да се спомене дека преку Програмата за здравје на растенијата во 2010 година се обезбедени средства во износ од 12.000.000,00 денари. До крајот на 2010 година се очекува да се донесат 4 подзаконски акти.

Во 2009 година Фитосанитарната управа повлече од промет и употреба производи за заштита на растенијата во Република Македонија кои содржат една или повеќе активни супстанции, согласно Листата на активни супстанции одобрени за користење во производи што се применуваат за заштита на растенијата на територијата на ЕУ, со дефинирани услови во одлука за користење објавени согласно со Анексот I од Директивата 91/414 ЕС.

До крајот на 2010 година врз основа на Законот за производи за заштита на растенијата согласно НПАА, се очекува да се донесат 5 подзаконски акти.

Се очекува отпочнување со процесот на регистрација и пререгистрација согласно униформните принципи на ЕУ и подзаконските акти од националното законодавство. Исто така, производите за заштита на растенијата пласирани на пазарот на Република Македонија ќе бидат соодветно спакувани, декларирани и означени според одредбите од Законот за производи за заштита на растенијата. Овие активности ќе придонесат за надминување на забелешката на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010.

Воведен е едношалтерскиот систем - EXIM за издавање на одобренија за увоз на производи за заштита на растенијата.

Во 2010 година, врз основа на Законот за ѓубрива кој е апроксимиран врз основа на Регулативата 2003/2003 ЕС, беа донесени 5 подзаконски акти, а до крајот на 2010, се очекува донесување на уште 15 подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за ѓубрива.

Планирани активности во делот на фитосанитарната политика за период 2011-2013 година се:

- имплементација на Акцискиот план за изработка на подзаконските акти кои произлегуваат од Законот за здравјето на растенијата во кој се опфатени подзаконските акти со кои ќе се овозможи мониторинг на штетни организми, воведување на регистарот на производители, преработувачи, увозници и дистрибутери на растенија, растителни производи и други предмети и објекти и воведување и имплементација на пасоши на растенија во Република Македонија. Имплементацијата на Акцискиот план ќе придонесе

за надминување на забелешката на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010;

- согласно Законот за производи за заштита на растенијата се планира донесување на преостанатите подзаконски акти кои произлегуваат од овој закон, продолжување со понатамошната регистрација и пререгистрација на активната супстанција и производите за заштита на растенијата, мониторинг на производи за заштита на растенијата;
- согласно Законот за ѓубрива се планира изработка на преостанатите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за ѓубрива и негова целосна имплементација.

Во областа на семето и садениот материјал во текот на 2009 година беа донесени Законот за селекционерски права и Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија, од кој произлегоа 4 подзаконски акти. Во 2010 година беа донесени 2 подзаконски акти кои произлегоа од Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија, како и 2 подзаконски акти од Законот за селекционерски права.

Планирани активности за период 2011-2013 година во областа на семе и саден материјал се:

- донесување на Законот за изменување и дополнување на Законот за семенски и саден материјал на земјоделски растенија во 2011 година, со кој се прифаќаат сортите од Европскиот заеднички каталог на сорти на земјоделски растителни видови и воедно, се укинуваат одобренјата за увоз на семенски и саден материјал;
- изработка на преостанатите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за семенски и саден материјал на земјоделски растенија и од Законот за селекционерски права, што ќе придонесе за надминување на забелешката на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010.
- издавање на Сертификат за конечно сертифицирано семе кое е произведено во Република Македонија, со цел снабдување на пазарот со квалитетен сертифициран семенски материјал;
- издавање на етикети за произведен сертифициран семенски материјал во Република Македонија кој е предмет на трговија, со цел негова подобра контрола;
- воведување на Европскиот заеднички каталог на сорти од земјоделски растенија, со цел измена на асортиманот на сортите во Република Македонија, како и примена на сорти кои се барани на европските пазари;
- изработка на Националната сортна листа и Описна листа на препорачани сорти на семенски и саден материјал во Република Македонија;

Политика на безбедност на храната и ветеринарна политика. До крајот на 2010 година се очекува да се донесе нов Закон за безбедност на храната кој предвидува формирање на Агенција за безбедност на храна и ветеринарство од 01.01.2011 година. Покрај ова, основни решенија на новиот закон се утврдување на нови процедури за

регистрација и одобрување на оператори со храна и храна за животни, безбедност на храната и храна за животни во сите фази на производство, преработка, складирање и дистрибуција, увоз и извоз на храна и храна за животни, заштита на потрошувачите, системи за контрола на квалитет и безбедност на храната и храна за животни, учество во меѓународни органи и системи за брзо известување, управување со кризи и вонредни состојби. Значајно е да се истакне дека со ова законско решение во голема мера се исполнуваат приоритетите од Пристапното партнерство во делот на политика на безбедност на храната и ветеринарна политика. Со воспоставувањето на оваа Агенција ќе се надмине забелешката на ЕК од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010.

Исто така, донесени се 19 подзаконски акти усогласени со Европското законодавство што ја регулираат ветеринарната област и со тоа е постигната 75% усогласеност на националното со Европското законодавство.

Во насока на подобрување на ефикасноста на ветеринарните инспекциски служби во Република Македонија на централно и локално ниво, воведен е Ветеринарниот Информативен Систем, чиј дизајн е врз основа на релевантното законодавство на ЕУ. Во идниот период планирано е овој систем дополнително да се развива.

Кон крајот на 2009 година, се спроведе јавна кампања за подигнување на свеста на операторите со храна во поглед на обврските и барањата пропишани во легислативата на ЕУ - "хигиенски пакет", која беше наменета за сите оператори со храна од животинско потекло, а посебно операторите кои се уште немаат имплементирано НАССР систем во своите компании или се во процес на имплементација.

Во насока на исполнување на приоритетот од Пристапното партнерство, поврзан со систем на идентификација на говедата и регистрација на нивното движење, беа реализирани проектот *"Воспоставување на систем за идентификација и регистрација на говеда"*, и неговата втора фаза *"Систем за идентификација и регистрација на животните"*. Со тоа, системот за идентификација и регистрација на говедата на Република Македонија е оценет од меѓународните експерти како еден од најсовремените во Европа.

Новиот концепт и барања на ЕУ укажуваат на потребата од подобрување на соработката и координирањето, како и вклучување на релевантните институции во единствен систем на безбедност на храна, во кој ќе биде опфатен целокупниот ланец на безбедноста на храна.

Така, во идниот период, приоритетите во областа на ветеринарната политика и политиката на безбедност на храната ќе се насочат кон институционално и кадровско воспоставување на Агенција за безбедност на храна и адаптирање на методите на контрола, имплементација на ЕУ пристапот кон официјалните контроли, со цел обезбедување на соодветна координација во рамки на системот за

контрола, подобрување на ефикасноста, контролата врз трошењето на буџетските средства и транспарентноста. Притоа, со формирањето на единствена институција се овозможува оптимално искористување на постојните човечки ресурси и материјални капацитети, ефикасно искористување на финансиските средства, како и прилагодување на главните текови на реформа на државната администрација во поглед на нејзина рационализација и истовремено зголемување на нејзината ефикасност и ефективност.

Со формирањето на ваков организациски облик се воспоставува единствен ситем на контрола на храната и храна за животни, согласно постојните практики во земјите членки на ЕУ и согласно Европското законодавство, кое ја уредува оваа област.

Исто така, во идниот период ќе се продолжи со имплементација на системот НАССР базиран на контрола на ризикот, кој придонесува кон ефикасна алокација на ресурсите во втемелувањето и спроведувањето на практики за производство на здрава храна.

Во идниот период ќе се продолжи со имплементацијата на новата Стратегија за контрола и сузбивање на болеста - бруцелоза кај малите преживари.

Понатаму, создадени се сите предуслови за предавање на ингеренциите од централно на локално ниво на самите гранични премини, во однос на издавањето-одобрувањето на дозволите за увоз и транзит на пратки живи животни и производи од животинско потекло. Апликативниот софтвер *“TRACES-like”* кој е изработен по моделот на софтверот за работа на гранични премини на ЕУ – *“TRACES”* и е целосно компатибилен и со EXIM.

Предложен е концепт за користење на Компјутерската база на податоци, за воспоставување на информатички стандард на ниво на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, со што ќе се изврши регистрација на сите типови на земјоделски стопанства во Република Македонија.

Со ваков пристап ќе се намалат трошоците за одржување и лиценцирање на Земјоделскиот информатички систем кој според европските стандарди мора да се воспостави заради користење на субвенциите, безбедноста на храната и планирање на развојот во земјоделството.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Мрежа на сметководствени податоци од фарма (FADN)				
A. Имплементација*	X	X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	3.781.7630	25.042.153	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	3.781.763	25.042.153	--	--
2. Регистер на фарми				
A. Имплементација*				
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	1.952.500	--	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	--	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	1.952.500	--	--	--
3. Систем за идентификација на земјишни парцели (LPIS) / Интегриран систем за администрација и контрола (IACS)				
A. Имплементација*	X		X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	61.322.436	5.000.000	0	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	33.210.000	43.173.000	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	61.322.436	38.210.000	43.173.000	--
4. Развој и изградба на капацитетите на ветеринарната служба за ефективна имплементација на законодавството на ЕУ				
A. Имплементација*				X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	44.686.459	71.028.000	12.200.000	0
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	24.440.000	42.770.000	36.660.000	18.330.000
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	69.126.459	113.798.000	48.860.000	18.330.000
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	24.440.000	75.980.000	79.833.000	18.330.000
Вкупен ефект врз буџетските расходи	136.183.158	177.050.153	92.033.000	18.330.000

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

4.5. Административни реформи

4.5.1. Реформа на јавната администрација

Ефикасната јавна администрација претставува значаен предуслов за соодветно функционирање на државата. Реформата на јавната администрација е еден од клучните приоритети во Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ. Имајќи го предвид ова, еден од стратешките приоритети на Владата за периодот 2011 -2013 година е остварување на широк спектар на административни реформи како важен предуслов за успешно интегрирање на Република Македонија во ЕУ. Имено, критериумите од Копенхаген, меѓу другото наложуваат способност за преземање на обврските од членството (со цел спроведување на *acquis*). Оваа „способност“ всушност подразбира дека Република Македонија треба да поседува соодветни „административни капацитети“ за приклучување кон ЕУ и по пристапувањето да функционира како ефикасна земја - членка на ЕУ.

Во периодот 2009 - 2010 се продолжи со зајакнување на капацитетите за реформа на јавната администрација со спроведувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација. Исто така, беа извршени консултации на јавноста преку јавни дебати за новата Нацрт стратегија за реформа на јавната администрација. Се продолжи со развивање на континуиран и стабилен систем на обука, како и обезбедување систематичност и квалитет во спроведувањето на обуката. Во таа насока беше спроведен и Твининг проектот – Градење на капацитетите на Генералниот Секретаријат за зајакнување на капацитетите на Владата за Стратешко планирање и следење и Креирање политики и координација.

Исто така, во рамките на Комитетот за стабилизација и асоцијација во јуни 2010 година беше формирана специјална група за реформа на јавната администрација која го следи напредокот на реформата на јавната администрација со цел, ЕК да биде целосно и детално информирана за преземените чекори во процесот на реформа на јавната администрација и идните чекори во таа насока, како еден од клучните приоритети на Партнерството за пристапување на Република Македонија во ЕУ.

Вниманието во наредниот период ќе биде фокусирано кон имплементирање на новата Стратегија за Реформа на јавната администрација која Владата ја усвои на 28.12.2010 година. Исто така, во периодот 2011-2013 ќе се изврши реформа на управните постапки и услуги на јавната администрација, преку темелно регулирање на процесите на системот за управување со документи со модерен пристап, ќе се воведе “барометар за квалитет” – систем за постојано мерење на задоволството на корисниците на административните услуги, ќе се изврши поедноставување на плаќањето на административните услуги со употреба на сите модерни средства за плаќање, и воедно ќе се воведе проширување на регулаторната гилотина на услугите на граѓаните.

Во периодот 2011-2013 ќе се изврши реформирање на државната служба и управувањето со човечките ресурси. Имено, ќе се изврши утврдување на вкупниот број вработени во јавната администрација и воедно, ќе се изврши значително намалување на привремено вработените лица со договор на дело. Понатаму, предвидено е да се прошират активностите на еден од постоечките органи (Министерството за информатичко општество) каде што ќе се концентрираат функциите на управувањето со човечките ресурси за државната служба. Министерството за информатичко општество преку современи информатички процеси ќе ги унапреди капацитетите на администрацијата, ќе ги поедностави процесите и постапките, а воедно и да го минимизира влијанието на човечкиот фактор во сервисирањето на услугите на граѓаните и на бизнис заедницата. Воедно, ќе се воведат стратешко ниво на планирање, како и т.н. “врвно раковоство” во системот на јавна администрација, кое вклучува соодветно регулирање на постапките за селекција, правата и обврските, мандатот итн. Меѓу останатите активности предвидено е и креирање на модел за управување со надлежностите.

Во идниот период ќе се продолжи со јакнење на капацитетите за стратешко планирање и креирање на политики, како и зголемување на ефикасноста на државната администрација.

4.5.2. Подобрување на транспарентноста и одговорноста на администрацијата

Еден од краткорочните приоритети во Пристапното партнерство е ефективна имплементација на мерки, со цел обезбедување транспарентност на јавната администрација, особено во процесот на донесување одлуки, како и понатамошно промовирање на активното учество на граѓанскиот сектор.

Во изминатиов период продолжи соработката со Народниот Правобранител. Исто така, продолжи унапредувањето на интернет порталот, www.uslugi.gov.mk, и се воведоа акциски план за дисперзија на инструментот “Граѓански дневник - поблиску до граѓаните”.

Во наредниот период 2011-2013, вниманието е насочено кон спроведување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Исто така, предвидено е да се воведат Е-администрација, со што ќе се овозможи создавање на едношалтерски систем, воведување на пет влијателни и интегрирани интернет услуги на граѓаните (пријавување, плаќање, интегрирање на податоци, достава на управни одлуки, достава на управни документи), и понатамошно спроведување на механизмот - Граѓански дневник. Понатаму, се предвидува да се изврши имплементација на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор, преку обезбедување на функционална мрежа за комуникација и координација на активностите поврзани со развојот на граѓанскиот сектор, промовирање ефикасна соработка со граѓанскиот сектор, како и негово вклучување при утврдувањето на политиките и законодавството поврзани со евроинтегративните процеси.

Во наредниот период 2011-2013 се предвидува да се продолжи со јакнење на капацитетите за соработка со невладиниот сектор, како и да се продолжи со континуиран развој на граѓанскиот сектор. Исто така, во наредниот период фокусот ќе биде насочен кон поддржување на политика на спречување корупција, преку воведување на нова Стратегија за спречување на корупција и преглед на системот за спречување на корупцијата.

4.5.3. Јакнење на институционален капацитет

Со цел подобрување на ефикасноста на јавната администрација и државната служба, во периодот јануари – септември 2010 година, Агенцијата за државни службеници (во понатамошниот текст, Агенцијата) континуирано спроведуваше обуки за државни службеници. Имено, реализирани се 44 генерички обуки и 23 семинари во рамките на Регионалното училиште за јавна администрација (РЕСПА) и УНИДЕМ Кампусот на Венецијанската Комисија при Советот на Европа, со вкупен опфат од 774 учесници.

Во наредниот период се предвидува понатамошно унапредување на законската рамка што ги опфаќа правата и обврските на државните службеници. Во функција на подобрување на човечките капацитети во јавната администрација и државната служба, ќе се спроведува Годишната програма за генеричка обука на државните службеници за 2011 година, во која се предвидени 18 тематски обуки со опфат од околу 1200 учесници. Понатаму, ќе се донесе Годишна програма за генеричка обука на државните службеници за 2012 година и Стратегија за обука на државните службеници за периодот 2012-2014 година.

Покрај редовните генерички обуки, вклучените институции во изработката на ПЕП реализираа активности и спроведуваа бројни специјалистички обуки од областите на делување, како и проекти за јакнење на институционалните капацитети за имплементација на релевантното законодавство на ЕУ. Некои од овие проекти за јакнење на капацитетите беа финансирани преку ИПА, како и различни странски донатори. Ваквите активности ќе продолжат на континуирана основа и во периодот 2011 – 2013.

Со овие активности се очекува значително зајакнување на административниот капацитет што е во согласност со препораките на ЕК како и приоритетите од Пристапното партнерство. Исто така, овие активности се очекува да придонесат кон обезбедување на непречено функционирање и унапредување на системот на државна служба, преку нејзиното градење како професионална, политички неутрална и способна да се носи со предизвиците што произлегуваат од процесите на интеграции во ЕУ, како носечки стратешки приоритет на Владата на Република Македонија.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Институционално подобрување на административните структури и зајакнување на административните капацитети				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	53.000.000	55.000.000	56.000.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	53.000.000	55.000.000	56.000.000
2. Подобрување на транспарентност и одговорност на администрацијата				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	124.000.000	125.000.000	127.000.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	124.000.000	125.000.000	127.000.000
3. Имплементација на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор				
A. Имплементација*		X		X
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	30.000.000	33.000.000	35.000.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	30.000.000	33.000.000	35.000.000
4. Стратегија за реформа на јавна администрација				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	20.000.000	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	20.000.000	--	--
5. Стратегија за обука на државни службеници				
A. Имплементација*				
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	14.500.000	10.350.000	14.500.000	14.500.000
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	100.000	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	15.500.000	10.350.000	14.500.000	14.500.000
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	100.000			
Вкупен ефект врз буџетските расходи	15.500.000	237.350.000	227.500.000	232.500.000

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

4.6. Дополнителни реформски области

4.6.1. Трговска отвореност

Степенот на трговската отвореност е важен индикатор и компонента на економскиот раст. Во изминатиот период се забележува континуирано проширување на интегрираноста на Република Македонија во светските трговски текови и пораст на трговската отвореност.

Неповолните движења во економијата регистрирани во последниот квартал од 2008 година и во текот на 2009 година резултираа со забележителен пад на извозот и истовремено

повисоко
намалување на
увозот на стоки.
Така, во 2009 година
дојде до пад на
индексот на
економска
отвореност на 82,1%,
што е за 27 п.п.
пониско во однос на
2008 година.

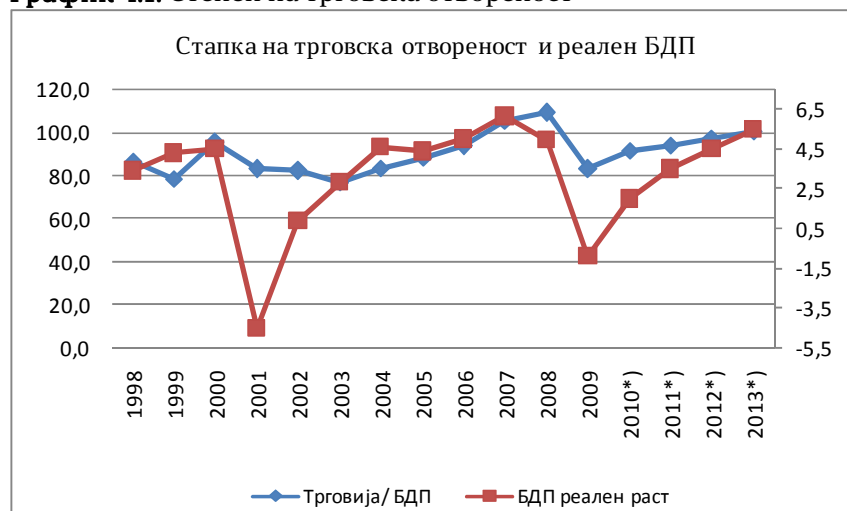
Во 2010 година се
забележува
одредено

стабилизирање и закрепнување на економската активност и подобрување на перформансите на надворешниот сектор, при што трговската отвореност во првите девет месеци бележи позитивно поместување за 9,5 п.п. и изнесува 90,2% во однос на истиот период 2009 година. Според направените проекции се очекува до крајот на годината, трговската отвореност да изнесува 91,5% со тенденција на натамошен раст во 2011 и 2012 година на 94,2% и 97,1%, соодветно, додека во 2013 година се очекува да изнесува околу 100,5%.

Во 2010 година, по ратификација на измените и дополнувањата на Договорот за ЕФТА, се овозможи проширување на економската соработка и трговската размена со Швајцарија, Норвешка, Лихтенштајн и Исланд, кои се членки на ЕФТА. Со имплементација на дијагоналната кумулација за потекло на стоките меѓу Република Македонија, Република Турција и ЕУ, се создадоа услови за зголемен извоз на готови производи со македонско преференцијално потекло, преку користење и доработка на репроматеријали и сировини од ЕУ и Република Турција.

Потпишувањето на Регионалната конвенција за Пан - еврамедитерански преференцијални правила за потекло на стоките се очекува да се случи на почетокот на 2011 година, што ќе овозможи вклучување и на Република Македонија

График 4.1. Степен на трговска отвореност

Извор: Министерство за финансии и Државен завод за статистика

во истата. Истовремено, имајќи ги предвид предностите од воспоставување на поголема слобода во трговијата во регионот во рамки на ЦЕФТА Договорот се започнаа и активности за формирање на Работна група за трговија со услуги за оцена на потенцијалите за дополнителна либерализација на услугите меѓу земјите - членки на ЦЕФТА. Во рамки на започнатите активности согласно со ЦЕФТА Договорот се спроведува анализа на сегашното ниво на отвореност на пазарите за пристап на странски даватели на услуги, определување на услужните сектори во кои постојат потенцијали за либерализација, идентификација на бариерите во трговијата со услуги во врска со домашната регулатива и соодветни мерки за намалување и елиминирање на бариерите.

Либерализацијата на надворешната трговија ќе продолжи и во 2011 година, преку имплементација на постојните договори за слободна трговија и со примена на измените во Договорите за слободна трговија со ЦЕФТА 2006, ЕФТА, Украина и Турција. Во 2011 година се очекува да се ратификуваат измените содржани во Дополнителниот Протокол кон ЦЕФТА 2006. Ратификувањето на измените ќе овозможи целосна либерализација на трговијата со земјоделско - прехранбени производи со Република Албанија и Република Молдавија (со исклучок на виното).

Исто така, во 2011 се очекува ратификација на измената и дополнувањето на Договорот за слободна трговија со Украина, со што ќе се оствари зголемена либерализација на трговијата со земјоделско - прехранбените производи.

4.6.2. Странски директни инвестиции

Во Република Македонија утврдени се следниве стратешки сектори за инвестирање: енергетски сектор, индустрија за производство на автомобилски компоненти, информатичка-комуникациска технологија, земјоделство и преработка на храна, фармацевска индустрија, текстил, градежништво и туризам. Посебни поволности за инвестирање се дадени во ТИРЗ, согласно Законот за ТИРЗ со кој се овозможуваат поголеми поволности за инвеститорите и развој на високо пропульзивни и современи технологии и нови вработувања. Овој закон е усогласен со ЕУ директивите во областа на државната поддршка.

Со Уставот на Република Македонија загарантиран е националниот третман на сите инвеститори. Република Македонија со членството во MIGA од 1994 година има обезбедено заштита на СДИ од политички ризик. Исто така, има потпишано билатерални Договори за поттикнување и взаемна заштита на странските инвестиции со 31 земја, како и Договори за одбегнување на двојното оданочување со 34 земји.

Во рамки на СДИ, Министерството за економија е надлежно за креирање и водење на инвестициската политика, додека Агенцијата за странски инвестиции и

промоција на извозот на Република Македонија (понатаму Агенцијата) е фокусирана на развивање, ажурирање и имплементирање на најдобрите практики и стратегии за привлекување на СДИ и промоција на извозот, обезбедување услуги на инвеститорите заинтересирани за инвестирање во Република Македонија и на македонските извозници, како и обезбедување на т.н. “aftercare” услуги на компаниите кои се веќе присутни и инвестирале во Република Македонија.

На 01.07.2010 година стапи во сила новиот закон за основање на Агенцијата со кој и е доделена и нова активност, промоција на извозот, што доведе и до промена на најзиниот назив. За таа цел, во моментот во фаза на изработка се наоѓа Стратегијата за промоција на извозот на Република Македонија финансирана од BERIS програмата на Светска банка. Истата треба да послужи како основа за дефинирање на програмата и планот на понатамошните активности во врска со промоција на извозот.

Во периодот 2011 -2013, Агенцијата ќе се концентрира на зајакнување и интензивирање на маркетинг кампањите насочени кон подобрување на имиџот на земјата како атрактивна локација за инвестирање и со одлични услови за водење бизнис. Паралелно со овој процес ќе продолжи екипирањето на тимот на економски промотори распоредени во државите кои генерираат најголем дел од СДИ на глобално ниво со цел дефинитивно позиционирање на земјата во кратката листа на држави, разгледувани во стратегиите за експанзија и релокација на бизнис активностите на големите странски компании.

Исто така, со најновите законски измени на Законот за основање на Агенцијата и Законот за технолошки индустриски развојни зони, предвидено е Агенцијата да биде прва и централна точка во процесот на аплицирање на странските компании, кои сакаат да инвестираат во некоја од ТИРЗ.

Во периодот 2011 -2013, ќе се остварува блиска соработка со странските компании кои веќе инвестирале во РМ со цел идентификување на главните предизвици и проблеми со кои се среќаваат во секојдневното водење на својот бизнис, при што Агенцијата ќе ги информира институциите од јавниот сектор, со цел елиминирање на непотребните бариери за водење на бизнис. Комплементарно на оваа активност, Агенцијата во соработка со бизнис секторот ќе работи на измени и дополнувања на постојните законски и подзаконски одредби и ќе предлага нови мерки со кои идентификуваните бариери и практично ќе се елиминираат. Истото се очекува неминовно да доведе до зголемување на приливот на СДИ и зголемување и динамизирање на економскиот раст на Република Македонија.

Во соработка со деловната заедница, инвеститорите и владините институции подготвена е Нацрт-Програма за поттикнување инвестиции 2011-2014. Оваа Програма е поддржана од страна на UNCTAD и OECD. Мисија на UNCTAD ја реализираше посетата во Македонија и во тек е изработката на Извештајот за инвестициска политика.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Изработка на стратегија за промоција на извозот				
A. Имплементација*	X	X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	0	--	--	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	2.095.108	--	--	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	2.095.108	--	--	--
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	2.095.108	--	--	--
Вкупен ефект врз буџетските расходи	2.095.108	--	--	--

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

4.6.3. Влез и излез на пазарот

Спроведувањето реформи за подобрување на бизнис климата претставува приоритет на Владата на Република Македонија. Во таа насока, унапредувањето на правната рамка хармонизирана со Европското *acquis* за едношалтерскиот систем и трговските друштва ќе ги подобри условите на фирмите за водење на конкурентен бизнис.

Реализираните активности за олеснување на влезот и учество на претприемачите на македонскиот пазар, придонесоа Република Македонија да стане европски лидер во постапката за отворање на фирма. Ниските трошоци и едноставни и кратки административни процедури за започнување бизнис (Табела 4.2), придонесоа Македонија да е на 1 место во Европа и 5 во светот според индикаторот „Отворање на фирма“ согласно најновиот извештај *Doing Business 2011* на Светска банка, што претставува подобрување за 2 места споредено со ланскиот извештај. Овој резултат се должи на унапредувањето на законската регулатива вклучително и на Законот за трговски друштва, континуирани инвестиции во развојот на институционална и информатичка инфраструктура, како и воведување интероперабилност меѓу јавните институции, посебно на Централниот Регистар, Агенцијата за вработување и Фондот за здравствено осигурување.

Табела 4.2. Влез на пазар

Под-индикатори	Република Македонија	Источна Европа и Централна Азија	ОЕЦД
Број на постапки	3	6,3	5,6
Време	3	16,3	13,8
Трошоци (% income per capita)	2,5	8,5	5,3
Минимум основачки влог како услов за основање	0	12,3	15,3

Извор: *Doing Business 2011*, Светска банка

Во финална фаза е имплементацијата на Втората фаза од реформите на едношалтерскиот систем на Централниот Регистар на Република Македонија, со кои е предвидено воспоставување на софтверски решенија за електронско поднесување и потврдување на документите потребни за регистрација на фирма, како и надградување на интероперабилноста помеѓу ЦРМ, УЈП, ФПИОМ, ФЗОМ, АВРМ, нотарите и судството. Во таа насока, во 2011 е планирано да започне реализацијата Проектот „Мета база на податоци на правните лица“, која ќе ја користат јавните институции за да се избегне редундантноста на податоците, дуплирањето на нивното прибирање и во голема мерка ќе се намали административниот товар за фирмите. За реализација на овој проект ќе придонесе и донесувањето на Стратегијата на Република Македонија за стандарди за размена на податоци: XBRL стандард за размена на финансиски податоци и crXML стандард за размена на правно релевантни податоци кон крајот на 2010 година, по што Централниот Регистар ќе отпочне со нејзина реализација. За почетокот на 2011 година се предвидуваат измени на Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица, со цел да се изврши правно конвалидирање на сите електронски софтверски решенија.

Излезот на пазарот во Република Македонија се спроведува преку две постапки: ликвидациона постапка која се однесува на доброволен излез од пазарот и се спроведува за најмногу до 14 дена и постапка за стечај која претставува судска постапка во која учествуваат стечаен судија, доверители, должник и стечаен управник.

Заклучно со 2010 година континуирано се спроведуваат активности за зајакнување на капацитетите на сите институции надлежни за имплементација на правната рамка за стечај, со поддршка од меѓународни донатори. Генерално има подобрување, се намалува бројот на нерешени стечаи и се забрзува времетраењето на стечајните постапки. Во таа насока се реализираат следните активности:

- подготовка на анализи и следење на стечајните постапки по повеќе индикатори: стечајни постапки во тек, времетраење на стечајните постапки, процент на намирување на доверители, преглед и распоредување на постапки по стечајни управници и судови.;
- пријавување, обука, полагање испит и лиценцирање на стечајни управници. Заклучно со 30.09.2010 година стечајни постапки може да водат 74 стечајни управници физички лица и 11 стечајни управници трговски друштва.²²
- институционално и кадровско зајакнување на Комората на стечајни управници и промотивни активности за промовирање на професијата стечаен управник;
- одржување работни средби со претставници на приватниот сектор

²² Согласно новиот Закон за стечај од 2006 година, досега е спроведена обука на 260 кандидати за полагање на испит за стечаен управник. Од нив, испит за овластен стечаен управник положили 127 кандидати, од кои лиценци добиле 104 кандидати.

Унапредувањето на условите за излез од пазарот ќе продолжат и во периодот 2011-2013 година, при што ќе се преземат мерки за зајакнување на институционалните капацитети, пренос на знаења на учесниците во стечајните и ликвидациони постапки, подготовка на аналитички квартални извештаи за редовно информирање на Владата на Република Македонија за главните индикатори со кои се мери затворањето на фирми, отстранување на причините за нерешавање на стечајните постапки кои се водат по стари закони, доследна примена на начелото на специјализација на судиите, мониторинг на работењето на стечајните управници и измена на Законот за стечај во правец на овозможување примена на електронски решенија за следење на стечајните постапки од страна на стечајните управници.

4.6.4. Владеење на правото и извршување на договорите

Активностите во правосудството во периодот 2011 - 2013 година се фокусирани на продолжување на активностите за јакнење на независноста и ефикасноста на судството, како и континуирано спроведување на реформата на казненото право.

Во насока, на исполнување на приоритетот од Пристапното партнерство кој се однесува на обезбедување на почетни и континуирани обуки во Академијата на судии и обвинители, во декември 2010 третата генерација ја заврши почетната обука со полагање на завршниот испит, додека почетната обука за четвртата генерација е во тек. Исто така, во јули 2010 година беше донесен Закон за Академија на судии и јавни обвинители во кој се вградени решенија чија цел е создавање на висок профил на стручен кадар за вршење на функцијата судија или јавен обвинител.

Исто така, еден од клучните приоритети од Пристапното партнерство е зајакнување на независноста на судството, како и на целокупниот капацитет на судската власт. За таа цел, како и заради обезбедување конзистентност на законските решенија во областа на судството, во ноември 2010 година донесени се пакет закони чија имплементација значително ќе придонесе за зајакнување независноста на судската власт и за зголемување на ефикасноста на судството. Овој пакет закони вклучува: Закон за изменување и дополнување на Законот за судовите, Закон за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Македонија, Закон за изменување и дополнување на Законот за судскиот буџет, Закон за изменување и дополнување на Законот за судска служба и Законот за изменување и дополнување на Законот за управните спорови. Најзначајните новини во наведените закони се: 1) воведувањето на систем на кариера во напредувањето на судиите, 2) подобрување на системот за дисциплинска одговорност и утврдување нестручно и несовесно вршење на работата на судиите преку воведување објективизирани и мерливи критериуми, 3) зголемување на транспарентноста во работата на судовите, унапредување на системот на оценување на судиите и 4) подобрување на финансирањето на судството преку утврдување фиксен процент на Судскиот буџет во однос на БДП кој ќе изнесува 0,8% (овој процент се зголемува двојно – од

постојните 0,4% на 0,8%) и ќе се постигне со подеднакво зголемување во периодот од 2012 до 2015 година. Зголемувањето на Судскиот буџет е во согласност со препораките од Пристапното партнерство за алоцирање на адекватни средства, како и за усвојување на препораките на ЕК од Извештајот за напредокот на Република Македонија – 2010 во поглед на буџетските ограничувања.

Во насока на зголемување на ефикасноста на судството, во август 2010, се донесени Законот за изменување и дополнување на Законот за парничната постапка и Законот за вештачење. Основна цел на измените на Законот за парничната постапка е зајакнување на правната сигурност, поефикасно и поекономично постапување на судовите со намалување на времетраењето на постапката и создавање на поповолна бизнис клима. Најзначајни новини се задолжителноста на подготвителното рочиште, определување на рокови за преземање на процесните дејствија, зголемувањето на квалитетот на поднесоците, воведувањето на алтернативните начини за решавање на спорите – медијацијата, подобрување на системот за достава на писмената и воведување на електронска достава, воведување на тонско снимање на рочиштата и пропишување на парични казни за повреда на процесните права во постапката. Од друга страна, со новиот Закон за вештачење за прв пат се уредува оваа материја на единствен начин, пропишувајќи јасни критериуми за вршење на вештачењата од страна на високо – професионални и стручни субјекти преку исполнување на пропишаните услови и полагање на стручен испит, како и издавање на лиценци за работа, со што се гарантира квалитетно извршување на вештачењето.

Согласно приоритетите од Пристапното партнерство и препораките на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010 година, значајна новина која дополнително ќе придонесе за зголемување на ефикасноста на судството е пренесувањето на судската надлежност за постапување по платните налози во надлежност на нотарите, со што од јули 2011 година значителен број на предмети ќе преминат во надлежност на нотарите. Исто така, судовите ќе бидат дополнително растоварени од голем број предмети преку реализирањето на трансферот на старите извршни предмети, кај извршителите, а кои се уште се водат кај основните судови. Имено, со Законот за изменување и дополнување на Законот за извршување се предвидува започнатите постапки за извршување до денот на примената на овој закон да се извршуваат според Законот за извршната постапка, а најдоцна до 1 јули 2011 година.

Исто така, значајна новина во областа на судството е воведувањето на механизмот на бесплатна правна помош. Во декември 2009 година е донесен Законот за бесплатна правна помош, чија основна цел е да овозможи еднаков пристап на сите граѓани до институциите на системот. Законот започна да се применува од 7 јули 2010 година, за што се создадени сите претпоставки за негова доследна примена.

Планирана активност во областа на правосудството за 2011 година е донесувањето на Законот за изменување и дополнување на Законот за адвокатура.

Во областа на ИКТ, значајно е да се истакне дека од 01.01.2010 година функционира е-судство и ACCMIS апликацијата во целост се користи во сите судови во Република Македонија. За примена и работење со новите сервери (виртуелизација) заклучно со јули 2010 година спроведена е обука за сите информатичари во судовите. Во насока на зголемување на транспарентноста на правосудните институции на интернет страните на судовите континуирано се врши објавување на анонимизирани судски одлуки и пресуди до кои имаат пристап граѓаните во секое време (заклучно со декември 2010 година, внесени се 48.000 одлуки). На располагање на судовите е Базата на закони – ЛДБИС, која континуирано се пополнува со новите правни прописи, при што заклучно со декември 2010 година се внесени вкупно 21.000 прописи. Во областа на информатичката технологија битно е да се истакне дека до почетокот на 2011 ќе заврши инсталирањето на опремата за тонско снимање во судниците и обуката на персоналот за нејзино користење.

Во однос на реформата на казненото право, во рамки на првиот сегмент на реформата на казненото право, во септември 2009 година беше усвоен Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик, кој започна да се применува од март 2010. Измените и дополнувањата меѓу другото се однесуваат на: противправно збогатување, проширена конфискација, кривична одговорност на правните лица, економски криминал, компјутерски криминал. Во периодот 2011-2013 ќе се преземат активности за усогласување на Кривичниот законик со препораките на GRECO, како и на заострување на казнената политика, особено во пропишувањето на казните за кривичните дела.

Вториот сегмент на реформата на казненото право опфаќа реформа на казненото процесно право во рамки на која, во ноември 2010 година, донесен е нов Закон за кривична постапка. Новиот Закон за кривична постапка има одложена примена (vacation legis) од 2 години, односно од 2012 година. За спроведување на Законот, од страна на работна група изготвен е Акционен план за примена на новиот Закон за кривична постапка, структуриран во три специфични компоненти, и тоа: нормативен дел, спроведување обуки и јакнење на капацитетите. Со законот се предвидуваат измени во структурата на претходната и судската постапка и во надлежностите и организацијата на главните учесници во постапката. Исто така, предвидена е и нова поактивна улога на јавните обвинители во претходната постапка. Основни одредници на реформата се: проширување на примената на начелото на опортунитет на кривичното гонење, афирмирање на вонсудско спогодување и поедноставени постапки, напуштање на судскиот патернализам со префрлување на товарот на докажување врз странките, обезбедување активна и раководна улога на јавното обвинителство во претходната постапка, со ефикасна контрола врз полицијата, укинување на судската истрага и преземање на водењето на претходната постапка од јавното обвинителство. Покрај ова, ќе се воведат систем на преклузии за одделни процесни дејствија и мерки против злоупотребата на процесните овластувања на странките, строги рокови за донесување и писмена изработка на пресудата, рационализација на системот на правни лекови,

имплементација на документите на ЕУ и на Советот на Европа за казнената постапка, креирање ефикасно јавно обвинителство и востановување нова оперативна и менаџерска структура, како и раководење и соработка со полицијата и другите органи што го применуваат Законот. Во оваа област, во периодот 2011-2013 активностите ќе бидат сконцентрирани кон усогласување на сите релевантни закони со новиот Закон за кривичната постапка, со што дополнително ќе се овозможи негова доследна примена. Во таа насока, во идниот период, ќе бидат зајакнати кадровските и материјално – техничките капацитети на јавното обвинителство. Исто така, ќе бидат организирани и бројни обуки за примената на новиот Закон за кривичната постапка за јавните обвинители, адвокатите, судиите, припадниците на Министерството за внатрешни работи и други целни групи.

Во рамки на реформата на казненото право, во 2010 година донесен е и Закон за меѓународна соработка во кривичната материја. Основна цел на Законот е солидарна и транснационална соработка меѓу државите во сузбивањето на криминалитетот. Со оглед дека наведениот Закон има период на *vacation legis*, во наредните години ќе бидат преземени активности за обезбедување услови за негова доследна имплементација. Во таа насока, посебно ќе бидат организирани обуки за субјектите кои ќе го применуваат Законот.

4.6.5. Пречки за трговија со добра и услуги и прекугранични инвестиции

Врз основа на листата од Светската Трговска Организација (СТО) на специфични обврски во услугите на Република Македонија, може да се оцени дека е извршена значителна либерализација на пазарот на услуги со преземање на обврски во 115 услужни сектори и во голем дел од нив без дополнителни ограничувања.

Трговијата со услуги вообичаено е предмет на поголема регулаторна контрола што придонесе насочување на активностите кон поедноставување на административните постапки и идентификација на бариерите за трговија со услуги. Во таа насока, во тек се законодавни активности за имплементацијата на донесениот Акциски план за усогласување со европската директива за услуги 2006/123/ЕЗ. Исто така, се планира подготовка на Закон за услуги и воспоставување на „Единствена точка за контакт“ со што ќе се овозможи Република Македонија со пристапување во европското семејство да обезбеди непречено движење на услугите во внатрешниот пазар на ЕУ.

Имајќи ги предвид предностите од воспоставување на поголема слобода во трговијата во регионот во рамки на Договорот од ЦЕФТА се започнаа и активности за оцена на потенцијалите за дополнителна либерализација на услугите меѓу земјите членки на ЦЕФТА.

4.6.6. Царински систем

Царинската управа (ЦУ во понатамошен текст) е определена како надлежен орган за поставување и одржување на заедничка комуникациска мрежа и Заеднички системски интерфејс (CCN/CSI1) со ЕК и земјите - членки на ЕУ. Со ова е исполнето едно од барањата за пристапување кон Конвенцијата за заеднички транзит помеѓу ЕЗ и ЕФТА, за поврзување на електронскиот систем на Република Македонија за обработка на царински декларации со соодветните системи на земјите членки на ЕУ, како и со новиот компјутеризиран систем на ЕУ (NCTS2).

Во 2009, се изврши дополнување на Уредбата за применување на регулативите на ЕК за распоредување на одредени стоки во Комбинираната номенклатура, со што е обезбедено континуирано усвојување и применување на регулативите на ЕУ, како еден од условите за процесот на Европската интеграција.

Со цел исполнување на Приоритетите за партнерство на Република Македонија со ЕУ во делот на Царинската унија, во 2009 беа направени измени и дополнувања на Царинскиот закон со цел усогласување со тој на ЕУ, Регулацијата на Советот на ЕУ број 2913/1992 и измените и дополнувањата донесени со Регулациите 82/97, 955/1999, 2700/2000, 648/2005 и 1791/2006, со што е воведена и правна рамка за имплементација на новиот електронски систем за обработка на царински декларации (СОЦД) во ЦУ. Во насока на исполнување на Приоритетите, беа направени и измени и дополнувања на Законот за царинска тарифа, со што е создадена правна рамка за воспоставување на Интегрирана царинска тарифа - TARIM во која се интегрирани сите тарифни и нетарифни мерки, согласно позитивната законска регулатива во Република Македонија.

Значајно е да се истакне дека почнувајќи од 01.01.2010 година администрирањето и наплатата на сите видови акцизи е пренесено од Управата за јавни приходи на ЦУ.

За периодот 2011 – 2013, како важен стратешки приоритет за ЦУ останува целосната хармонизација на царинските прописи со европската регулатива што е во согласност со Приоритетите за партнерство. Исто така, како стратешки приоритет на ЦУ претставува унапредувањето на легислативата и системот за менаџирање со акцизите. Од голема важност за ЦУ е заштитата на граѓаните и борбата против организираниот криминал, осовременување на царинската служба и засилување на соработката со другите државни органи, како и со странски царински управи и меѓународни организации.

Во насока на остварувањето на стратешките приоритети се и зголемувањето на бројот на компании кои користат поедноставени постапки и склучувањето на спогодби за взаемна соработка со економските оператори, воведувањето на интегрирана царинска и статистичка номенклатура на ЕУ ТАРИК (ТАРИМ), како и засилувањето на механизмите на надзор. Исто така, ЦУ како приоритетни цели ги има поставено соработката со економските оператори и други државни институции

и инспекциски служби, подобрување на соработка и размена на податоци со државните органи, други царински администрации и ЕУ органи, борбата против недозволената трговија и организираниот криминал, подобрувањето на административниот капацитет на царинската служба во откривање на разни форми на недозволена трговија.

Исто така, ЦУ ќе продолжи со усовршување на ИКТ систем за анализа на ризик и селективност, кој ќе придонесе за подобрување на ефикасноста на ЦУ при откривање на недозволена трговија и криминал. Улогата на ЦУ ќе биде зајакната и кај безбедноста и заштитата на здравјето, животната средина и правата од интелектуална сопственост. Операционализацијата на ИКТ – системите ќе придонесе за надминување на забелешката на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија– 2010.

Исто така, други позначајни приоритетни цели на ЦУ се: модернизирање на царинската постапка за воведување безхартиена околина во царинското работење преку имплементација на системи од програмата e-Customs на ЕК, воспоставување на ефикасни мерки против нелегалната трговија и заштитата на безбедноста и здравјето на граѓаните со примена на нови информатички технологии и системи, унапредување на деловните и оперативните процеси во работењето преку воведување на модерни системи за управување со документи и примена на нови технологии во работењето, непрекината достапност и функционалност на сите оперативни информациски системи, натамошно реорганизирање и зајакнување на ЦУ, унапредување на системот за електронско учење, засилување на соработката со ЕУ и на поширок меѓународен план.

4.6.7. Фискална децентрализација

Фискалната децентрализација е еден од приоритетите кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ. Како одговор на тоа, Владата се определи за внимателен и фазен пристап во спроведувањето на фискалната децентрализација. Напорите се насочени кон создавање на потребниот капацитет на општините за успешно извршување на преземените надлежности и за управување со финансиските средства потребни за нивно извршување.

Со досега извршените евалуации, 77 општини се влезени во втората фаза на фискална децентрализација, односно ги исполнија критериумите за финансирање со блок дотации на пренесените надлежности во образованието, детската заштита, домовите за стари лица и културата. За останатите 8 општини, Владата ќе продолжи со реализација на планот за поддршка и спроведување на реформи за подигнување на административниот и фискален капацитет и пристап до блок дотациите.

Во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство, Владата на Република Македонија во текот на 2009 и 2010 година донесе повеќе мерки, кои ги зголемија сопствените приходи на општините. Со измена на Законот за финансирање на ЕЛС,

кој се применува од 2010 година, зголемен е процентот на приходите од ДДВ, од 3% на 4,5% при што, порастот ќе се реализира постапно до 2013 година. Исто така, измените на Законот овозможија зголемување на лимитот за задолжување на општините. Воедно, преку измените се вовеле нов инструмент за помош и финансирање на општините, во вид на краткорочен (со обврска за враќање до крајот на тековната фискална година во која истата е одобрена) и долгорочен (најмногу до пет години) заем од Буџетот на Република Македонија. Во 2010 година одобрени се позајмици на 11 општини (8 долгорочни и 3 краткорочни) во вкупен износ од 81,2 милиони денари за надминување на привремените недостиг на парични средства.

Зголемувањето на приходите на одделни општини, особено на руралните, во 2010 година се обезбеди со измените на Уредба за изменување на Уредбата за методологија за распределба на приходите од ДДВ по општини за 2010, со воведување на фиксен дел за сите општини во износ од 3 милиони денари. Со ова се постигна повисок степен на воедначување на приходите по општини, односно минимален износ на дотација од ДДВ од 4 милиони денари за помалите општини.

Во 2011 година приходите од дотацијата за ДДВ, планирано е да се обезбедат во висина од 3,7% од вкупниот износ на ДДВ остварен во претходната фискална година. Распределбата по општини ќе се врши врз основа на формула, согласно донесената Уредба за методологија за распределба на приходите од ДДВ по општини. Со Уредбата се предвидува фиксен износ од 3 милиони денари за сите 84 општини и Градот Скопје, а променливиот дел се распределува според формулата: број на жители – 65%, површина – 27% и број на населени места – 8%. Со ова ќе се постигне повисок степен на воедначување на приходите по општините, што пак ќе придонесе за надминување на забелешката од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2010.

Во насока на исполнување на краткорочниот приоритет кој произлегува од Пристапното партнерство, а се однесува на зајакнување на транспарентноста и одговорноста на општинската администрација, во јули 2010 година е донесен нов Правилник за формата и содржината на периодичните финансиски извештаи на општините, со кој се изврши унапредувањето на транспарентноста во известувањето на општините преку периодичните извештаи на општините за извршување на буџетот, за достасани ненамирани обврски и задолжувањето. Имплементацијата на овој Правилник придонесува надминување на забелешката од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2010.

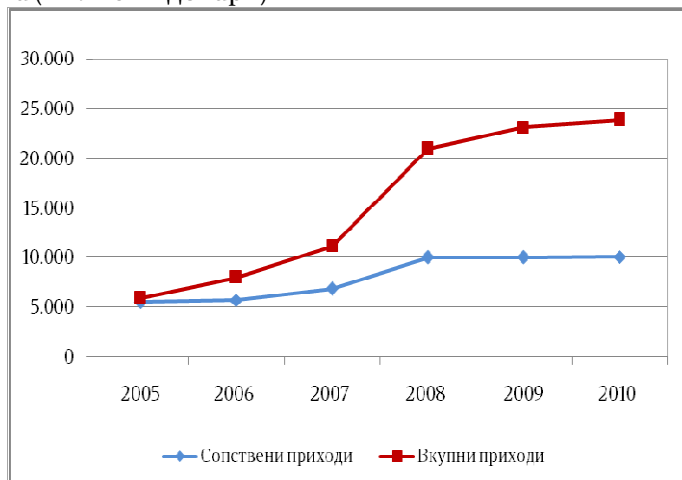
Исто така, со посебни закони се обезбедија нови приходи на општините: дел од приходите од отуѓување и закуп на градежно земјиште, дел од приходите на општините од концесии на минерални сировини и еколошки надоместоци.

Во текот на 2011 година и на среден рок се очекува општините да продолжат со трендот на подобра наплата на сопствените приходи, вклучително и премин на сите општини во втора фаза од фискална децентрализација и финансирање на пренесените надлежности со блок дотации.

Во текот на 2011 година ќе започне да се реализира Проектот "Социјални услуги за поддршка на социјалниот развој и поврзување", финансиран од UNDP. Имено, преку донација во вид на техничка помош од УНДП, ќе се обезбедат средства во износ од речиси 9,5 милиони денари во 2011 година и речиси 5 милиони денари во 2012 година. Проектот е дел од Програмата на Владата на Република Македонија за поддршка на општините и унапредување на процесот на фискалната децентрализација. Целта е да се подобри едноставноста и транспарентноста на процесот на распределба, постоечкиот систем да се преформулира, истовремено задржувајќи ја шемата на дистрибуција на дотации. Клучна активност во рамки на Проектот, која ќе се реализира во текот на 2011, е изработка на модел на меѓувладини трансфери кој ќе се фокусира на општа дотација, со која ќе се постигне повисок степен на воедначување на сопствени приходи по жител во општините. Во рамки на Проектот, во 2012 година, фокусот ќе биде насочен кон воспоставување на минимум стандарди на општинските услуги, како и воведување на партиципативно планирање на практиките за испорака на услуги на општините. Реформата би се концентрирала на редефинирање на техничките аспекти на процесот, истовремено одржувајќи ја сегашната шема на дистрибуција.

Во тек е подготовка на Измени и дополнувања на Законот за финансирање на ЕЛС во насока на прецизирање точни услови за прогласување на финансиската нестабилност, дефинирање на мерките за надминување на истата и координација на процесот за надминување и престанување на финансиската нестабилност на општината, работата на Комисијата за следење на развојот на системот за финансирање на општините и Комисијата за следење и оценка на исполнетоста на

График 4.2. Сопствени и вкупни приходи во период 2005-2009 година (милиони денари)

Извор: Министерство за финансии

условите за преминување во втора фаза од процесот на фискалната децентрализација.

Во 2012 година ќе продолжат активностите на надградување на реформите во насока на зголемување на финансискиот капацитет и поголема независност на општините во вршење на своите изворни и пренесени надлежности.

Во 2013 година преку реформска Стратегија ќе се обезбедат стандардизирани системски алатки за утврдување на минимум стандарди за локалните услуги, поврзано со финансиските можности на општината и потребата од дополнителни средства. Очекуваното влијание е соодветна и правична дистрибуција на владините фондови, односно трансфер на ресурси за социјални услуги на локално ниво, флексибилност на средства за решавање на специфичните потреби за пренесените надлежности.

Со подобрување на системот на фискална децентрализација би се понудила потранспарентна рамка на сегашната распределба врз основа на поедноставни критериуми, со вклучување на фискалните диспаритети, како посебен индикатор. Исто така, преку овие реформи ќе се обезбедат повеќе приходни инструменти и доволно сопствени приходи на општините. Децентрализацијата, како долгорочен процес кој постојано се надградува, ќе се одвива и во наредниот период и на различни нивоа. Целта е да се достигне ниво на потполно одговорна и ефикасна локална власт. Со ова ќе се обезбедат адекватни решенија за подинамичен локален економски развој, повисока стапка на вработеност и пораст на животниот стандард и квалитетот на живеење, како и стабилен и оддржлив национален економски развој.

4.6.8. Деловно окружување

Регулаторна реформа. Владата на Република Македонија, кон крајот на 2006 година, започна со спроведување на Регулаторните реформи преку, ревидирање на постојната регулатива и кратење на бирократските процедури со проектот Регулаторна гилотина и проценка на влијанието на новата регулатива (РИА).

Проектот Регулаторна гилотина започна со имплементација од 2006 и континуирано се спроведува во повеќе фази во насока на намалување на бирократските процедури за бизнис секторот и граѓаните. Досега, во првата фаза ревидирани беа 2000 закони и подзаконски акти во соработка со деловната заедница и граѓаните и беа подготвени мерки во 545 прописи. Втората фаза, започна во април 2009 година, при што се усвоени 54 мерки за поедноставување на процедурите во прекуграничната трговија.

Трета фаза Регулаторна гилотина. Во октомври 2010 година, Владата на Република Македонија усвои нов пакет на 47 мерки кои се во фаза на имплементација.

Мерките се однесуваат на процедури од повеќе области: земјоделство, труд и социјална политика, здравство, животна средина, осигурување и друго. Нивната имплементација е во тек и е предвидена да заврши до средината на 2011 година, по што ќе следат нови консултации со бизнис заедницата и утврдување на можноста за формулирање на нов сет на мерки за поедноставување на административните процедури.

Како комплементарна алатка на проектот Регулаторна гилотина и во насока на превенција на создавање на дополнителни административни пречки и бариери во новите законски решенија е процесот на РИА. Проектот Регулаторна гилотина ќе се спроведува во континуитет се до изградбата на капацитети за спроведување на РИА и во подзаконските акти, каде што всушност се наоѓаат и најголемите административни оптоварувања.

Проценка на влијанието на регулативата (РИА). Правната рамка за РИА се донесе преку Деловник за изменување и дополнување на Деловникот за работа на Владата на Република Македонија, Методологија за проценка на влијанието на регулативата и Одлука за формата и содржината на обрасците за проценка на влијанието на регулативата, а нејзината имплементација започна од 01.01.2009 година за сите Предлог на Закони (освен за Законите кои се донесуваат по итна постапка).

Како техничка поддршка на РИА процесот, формиран е Единствениот електронски регистар на прописи (ЕНЕР), кој овозможува заинтересирани страни електронски да достават коментари и предлози директно до надлежните институции. До крајот на октомври 2010 година, во Единствениот електронски регистар на прописи се внесени 1.553 постојни прописи, од кои 224 се предлог закони што биле достапни за коментари на јавноста и кои поминале низ РИА процесот.

Во насока на континуирано градење на административните капацитети за спроведување на РИА процесот и нејзино унапредување, во октомври 2010 година се потпиша Меморандум за соработка помеѓу Генералниот Секретаријат на Владата на Република Македонија и Министерство за надворешни работи на Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска. Проектот насловен како “Подобро бизнис регулатива во Македонија“ ќе започне од ноември 2010 година и ќе трае до март 2011 година, при што планирани се следните активности:

- анализа на досегашното спроведување на РИА процесот и функционирањето на ЕНЕР;
- изработка на Акционен план за имплементација на подобрена регулаторна реформа;
- анализа на примената на РИА во конкретни бизнис регулативи;
- анализа на консултативниот процес со деловната заедница како значаен дел од РИА процесот и изработка на Код за консултации.

One Stop Shop за домашни и странски инвеститори. Со цел олеснување на процесот на започнување и водење на бизнис во Република Македонија, како и овозможување на потенцијалните инвеститори сите потребни информации за процедурите, постапките и потребните документи да ги добијат од едно место, Владата на Република Македонија спроведува активности за формирање на One Stop Shop за домашни и странски инвеститори (Регистар). Формирањето на ваков Регистар ќе овозможи: информациска поддршка, посредување, усогласување, техничка помош и финансиско информирање.

Имајќи ја предвид комплексноста на проектот и потребата од вмрежување на повеќе институции, се предвидува активностите за воведување на Регистарот да траат до 2012 година. За 2011 година планирани се 6 милиони денари за спроведување на подготвителни активности за реализација на проектот.

Казнена политика. Владата на Република Македонија во почетокот на март 2010 година, во соработка со стопанските комори, здруженија и асоцијации на деловните субјекти ги идентификува проблемите со кои се соочува бизнис заедницата при извршувањето на надзорот од страна на инспекциските служби.

Согласно препораките од бизнис заедницата, кон средината на јули 2010 година се усвои првиот пакет на мерки за унапредување на казнената политика, при што заклучно со септември 2010 година направени се измени и усогласувања во вкупно 22 закони. Во текот на октомври 2010 предвидено е вградување на мерките за унапредување на казнената политика во 37 закони, кои се опфатени со вториот пакет.

Согласно Акцискиот план усвоен од страна на Владата, предвидено е мерките за унапредување на казнената политика да бидат вградени во околу 160 закони, заклучно со првиот квартал на 2011 година.

Четврт пакет на антикризни мерки. Во континуирана соработка со бизнис заедницата, а како одговор на нивните барања, Владата на Република Македонија во март 2010 година го донесе четвртиот пакет со нови 25 антикризни мерки.

Новиот сет на мерки беше дизајниран во насока на олеснување на процедурите за водење бизнис во земјата, подобрување на пристапот до кредити на микро, МСП, зголемување на нивната ликвидност, стимулирање на градежништвото, зголемување на приватизацијата на земјиштето, промовирање на вработувањата во земјоделството, подобрување на туризмот, промоција на извозот, како и намалување на нелојалната конкуренција. Имплементацијата на четвртиот пакет на антикризни мерки е со динамика на реализација до крајот на 2011.

Владата во континуитет ја следи глобалната економска криза и нејзините ефекти врз македонската економија. Во таа насока, доколку се јави потреба од

дополнителна поддршка на ликвидноста ќе се пристапи кон креирање на нов пакет на антикризни мерки во соработка со бизнис заедницата.

Подобрување на конкурентноста. Во координација со сите министерства, беше изготвена Информација за подобрување на конкурентноста на Република Македонија со предлог акциски план за 2010 година, кој вклучува околу 330 мерки, и е во владина процедура. Воедно, во Акциониот план се вклучени и предложените мерки од страна на стопанските комори, бидејќи дел од активностите за подобрување на Индексот на Глобална конкурентност директно зависат од бизнис заедницата.

Исто така, во соработка со Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) ќе се изврши анализа на Информацијата за подобрување на конкурентноста на Република Македонија со предлог акцискиот план за 2010 година и ќе се подготви заедничка платформа на Владата на Република Македонија и бизнис заедницата за унапредување на конкурентската позиција на земјата.

Дополнително, во тек е подготовка на Национален извештај за конкурентност за 2010 година од страна на Центарот за економски анализи во соработка со USAID, кој треба да укаже на конкурентските слабости и да даде препораки за унапредување на конкурентската позиција на земјата.

Врз основа на Националниот извештај и Информацијата за подобрување на конкурентноста на Република Македонија со предлог акциски план за 2010 година, во наредниот период ќе се подготват конкретни препораки за подобрување на конкурентноста за наредниот пет годишен период 2011-2015 година. За 2011 година планирани се 6 милиони денари за реактивирање на НСПК и изградба на капацитети за негова одржливост.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)²³

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Едношалтерски систем за странски и домашни инвеститори				
А. Имплементација*				
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	6.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	6.000.000	--	--
2. Подготовка на Националниот извештај за конкурентност за 2010 година				
А. Имплементација*		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	6.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	6.000.000	--	--
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	--	0	--	--
Вкупен ефект врз буџетските расходи	--	12.000.000	--	--

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

4.6.9. Транспорт и електронски комуникации

Патен сообраќај. Согласно приоритетите од пристапното партнерство, Република Македонија продолжува со имплементацијата на Меморандумот за разбирање за Југоисточно-Европската главна регионална мрежа и со учеството во Југоисточно-Европската Транспортна опсерваторија (SEETO), преку имплементација и надоградба на Повеќегодишниот план на SEETO за периодот 2011-2015.

Република Македонија активно учествува во преговорите за Договорот за основање на Транспортна заедница помеѓу ЕУ и земјите од ЈИЕ, кои започнаа во јуни 2008. Потпишувањето на договорот се очекува во вториот квартал на 2011 година, додека неговата ратификација се очекува во текот на 2011/2012 година, по што би стапил на сила.

По препорака на ЕК, во декември 2009 Владата на Република Македонија формираше координативно тело за безбедност на сообраќајот на патиштата, кое ја следи реализацијата на Националната стратегија за унапредување на безбедноста на сообраќајот на патиштата (2009-2014).

²³ Предвидените средства ги земаат во предвид само буџетските расходи. Дополнителни финансиски средства се очекува да бидат обезбедени преку различни донатори и проекти во следните години.

Исто така, согласно приоритетите за Пристапно партнерство, со Законот за работното време, задолжителните одмори на мобилните работници и уредите за запишување во патниот сообраќај, се регулира прашањето за воведување на дигитални тахографи во возилата.

Железнички сообраќај. Во периодот од 2009-2010 година донесени се два нови закони и тоа: Закон за железничкиот систем и Закон за сигурност во железничкиот систем, во кои се вградени директивите од првиот, вториот и третиот пакет на железниците. Согласно приоритетите од Пристапното партнерство, во 2009 година формирани се Агенција за регулирање на железничкиот сектор, како регулаторно тело, а во 2010 година Управа за сигурност во железничкиот систем, како тело за сигурност.

Во периодот 2011-2013 година, се предвидува донесување на нов Закон за интероперабилност во железничкиот систем. Согласно приоритетите од Пристапното партнерство ќе продолжи имплементацијата на активности за компензирање на дел од загубите во патничкиот превоз на патници, обезбедување на финансиски средства наменети за железничката инфраструктура. Во претстојниот период е предвидено подобрување на услугите во железничкиот превоз на патници, подобрување и зголемување на брзината на истиот, преку подобрување на перформансите на железничката инфраструктура.

Воздушен сообраќај. Согласно приоритетите од Пристапното партнерство, во мај 2010 година донесени се измените на Законот за воздухопловство, како и повеќето од подзаконските акти кои произлегуваат од овој закон. Значајно е да се истакне дека во март 2010 година концесионерот „ТАВ Македонија“ го презеде оперирањето со аеродромите „Александар Велики“ – Скопје и „Св. Апостол Павле“ – Охрид. Во договорот со концесионерот, планирана е и изградба на карго аеродром во Штип.

Во 2011 година, планирани се: предлог измени на Законот за воздухопловство, како и предлог измени на Законот за облигационите и стварно-правните односи во воздушниот сообраќај, што е во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство и препораките на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2010. Исто така, се планира ревидирање на постојните билатерални договори за редовен воздушен сообраќај, формирање на Цивилно воен комитет за управување со воздушен простор, како и формирање на Комитет за истрага на воздухопловни несреќи и сериозни инциденти.

Поштенски услуги. Заради потребата од понатамошно усогласување со правото на ЕУ од областа на поштенските услуги, како и заради утврдените недоречености и проблеми при имплементација на Законот за поштенските услуги од 2008 година, во 2010 година се пристапи кон изработка на нов Закон за поштенските услуги. Обемната подзаконска регулатива која произлегува од новиот закон, Агенцијата за пошти ќе ја заокружи заклучно со првиот квартал на 2011 година.

Со новиот Закон за поштенски услуги ќе се овозможат услови за развој на конкуренција на пазарот на поштенските услуги, како и понатамошна либерализација на поштенскиот пазар преку обезбедување на услови за вршење на универзалната услуга (во чии рамки е предвидена и резервираната услуга). Ќе се овозможи влез на нови даватели на поштенски услуги, ќе се предвидат одредби за заштита на корисниците на поштенските услуги и ќе се обезбеди поголема транспарентност во работата на Агенцијата за пошти, како независно регулаторно тело во областа на поштенските услуги. Во текот на 2011 година се планира изработка на Стратегија за развој на поштенскиот пазар, која треба да го утврди развојот на поштенскиот сектор, со кој ќе се утврдат јасни и мерливи цели и задачи од приоритетно значење за Република Македонија.

Гасификација. Во 2010 година, Владата на Република Македонија започна билатерални преговори за можно поврзување на националниот гасоводен систем со соседните интернационални гасоводи и обезбедување на потребните колични на гас, како и обезбедување на финансиски средства од меѓународни финансиски институции за изградба на Националниот гасоводен систем.

Врз основа на изработената Физибилити студија за гасоводниот систем, изработен е идеен проект за целиот национален систем во вкупна должина од 849km, по кој се изработуваат Основни и Изведбени проекти за приоритетниот магистрален правец во должина од 410km поделен во 5 делници. Се очекува техничката документација да биде изработена до крајот на 2011 година, по што се планира да отпочне и негова изградба. Исто така, Владата на Република Македонија започна постапки за: донесување Програма за развој на гасното стопанство на Република Македонија за наредниот период од 10 години и изработка на Студија за развој на дистрибуцијата на природен гас.

Електронски комуникации. Агенцијата за електронски комуникации објави јавен повик за измени во регулацијата за развој на следната генерација на пристапни мрежи (NGA-Next Generation Access Network). Во декември 2009 година на web страната на Агенцијата беше поставен Предлог документ за развој на следната генерација на пристапни мрежи со цел да се дефинираат сите прашања околу регулацијата на овој тип на мрежи преку отворена дискусија на сите заинтересирани страни, при што, сите мислења беа јавно објавени. Согласно добиените мислења и согласно препораките од ЕУ, Агенцијата изврши ревизија на сите правилници кои се однесуваат на пристапот и употребата на специфични мрежни средства, со цел да се креира основна регулација за заедничко користење на водови/канални и придружна инфраструктура. Агенцијата, исто така, изврши ревизија и на сите правилници со користење на Bottom-up LRIC моделот, со основна цел да се изврши контрола на цените на операторите со значителна пазарна моќ во делот за интерконекција, разврзување на локална јамка и под јамка, како и за обезбедување на услугата за терминација на повик во јавни мобилни комуникациски мрежи.

Приоритети на Агенцијата за електронски комуникации за периодот 2011 – 2013 година се:

- подготовка на Електронски регистар на електронски комуникациски мрежи и придружни средства (надземни и подземни);
- ревизија на правилниците за регулација на услугата на преносливост на броеви;
- анализа на ресурсите на броеви, употреба на истите и воспоставување на методологија за одредување на цените; анализа на потребата од воспоставување на регулација за VoIP услугите.

МАТРИЦА НА БУЏЕТСКИ ИМПЛИКАЦИИ (ВО ДЕНАРИ)

Опис на политиката	2010	2011	2012	2013
1. Југоисточно-Европската Транспортна опсерваторија (SEETO)				
A. Имплементација*	X			
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	3.077.355	3.077.355	3.077.355	--
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	--
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	3.077.355	3.077.355	3.077.355	--
1. Формирање и опрационализација на Управата за сигурност во железничкиот транспорт				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	5.416.145	12.801.797	17.725.565
B.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	0	0	0
B.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	5.416.145	12.801.797	17.725.565
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
Вкупен ефект врз буџетските расходи	3.077.355	8.493.500	15.879.152	17.725.565

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

Дел V

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1

Институции и други организации од кои е побарано мислење за Претпристапната Економска Програма 2011 – 2013:

1. Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг;
2. Министерство за финансии, Сектор за финансиски систем;
3. Министерство за финансии, Сектор за буџет и фондови;
4. Министерство за финансии, Сектор за царински систем;
5. Министерство за економија;
6. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
7. Министерство за правда;
8. Министерство за труд и социјална политика;
9. Министерство за образование;
10. Народна Банка на Република Македонија;
11. Комисија за заштита на конкуренцијата;
12. Агенција за државни службеници;
13. Генерален Секретаријат на Владата на Република Македонија;
14. Секретаријат за европски прашања на Република Македонија;
15. Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања, м-р Владимир Пешевски;
16. Агенција за Супервизија на Осигурување;
17. Агенција за вработување на Република Македонија;
18. Комисија за хартии од вредност на Република Македонија;
19. Агенција за капитално – финансирано пензиско осигурување;
20. Агенција за странски директни инвестиции и промоција на извозот;
21. Централен Регистар на Република Македонија;
22. Царинска управа на Република Македонија;
23. Македонска Академија на Науки и Уметности;
24. Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Економски факултет – Скопје;
25. Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје;
26. Универзитет Американ Колец, Факултет за деловна економија и организациони науки – Скопје;
27. Универзитет на Југоисточна Европа, Факултет за бизнис и економија – Тетово;
28. Државен Универзитет во Тетово, Економски факултет – Тетово;
29. Универзитет “Гоце Делчев”, Економски факултет – Штип;
30. Универзитет “Гоце Делчев”, Земјоделски факултет – Штип;
31. Универзитет “Св. Климент Охридски”, Економски факултет – Прилеп;
32. ФОН Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
33. Европски Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
34. Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Економски институт – Скопје;
35. Заедница на единици на локална самоуправа;

36. Сојуз на синдикатите на Република Македонија;
37. Земјоделски синдикат на Република Македонија;
38. Самостоен синдикат за образование, наука и култура на Република Македонија;
39. Унија на независни и автономни синдикати на Република Македонија;
40. Конфедерација на слободни синдикати;
41. Сојуз на стопански комори на Република Македонија;
42. Стопанска комора на Република Македонија;
43. Американска стопанска комора на Република Македонија;
44. Граѓанска платформа на Република Македонија;
45. Институт за економски стратегии и меѓународни односи “Охрид” – Скопје;
46. Центар за истражување и креирање политики – Скопје;
47. Институт за демократија, солидарност и цивилно општество – Скопје;
48. Центар за економски анализи – Скопје;
49. Македонски центар за меѓународна соработка – Скопје;
50. Канцеларија на Меѓународен Монетарен Фонд во Скопје;
51. Канцеларија на Светска банка во Скопје.

ПРИЛОГ 2

Податоци во прилог на Претпристапната економска Програма 2011 - 2013

Табела 1а. Макроекономско сценарио

		2009	2009	2010	2011	2012	2013
	ESA код	Ниво (во милијард и евра)	Стапка на промена				
1. Реален БДП по пазарни цени	B1*g	6,656	-0,9	2,0	3,5	4,5	5,5
2. БДП по пазарни цени	B1*g	6,677	-0,6	4,1	6,6	7,7	8,7
Компоненти на реален БДП							
3. Приватна потрошувачка	P3	5,184	-3,9	1,5	2,2	3,2	4,0
4. Јавна потрошувачка	P3	1,148	-6,4	-6,5	1,0	1,2	1,5
5. Инвестиции во основни средства ²⁴	P51	1,819	0,9	-7,0	8,5	10,5	12,5
6. Промена во залихите (% од БДП)	P52+P53	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Извоз на стоки и услуги	P6	3,055	-10,7	23,5	7,2	7,2	8,4
8. Увоз на стоки и услуги	P7	4,550	-11,1	8,6	6,0	6,5	7,8
Придонес во раст на БДП							
9. Финална потрошувачка		8,150	-4,0	-1,9	3,9	5,2	6,5
10. Промена во залихите	P52+P53	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
11. Нето извоз	B11	-1,494	3,1	4,0	-0,4	-0,7	-1,0

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1б. Ценовни движења

Просечна стапка по години	ESA код	2009	2010	2011	2012	2013
1. БДП дефлатор		0,3	2,0	3,0	3,0	3,0
2. Дефлатор на приватната потрошувачка		-1,8	1,0	3,6	3,8	4,0
3. НИСР		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
4. Стапка на инфлација (CPI)		-0,8	1,6	3,0	3,0	3,0
5. Дефлатор на јавната потрошувачка		11,7	1,0	2,2	2,0	2,0
6. Дефлатор на инвестициите		-3,9	2,0	4,0	2,0	1,5
7. Дефлатор на извозот		-14,4	4,9	3,4	4,0	3,8
8. Дефлатор на увозот		-10,7	2,6	4,1	4,0	3,8

Извор: Министерство за финансии

²⁴ Податоците се однесуваат на бруто инвестициите

Табела 1в: Движења на пазарот на труд

	ESA	2009	2009	2010	2011	2012	2013
	код	ниво	Стапка на промена				
1. Население (илјади)			2.051,0	2.055,1	2.058,8	2.062,1	2.066,1
2. Население (стапка на раст, во %)			0,20	0,20	0,18	0,16	0,15
3. Работоспособно население (лица од 15-64 година)			1.638,9	1.648,9	1.661,3	1.676,2	1.693,1
4. Стапка на активност			56,7	56,4	56,5	56,6	56,9
5. Вработеност (Број на вработени, национална дефиниција)			629,9	632,1	651,1	670,6	697,5
6. Вработеност, работни часови (Национална дефиниција)			н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Вработеност (раст во %)			3,4	0,4	3,0	3,0	4,0
8. Вработени во јавен сектор, лица			115,1	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
9. Вработени во јавен сектор (раст во %)			5,7	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
10. Стапка на невработеност (Хармонизирана дефиниција, Eurostat; нивоа)			32,2	32,0	30,6	29,4	27,6
11. Продуктивност на трудот, лица (Реален БДП по вработен)		10.573	-4,2	1,6	0,5	1,5	1,4
12. Продуктивност на трудот, работни часови (Реален БДП по работен час)			н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
13. Средства на вработените	D1	2.337 ²⁵	-0,2	4,0	6,6	7,7	8,7

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1д. Секторски биланс

Процент од БДП	ESA код	2009	2010	2011	2012	2013
1. Нето позајмување / задолжување vis-à-vis остаток од светот	B9	-0,6	-0,8	2,5	1,8	0,9
од кое:						
- Биланс на добра и услуги		-22,6	-20,8	-21,1	-21,2	-21,6
- Биланс на примарен доход и трансфери		15,9	17,2	16,8	15,5	15,3
- Капитална сметка		6,0	2,8	6,8	7,5	7,2
2. Нето позајмување / задолжување на приватниот сектор	B9/ED P B9	-3,3	-1,1	-0,3		
3. Нето позајмување / задолжување на општа влада		2,7	0,3	2,8		
4. Статистичко отстапување (опционално)		optional	optional	optional	optional	optional

Извор: Народна Банка на Република Македонија

²⁵ Милиони евра

Табела 1ф: БДП, инвестиции и бруто додадена вредност

	ESA код	2009	2010	2011	2012	2013
БДП и инвестиции						
БДП по тековни цени (во милјарда денари)	B1g	409,1	425,6	453,9	488,7	531,2
Инвестиции (% од БДП)		26,2	23,9	25,2	26,4	27,8
Реален раст на бруто додадената вредност						
1. Земјоделство		2,5	2,6	3,0	3,8	4,7
2. Индустрија		-8,5	1,3	5,2	6,6	8,1
3. Градежништво		4,2	3,0	4,8	7,8	9,7
4. Услуги ²⁶		0,6	1,2	1,4	2,0	2,4

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1е. Движења во надворешниот сектор

Во милиони евра	2009	2010	2011	2012	2013
1. Биланс на тековна сметка (% од БДП)	-6,7	-3,6	-4,3	-5,7	-6,3
2. Извоз на добра	1.920,9	2.388,3	2.518,1	2.640,3	2.765,6
3. Увоз на добра	3.472,0	3.895,5	4.122,0	4.353,7	4.613,6
4. Трговски биланс	-1.551,1	1.507,2	1.603,9	1.713,4	1.848,0
5. Извоз на услуги	618,3	666,6	693,8	725,3	758,7
6. Увоз на услуги	-590,3	-611,4	-647,1	-687,0	-733,2
7. Услуги, нето	28,0	55,2	46,7	38,3	25,5
8. Нето каматни плаќања од странство	-72,7	-80,1	-58,7	-61,5	-37,7
9. Друг нето доход од странство	14,2	-49,2	-44,2	-109,3	-126,1
10. Тековни трансфери	1.132,0	1.330,0	1.340,0	1.397,0	1.456,0
11. од кои од ЕУ:					
12. Биланс на тековна сметка	-449,3	-251,2	-318,0	-449,3	-529,9
13. СДИ	136,9	174,5	265,3	355,0	422,4
14. Девизни резерви	-69,4	--	--	--	--
15. Надворешен долг	3.839,4	4.106,8	--	--	--
16. од кој: јавен долг	1.324,4	1.389,0	--	--	--
17. од кој: деномин. во странска валута	--	--	--	--	--
18. од кој: достасани отплати	-39,7	--	--	--	--
19. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (крај на година)	61,18	61,6	--	--	--
20. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (годишен просек)	61,27	61,51	61,51	61,51	61,51
21. Нето странско штедење (од 21-25 да се прикажат како процент од БДП)	--	--	--	--	--
22. Домашно приватно штедење	--	--	--	--	--
23. Домашни приватни инвестиции	--	--	--	--	--
24. Домашно јавно штедење	--	--	--	--	--
25. Домашни јавни инвестиции	--	--	--	--	--

Извор: Народна Банка на Република Македонија

²⁶ Податоците претставуваат придонес во раст

Табела 2. Преглед на Општ владин буџет

		2009	2010	2011	2012	2013
	ESA код	Ниво	% од БДП			
Суфицит / дефицит (B9) по под сектори						
1. Општ владин буџет	S13	-11.179	-2, 5	-2,5	-2,2	-1,9
2. Буџет на централна власт	S1311	-10.781	-2,4	-2,45	-2,2	-1,9
3. Централен буџет	S1312	--	--	--	--	--
4. Буџет на ЕЛС	S1313	-284	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Буџетски фондови	S1314	-114	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Општа влада (S13)						
6. Вкупни приходи	TR	135.927	34,4	34,3	33,5	32,5
7. Вкупни расходи	TE	147.106	36,9	36,9	35,7	34,4
8. Суфицит / дефицит	EDP.B9	-11.179	-2,5	-2,5	-2,2	-1,9
9. Каматни расходи	EDP.D41 incl. FISIM	2.447	0,7	0,7	0,7	0,7
p.m. 9a. FISIM		--	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Примарно салдо		-8.732	-1,7	-1,8	-1,5	-1,2
Компоненти на приходи						
11. Вкупни даноци (11 = 11a+11b+11c)		75.789	17,7	17,9	17,8	17,3
11a. Даноци на производство и увоз	D2	60.388	14,2	14,3	14,2	13,7
11b. Тековни даноци на доход и богатство	D5	13.515	2,9	3,0	3,1	3,1
11c. Даноци на капитал	D91	1.886	0,5	0,6	0,5	0,5
12. Социјални придонеси	D61	38.837	9,3	9,2	9,1	9,1
13. Данок на имот	D4	5.671	1,5	1,9	1,4	1,2
14. Друго (14 = 15-(11+12+13))		15.630	27,7	27,6	26,1	25,5
15 = 6. Вкупни приходи	TR	135.927	34,4	34,3	33,5	32,5
p.m.: Даночно оптоварување (D2+D5+D61+D91-D995)		114,626	26,9	27,1	26,9	26,4
Издвоени компоненти на расходи						
16. Заедничка потрошувачка	P32	54.453	13,1	12,9	12,0	11,6
17. Вкупни социјални трансфери	D62 + D63	61.821	15,0	14,7	14,3	13,8
17a. Социјални трансфери во натура	P31 = D63		0,0	0,0	0,0	0,0
17b. Други трансфери	D62	61.821	15,0	14,7	14,3	13,8
18 = 9. Каматни расходи (вклучително FISIM)	EDP.D41 + FISIM	2.447	0,7	0,7	0,7	0,7
19. Субвенции	D3	10.019	2,8	2,5	2,5	2,4
20. Инвестиции во основни средства	P51	17.107	5,2	6,0	6,1	5,9
21. Друго (21 = 22-(16+17+18+19+20))		1.260	0,0	0,0	0,0	0,0
22. Вкупни расходи	TE	147.106	36,9	36,9	35,7	34,4
p.m. средства на вработените	D1	33.163	8,1	7,7	7,3	7,0

Извор: Министерство за финансии

Табела 3. Функционална поделба на расходите на Општа влада

Процент од БДП	COFOG код	2009	2010	2011	2012	2013
1. Општи јавни услуги	1	2,0	2,4	2,7	н.п.	н.п.
2. Одбрана	2	1,7	1,5	1,4	н.п.	н.п.
3. Јавен ред и безбедност	3	3,0	3,0	2,8	н.п.	н.п.
4. Економски работи	4	7,9	8,3	8,4	н.п.	н.п.
5. Заштита на животната средина	5	0,1	0,1	0,1	н.п.	н.п.
6. Комунален развој	6	1,0	1,6	1,3	н.п.	н.п.
7. Здравство	7	4,9	5,3	5,4	н.п.	н.п.
8. Рекреативни, културни и религиозни активности	8	0,9	0,9	0,9	н.п.	н.п.
9. Образование	9	4,5	4,6	4,7	н.п.	н.п.
10. Социјална заштита	10	11,2	11,3	11,0	н.п.	н.п.
11. Вкупни расходи (ставка 7 = 26 во Табела 2)	TE	37,3	38,9	38,6	н.п.	н.п.

Извор: Министерство за финансии

Табела 4 Движења на долгот на Општа влада

Процент од БДП	ESA код	2009	2010	2011	2012	2013
1. Бруто долг ²⁷		23,7	24,0	26,0	26,1	25,5
2. Промена на стапката на бруто долгот		3,1	0,3	2,0	0,1	-0,6
Придонес кон промена на нивото на бруто долг						
3. Примарно салдо ²⁸		-2,1	-1,7	-1,8	-1,5	-1,2
4. Каматни расходи (вклучително FISIM) ²⁹		0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
5. Состојба – тек прилагодување		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
од кои:		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Разлики помеѓу кеш и пресметкована основа		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Нето акумулација на финансиски средства		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
од кои:		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Приватизација		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Ефекти на вреднување и друго		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
р.п. имплицитна каматна стапка на долгот		0,7	0,7	0,7	0,6	0,5
Други релевантни променливи						
6. Ликвидни финансиски средства		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Нето финансиски долг (7 = 1 - 6)		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.

Извор: Министерство за финансии

²⁷ Како што е дефинирано во регулативата 3605/93 (а, не според ESA).

²⁸ ставка 10 во табела 2.

²⁹ ставка 9 во табела 2.

Табела 5: Циклични движења

Процент од БДП	ESA код	2009	2010	2011	2012	2013
1. Реален раст на БДП (%)	B1g	-0,9	2,0	3,5	4,5	5,5
2. Суфицит / дефицит на Општ владин буџет	EDP.B.9	-2,7	-2,5	-2,5	-2,2	-1,9
3. Каматни расходи (вклучително FISIM евидентиран како потрошувачка)	EDP.D.41 + FISIM	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
4. Потенцијален раст на БДП (%)		3,5	3,1	3,3	3,5	3,8
<i>Придонес:</i>						
- труд		1,35	1,40	1,42	1,40	1,35
- капитал		1,40	1,14	1,51	1,90	2,32
- вкупна факторска продуктивност		0,75	0,56	0,37	0,22	0,13
5. Производствен јас		-4,4	-1,1	0,2	1,0	1,7
6. Циклична буџетска компонента		0,5	-1,1	-0,8	-0,3	0,6
7. Циклично прилагодено салдо (2-6)		-3,2	-1,4	-1,7	-1,9	-2,5
8. Циклично прилагодено примарно салдо (7-3)		-2,6	-0,7	-1,0	-1,2	-1,8

Извор: Министерство за финансии

Табела 6. Разлики со претходната Претпристапна економска програма (ПЕП)

	2009	2010	2011	2012	2013
1. Раст на БДП (процентни поени)					
Претходна Програма	-0,6	2,0	3,5	5,0	
Нова Програма	-0,9	2,0	3,5	4,5	5,5
Разлика	0,3	0,0	0,0	0,5	
2. Суфицит / дефицит на општа влада (% од БДП)					
Претходна Програма	-2,8	-2,5	-2,5	-2,0	
Нова Програма	-2,7	-2,5	-2,5	-2,2	-1,9
Разлика	-0,1	0,0	0,0	0,2	
3. Бруто долг на општа влада (% од БДП)					
Претходна Програма	24,7	26,5	27,1	27,9	
Нова Програма	23,7	24,0	26,0	26,1	25,5
Разлика	1,0	2,5	1,1	1,8	

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Табела 7: Основни претпоставки за надворешното окружување користени како основа за макроекономската рамка на ПЕП

ПРОМЕНЛИВА	РЕАЛИЗАЦИЈА И ПРЕТПОСТАВКИ										КОМЕНТАРИ
(годишни стаки на раст, во %, доколку не е поинаку прецизирано)	2009		2010		2011		2012		2013		
		промена*		промена*		промена*		промена*			
Каматни стапки (во %, годишен просек)											
- Краткорочна каматна стапка ³⁰	1,2	-3,4 пп	0,8	-0,4 пп	1,0	0,2 пп					Тримесечен LIBOR (ММФ, Октомври 2010)
- Долгорочна каматна стапка ³¹	4,1	0,4 пп	3,6	-0,5 пп							
Девизни курсеви (годишен просек “-“: депрецијација)											
Денар/евро	61,3	0,3%	61,5	0,0	61,5	0,0	61,5	0,0	61,5		НБРМ
Долар / евро	1,39	-5,4%	1,33	-4,3%	1,39	4,5%	1,39	0,0	1,39		
Номинален ефективен девизен курс	106,6	5,9%	105,6	-0,8%							НБРМ (индекс 2006=100)
Реален ефективен девизен курс	99,7	1,0%	97,2	-3,0%							НБРМ (индекс 2006=100)
БДП (во реален износ)											
- Свет, без ЕУ	0,3%	-3,1 пп	5,3%	5,0 пп	4,5%	-0,8 пп	4,6%	0,1 пп	5,5%		ММФ за 2013
- ЕУ25	-4,2%	-4,7 пп	1,8%	6,0 пп	1,7%	-0,1 пп	2,0%	0,3 пп	2,2%		ММФ за 2013
Светска трговија (во реален износ)											
Извозни пазари на земјата	56,2%	-3,3 пп	61,4%	5,2 пп							Учество на извозот на РМ во ЕУ (ДЗС)
Светски увоз	-13,1%	-16,4 пп	12,1%	25,2 пп	7,1%	-5,0 пп	6,9%	-0,2 пп			
Цени на меѓународните пазари											
Светски увозни цени (добра, во евра)		-19,0%		23,5%		4,9%		-2,5%			
Цени на нафтата (Брент – долари по барел)	62,0	-37,1%	79,9	28,9%	88,9	11,3%	90,8	2,1%			

Извор: Европска Комисија, European Economic Forecast, ноември 2010 *f- проекции

*: Промена vis-à-vis претпоставките од претходната Претпристапна економска програма

³⁰ техничка претпоставка, ако се смета за потребно.
³¹ техничка претпоставка, ако се смета за потребно.

Табела 8. План на структурни реформи и достигнувања

Мерки предвидени со минатогодишниот ПЕП	Прифатено (Да/Не)	Датум*	Коментар
Сектор претпријатија			
Индустриска политика			
Имплементација на Стратегијата за индустриска политика на Република Македонија (2009-2020)	Да	2010	Се имплементира континуирано
Националната стратегија за реструктурирање на челичната индустрија	Да	2010	
Имплементација на Стратегијата за развој на текстилната индустрија и Акционен план за ревитализација на текстилната индустрија.	Да	2010	Се имплементира континуирано
Поддршка на развој на претприемништво и малите и средни претпријатија			
Опсерваторија за МСП-следење и анализа на статистика за МСП и изготвување на извештај	Да	2010	
Организирање на регионални форуми за МСП	Да	2010	Се имплементира континуирано
Одржување на веб портал за МСП	Да	2010	Се имплементира континуирано
Кофинансирање на Европскиот Информативен и иновативен центар во Македонија-(ЕИИЦМ)-Enterprise Europe Network	Да	2010	Се имплементира континуирано
Инфо пулт - проектот во соработка со регионалните центри за деловна поддршка	Да	2010	Се имплементира континуирано
Меѓуминистерска соработка за реализација на Програмата за МСП и промоција на новиот документ на ЕК - Акт за мали бизниси (Small Business Act)	Да	2010	
Подобрување на пристапот до финансии за МСП преку имплементација на 4-те Владини програми за директна кредитна поддршка на микро и МСП (МБПР)	Да	2010	
Организирање на информативни сесии за достапноста од финансиски инструменти за МСП	Да	2010-2011	
Зајакнување на капацитетите на новоформираните бизнис центри	Да	2010	Се имплементира континуирано
Кофинансирање на проекти од нефинансиска природа за поддршка на МСП	Да	2010-2011	
Изработка на нова четири годишна програма за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на МСП во Р.Македонија, согласно принципите на Small business act	Да	2010	
Субвенционирање на проекти за поддршка и промоција на занаетчиството	Да	2010	Се имплементира континуирано
Изработка на национална стратегија и акционен план за развој на занаетчиството во Р. Македонија	Да	2010	
Организирање на европска недела на МСП, ЕУ ден на претприемачот, глобална недела на претприемништвото и Ден на занаетчиството во РМ	Да	2010	

Изработка на Иновациона матрица за Р. Македонија	Да	2010	
-Развој на човечки ресурси -Ваучерски систем на советување -Претприемачки награди -Претприемачко образование -Публикување брошури за МСП -Доживотно учење – претприемништво -Промотивни активности (саеми, работилници, деловни партнерства) -Европска недела на претприемачите	Да	2010	Се имплементира континуирано
Подигање на свеста за Информациско-комуникациска технологија	Да	2010	Се имплементира континуирано
Кампања за дефинирање на потребите на МСП за имплементација на стандарди и квалитет на производите согласно законските обврски	Да	2010	Се имплементира континуирано
Обука за малите и средните претпријатија	Да	2010	Се имплементира континуирано
Организирање на локални семинари за иновации и МСП	Да	2010	Се имплементира континуирано
Изработка на WEB страна за регионалните центри	Да	2010	Во тек
Кофинансирање на проекти во рамките на активностите на основните и средните училишта за промоција на претприемништвото	Да	2010	Се имплементира континуирано
Реализација на Програмата за поттикнување инвестиции во РМ (2007-2010)	Да	2010	
Реализација на Националната агенда за ООП на РМ (2008-2012)	Да	2010	Во тек
Реализација на Програмата за подобрување на конкурентноста на македонските производи	Да	2010	Во тек
Внатрешен пазар – Слободно движење на стоки			
Подготовка и усвојување на сеопфатна оперативна програма за борба против пиратерија и фалсификување	Да	2010	
Унапредување на ефикасноста и ефективноста на судската заштита на правата на интелектуалната сопственост на сторителите на кривични дела	Да	2010	Во тек
Поддршка на здруженијата за колективно остварување на авторско право и сродни права	Да	2010	Се имплементира континуирано
Градење знаења, вештини и свест на индивидуалните носители и бизнис заедницата за спроведување на правата на интелектуалната сопственост и економски придобивки од правата	Да	2010	Се имплементира континуирано
Манифестации за почитување на правата на интелектуална сопственост	Да	2010	Се имплементира континуирано
Унапредување на пристапот до информации за правата на интелектуална сопственост преку web страници	Да	2010	
Реализација на Стратегијата за интелектуална сопственост	Да	2010	Во тек
Поддршка на бизнис заедницата за постапките за стандардизација, акредитација и метрологија	Да	2010	Се имплементира континуирано
Стратегијата за спроведување на законодавството	Да	2010	

за соодветните хоризонтални организации (стандардизација, акредитација, метрологија и надзор на пазарот) во областа на слободно движење на стоки			
Овластување на правни лица (тела) за вршење на оценка на сообразност за даден опсег	Да	2010	Се имплементира континуирано
Акредитација на правни лица (тела) за вршење на оценка на сообразност на производи кои се пуштат на пазарот	Да	2010	Се имплементира континуирано
Препознавање на македонски производи и македонски тела на внатрешниот пазар во ЕУ во рамки на ACCA	Да	2010	Се имплементира континуирано
Земјоделство			
Донесување на Закон за измена и дополнување на Законот за рибарство и аквакултура	Не	2011	
Донесување на Закон за квалитет на земјоделски производи	Да	2010	Уредување на законски одредби за СМО за овошје, зеленчук, житни култури, живинско месо и јајца, говедско, свинско, овчо и козјо месо, како и производи со заштитена ознака на потекло, географска ознака и традиционални специјалитети.
Заедничка основна програма за одгледување на добиток за период од 10 години, со која се уредуваат: -одгледувачки цели; -правци на одгледување на одделни видови, раси, хибриди и провиненции на добиток, -одгледувачки методи и начин на реализација; -начин на објавување и достапност на резултати и -средства на непрекинато спроведување на програмата.	Да	2010	
Донесување на Програма за зачувување на биолошката разновидност во сточарството (биодиверзитет) за период од 7 години, со следниве мерки: -зачувување на сите автохтони раси/линии на добиток кои се одгледуваат на територијата на Република Македонија, со посебен акцент на автохтоните раси/линии во автохтона средина; -зачувување на расите на добиток надвор од средината во која настанале (ex situ зачувување), односно во средината каде што настанале (in situ зачувување) за секоја раса/линија на добиток; -основање и функционирање на ген банки во сточарството; -исполнување на воспоставените меѓународни практики; -воспитување и обука на подрачјето на	Да	2010	

зачувувањето на биолошката разновидност во сточарството; -подигање на јавната свест за значењето на зачувувањето на биолошката разновидност во сточарството и -поврзување со други програми во областа на земјоделството			
Донесување на подзаконските акти со кои ќе се овозможи квалитетно спроведување на Законот за сточарство, а со тоа и унапредување на сточарското производство во целина	Не	2010-2011	Во тек
Донесување на Програма за унапредување на рибарството и аквакултурата во Република Македонија за период од 12 години.	Не	2011	
Асистенција и поддршка на Владата на Македонија при воспоставување на главните развојни насоки за сеопфатен рурален развој и воспоставување и развој на пазарот на недвижности	Не	2011	Во тек е Македонско-Холандски Проект за земјишна консолидација-комасација ЕМЕРАЛД и СТИМЕРАЛД
Програма за финансиска поддршка во земјоделството за 2010 година за: - за растително производство; -за сточарско производство; -за воведување стандарди за безбедност во земјоделско производство и контрола на квалитет; -за органско земјоделско производство и -за Општи и посебни мерки за развој на земјоделството	Да	2010	
Донесување на Програма со мерки за унапредување на развојот на рибарството и аквакултурата во 2010 година	Не	2011	Во Програмата ќе бидат опфатени мерки со планирана финансиска поддршка за заштита и развој на водната флора и фауна, финансиска поддршка во аквакултурата и рибарството и посебни мерки за реализација на активностите од Законот за рибарство и аквакултура.
Донесување на Ориентационен план за извршување на есенската и пролетната сеидба во производната 2010/2011 година.	Да	2010	
Спроведување на постапка за избор на најповолен понудувач за изработка на риболовните основи за риболовните води кои не се опфатени во 2009 година. Се очекува до крај на годината истите да бидат изработени и донесени.	Не	2011	
Донесување на Програма за финансиска поддршка на руралниот развој 2010	Да	2010	
Изменување и дополнување на Уредбата за	Да	2010	

спроведување на политиката за руралниот развој.			
Изработка на Агро-еколошка Програма	Да	2010	
Воспоставување на пилот рурална мрежа во Република Македонија.	Да	2010	
Донесување на Уредба за видовите на дејности кои можат да се вршат како дополнителни дејности на семејните земјоделски стопанства и нивниот обем	Да	2010	
Изработка на Мониторинг програми на штетни организми и нивна имплементација	Не	2011	
Воведување на регистар на производители, преработувачи, увозници и дистрибутери на растенија, растителни производи и други предмети и објекти	Да	2010	Водење на евиденција, начин на спроведување на проверки на здравјето на растенијата на физичките и правни лица внесени во регистарот, како и содржината и начинот на известување за податоци
Воведување на пасоши на растенија	Не	2011-2012	Воспоставување на целосна контрола врз здравјето на растенијата во нашата земја, а со влегувањето на Република Македонија во ЕУ и извоз на растенија во земјите членки на ЕУ со кој документ-пасош на растенија ќе се гарантира здравствената исправност на растенијата
Стручна обука на кадарот кој ќе ја спроведува регистрација и пререгистрација на активната супстанција и производите за заштита на растенијата	Да	2010-2011	
Изработка на Мониторинг програми за производи за заштита на растенијата и нивна имплементација	Не	2011-2012	
Изработка и воведување на регистрите на производители на ѓубриња, регистри за пласирање на пазар на големо и мало со кои ќе се пропише формата, содржината и начинот на водење на регистрите за ѓубриња на територијата на Република Македонија	Да	2010	
Воведување на Европскиот каталог на сорти на земјоделски растенија	Не	2011-2013	Менување на асортиман на сорти на семенскиот и садниот материјал во Република Македонија

			наменети за извоз на земјоделски растенија во земји членки на ЕУ
Зачувување на сортите од семенски и саден материјал, како богатство на генетски потенцијал за создавање на нови сорти во РМ преку формирање на Национална ген банка	Да	2010	
Измена и дополнување на Законот за семенски и саден материјал на земјоделски растенија	Да	2010	
Дијагностицирање и детерминирање на штетни организми, биолошки тестирања, испитување на физичко-хемиските својства на производи за заштита на растенијата, анализа на активна материја, анализа на семенски материјал	Да	2010-2011	Се имплементира континуирано
Поголема усогласеност на потребите од техничката помош, поефективна координација на тековните проектни активности, а пред се идентификација на приоритетните активности во областа на земјоделството, руралниот развој, безбедноста на храна, како и ветеринарната и фитосанитарната политика	Да	2010-2011	Се имплементира континуирано
Документ насловен „Приоритети за Донаторска помош во секторот земјоделство и рурален развој“	Не	2011	Во тек
Понатамошно усогласување на националното законодавство со релевантното законодавство на ЕУ во доменот на државната ветеринарна служба	Да	2010-2011	Се имплементира континуирано
Класирање на објектите на државната ветеринарна служба според исполнетоста на условите и одредување на временска рамка за нивно прилагодување	Да	2010-2011	Се имплементира континуирано
Зајакнување на инспекциските служби во однос на вршење официјални контроли во ланецот на храна од животинско потекло во согласност со релевантните стандарди на ЕУ (ИПА компонента 1)	Да	2010-2011	Се имплементира континуирано
Воспоставување на систем за свињи (ИПА компонента 5): набавка на ушни маркици и набавка на софтвер за обележување на свињите	Не	2011	
Воспоставување на систем за домашни миленици (кучиња и мачки) и пчели	Не	2011	
Донесување на сите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за ловството	Да	2010	
Донесување на сите подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за шумите	Не	2011	Во тек
Донесување на годишна Програма за унапредување и развој на ловството во Република Македонија	Не	2011	
Донесување на годишна Програма за проширена репродукција на шумите за 2010 година	Да	2010	
Изготвување на Информација за здравствената состојба на шумите во Република Македонија за 2009 година со предлог мерки	Да	2010	

Финансиски сектор			
Подготовка на Закон за финансиски друштва	Да	2010	
Подготовка на Закон за НБРМ	Да	2010	
Подготовка на Закон за изменување и дополнување на Законот за Фондот за осигурување на депозити.	Да	2010	
Подготовка на Закон за продажба на финансиски услуги на далечина	Да	2010	
Подготовка на закон за финансиски конгломерати	Не	2011	
Подготовка на Закон за изменување и дополнување на Законот за банки	Не	2012	
Примена на регулативата за потребниот капитал за покривање на кредитниот и оперативниот ризик, подготвена врз основа на едноставните пристапи од Базел 2	Не	2012	
Подготовка на регулатива за утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот и оперативниот ризик, врз основа на напредните пристапи од Базел 2	Не	2012	
Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност	Да	2010	
Пазар на труд			
Оперативен план за активни програми и мерки за вработување 2010	Да	2010	
Извештај за оценка на ефектите од имплементација на Програмата за формализација на постојни бизниси, имплементирана во 2008 година	Да	2010	
Формирање е Економско-Социјалниот Совет	Да	2010	
Измени и дополнување на Законот за работните односи	Да	2010	
Измени и дополнување на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност	Да	2010	
Измени и дополнувања на Законот за агенции за привремени вработувања	Не	2010	Во собраниска процедура
Оспособување за вработување на возрасните лица кои не завршиле образование за прво ниво на стручни квалификации	Не	2012	Во тек
Преквалификација и доквалификација, оспособување и обука на вработени и возрасни лица	Да	2012	Се имплементира континуирано
Анализа на потребите на пазарот на трудот, за усогласување на квалификацискиот профил на работна сила со потребата на претпријатија	Да	2010	Се имплементира континуирано
Креирање на стандарди на занимање, наставни планови и испитни програми во Центарот за СОО согласно потребите на пазарот на труд	Не	2012	Во тек
Административна реформа			
Обука на државни службеници вклучени во процесот на реформа на јавната администрација	Да	2010	Се имплементира континуирано
Градење на капацитетите на одделението за			Се имплементира

реформа на јавната администрација за следење на спроведувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација	Да	2010	континуирано
Консултација на јавноста преку јавни дебати за нацрт - стратегијата	Да	2010	Спроведени се пет јавни дебати (7,8 и 12 Октомври 2010)
Дефинирање на приоритети врз основа на претходно извршените консултации со јавноста преку јавните дебати за нацрт - стратегијата	Да	2010	
Донесување на нова Стратегија за Реформа на Јавната Администрација – предвидено со ИПА 2007	Да	2010	
Спроведување на оценка за утврдување на влијанието на регулативата	Да	2010	Се имплементира континуирано
Подготовка на програма за обука и стручно усовршување на државните службеници на централно ниво	Да	2010	Се имплементира континуирано
Спроведување на Твининг - „Градење на капацитетите на Генералниот Секретаријат (Сектор за Стратегија, планирање и следење и Сектор за Анализа на политиките и координација) за зајакнување на капацитетите на Владата за Стратешко планирање и следење и Креирање политики и координација”	Да	2010	
Воведување на нови органи на порталот www.uslugi.gov.mk	Да	2010	
Акционен план за дисперзија на инструментот – Граѓански дневник поблиску до граѓаните	Да	2010	
Нов Закон за здруженија на граѓани и фондации и донесување на подзаконски акти	Да	2010	
Обуки за вработените во Одделението за соработка надвор од главниот град и руралните средини	Да	2011-2013	
Поттикнување развој на граѓанскиот сектор, особено надвор од главниот град и руралните средини	Да	2011-2013	
Реформа во судството			
Закон за изменување и дополнување на Законот за судовите	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за Судскиот совет на Република Македонија	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на Законот за судскиот буџет	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на Законот за судска служба	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на Законот за парнична постапка	Да	2010	
Закон за вештачење	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за управните спорови	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за адвокатура	Не	2011	
Закон за изменување и дополнување на Законот	Не	2011	

за прекршоците			
Закон за кривичната постапка	Да	2010	
Закон за меѓународна соработка во кривичната материја	Да	2010	
Закон за Академија за судии и јавни обвинители	Да	2010	
Завршена втората генерација од почетната обука за судии и јавни обвинители	Да	2010	
Завршена трета генерација од почетната обука за судии и јавни обвинители	Да	2010	
Завршена четврта генерација од почетната обука за судии и јавни обвинители	Не	2012	
Пренесување на старите извршни предмети во судовите	Не	2011	
ACCMIS целосно во функција во сите судови во Република Македонија	Да	2010	
Објавување на судските пресуди на веб-страниците на судовите	Да	2010	Се имплементира континуирано. Во моментот на веб-страниците на судовите има објавено околу 48.000 судски одлуки
Полнење на базата на закони - LDBIS	Да	2010	Се имплементира континуирано. Во моментот во базата на закони се внесени околу 21000 закони и други прописи
Реновирање на 11 основни судови со проширена надлежност	Да	2010	Целосно е завршено реновирањето на 10 суда, додека реновирањето на Основниот суд Битола ќе заврши до април 2011
Изградба на нова судска зграда – кривичен суд	Не	2011	Во тек
Други области			
Физибилити студија за гасификација	Да	2010	
Подготовка на проектна документација за гасификација	Не	2011	
Повеќегодишен план на СЕЕТО 2011-2015	Да	2010	
Договор за основање на Транспортна заедница помеѓу ЕУ и Земјите од Југоисточна Европа	Не		Потпишувањето на договорот се очекува во вториот квартал на 2011, да се ратификува во текот на 2011/2012 и да стапи во сила по ратификувањето.
Ажурирањето на Националната транспортна стратегија	Да	2010	Следното ажурирање ќе се изврши во текот на 2012
Закон за железнички систем	Да	2010	
Закон за сигурност во железничкиот систем	Да	2010	
Закон за интероперабилност во железничкиот	Не	2011	

систем			
Национална програма за железничка инфраструктура за период 2011-2013	Не	2010	Во владина процедура
Закон за изменување и дополнување на внатрешна пловидба	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за воздухопловство	Да	2010	
Предлог закон за поштенски услуги	Да	2010	
Стратегија за развој на поштенските услуги	Не	2011	
Изработка и усвојување на подзаконските акти Согласно Законот за поштенски услуги од Агенцијата за пошти	Не	2011	
Закон за изменување и дополнување на Законот за електронски комуникации	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за радиодифузија (измените ќе гарантираат систем на двојно емитување – емитување на јавен сервис од една страна и комерцијално емитување од друга)	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за радиодифузија (овие измени се за поефикасна наплата на радиодифузната такса од страна на Управата за јавни приходи)	Не	2010	Во собраниска процедура
Закон за изменување и дополнување на законот за радиодифузија (Имплементација на Директива за аудиовизуелни медиумски услуги)	Не	2011	
Агенција за електронски комуникации започна ревизија на Правилата на пристап и користење на специфични мрежни уреди, со цел да се создаде регулаторна основа за заедничко користење на канали и придружна инфраструктура	Не	2011	
Електронски регистар – Атлас на телекомуникациската инфраструктура (проект кој ќе собира информација за постоечката подземна и надземна информатичка инфраструктура)	Не	2011-2013	
Ревизија на подзаконскиот акт со кој се регулира преносливост на броеви.	Не	2011-2013	
Анализа на ресурсите за нумерација, нивно искористување и методологија за утврдување и наплата на давачките	Не	2011-2013	
Анализа за утврдување на потребата за воведување регулатива за VoIP услуги	Не	2011-2013	

*датум на усвојување

Извор: Институции – учесници во подготовката на ПЕП (2011 – 2013)

Институција - носител:

Министерство за финансии на Република Македонија

Сектор за макроекономска политика

бул. Мито Хаџивасилев Јасмин, бб.

1000 Скопје, Република Македонија

Интернет страница: www.finance.gov.mk

Институции – учесници:

- Министерство за финансии;
- Министерство за економија;
- Министерство за земјоделство и шумарство;
- Министерство за правда;
- Министерство за труд и социјална политика;
- Министерство за образование;
- Министерство за транспорт и врски;
- Народна Банка на Република Македонија;
- Комисија за заштита на конкуренцијата;
- Агенција за државни службеници;
- Генерален Секретаријат на Владата на Република Македонија;
- Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања;
- Агенција за Супервизија на Осигурување
- Агенција за вработување;
- Комисија за хартии од вредност;
- Агенција за капитално – финансирано пензиско осигурување;
- Агенција за странски директни инвестиции и промоција на извозот;
- Секретаријат за европски прашања;
- Централен Регистар на Република Македонија.

Скопје, јануари 2011